

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Казахський національний університет імені аль-Фарабі (Казахстан)
Бельський державний університет імені Алеко Руссо (Молдова)
Texas A&M University-commerce (USA)

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

**Збірник наукових статей
за матеріалами**

**XVIII Міжнародної
науково-практичної
конференції**

19 жовтня 2023 р.

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Казахський національний університет імені аль-Фарабі (Казахстан)
Бельський державний університет імені Алеко Руссо (Молдова)
Texas A&M University-commerce (USA)

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Збірник наукових статей за матеріалами
XVIII Міжнародної науково-практичної конференції
19 жовтня 2023 р.

УДК 378
ББК 74.58

Проблеми і перспективи мовної підготовки іноземних студентів:
збірник наукових статей за матеріалами XVIII Міжнародної науково-практичної конференції (19 жовтня 2023 р.). – Харків: ХНАДУ, 2023. – 231 с.

У збірнику наукових статей за матеріалами конференції висвітлюються актуальні проблеми лінгводидактики та методики викладання іноземних мов, застосування у сучасному освітньому процесі традиційних та інноваційних технологій, прийомів та алгоритмів розвитку комунікативних та дискурсивних компетенцій іноземних студентів, а також психолого-педагогічні засади організації навчального процесу, міжкультурної адаптації та інтеграції іноземних студентів у освітній простір ЗВО, питання професійно-орієнтованого навчання іноземних студентів.

Посвідчення УкрІНТЕІ № 571 від «19» грудня 2022 р.

Збірник адресовано викладачам закладів вищої освіти, аспірантам, студентам.

Адреса: Харківський національний автомобільно-дорожній університет,
61002, м. Харків, вул. Ярослава Мудрого, 25.
Телефон: (057) 707-36-81.

Друкується в авторській редакції. За зміст, автентичність фактичного матеріалу та посилань відповідають автори.

Організатори конференції:

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний автомобільно-
дорожній університет
Факультет підготовки іноземних громадян
Кафедра мовної підготовки
(Україна)

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут міжнародної освіти
Кафедра мовної підготовки
(Україна)

Казахський національний університет
імені аль-Фарабі
Факультет довузівської освіти
Кафедра мовної та загальноосвітньої
підготовки іноземців
(Казахстан)

Бельський державний університет імені Алеко Руссо
Кафедра педагогічних наук
(Молдова)

Texas A&M University-commerce
(USA)

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ЛІНГВОДИДАКТИКИ ТА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Формування комунікативної компетенції студентів-іноземців в процесі вивчення української мови як іноземної

Артюмова О.І.

*ст. викл. кафедри філології та лінгводидактики
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
м. Харків, Україна
e-mail: olechka.artiomova@gmail.com*

Тараненко В.В.

*ст. викл. кафедри філології та лінгводидактики
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
м. Харків, Україна
e-mail: taranenkovaleriav@gmail.com*

Комунікативна спрямованість процесу навчання є однією з домінуючих тенденцій сучасної методики викладання іноземних мов. Основною ж метою навчання іноземних мов є, на наш погляд, формування комунікативної компетенції. Формування професійної комунікативної компетентності у студентів-іноземців, які вивчають українську мову є важливим завданням. Цю актуальність зумовлено необхідністю максимально швидкого включення студентів до навчального процесу з вивченням спеціальних предметів. Ми вважаємо, що одним з найбільш актуальних питань є навчити їх спілкування українською мовою в професійній і соціально-культурній сферах. Комунікативна компетенція студентів реалізується в системі цільових установок ціннісних орієнтацій, спрямованості особистості, визначаючи її

мотиваційну сферу спілкування та здібності, комунікативні якості та властивості, вибір способів та стилів спілкування [2].

Метою навчання іноземних студентів у вищих навчальних закладах є формування їх комунікативної компетенції, тобто набору і реалізації програм мовної поведінки залежно від здатності людини орієнтуватися в обстановці спілкування. Необхідно зазначити, що формування комунікативної компетенції у іноземців є однією з умов успішного оволодіння мовою. В умовах мовного середовища при взаємодії усіх її функцій формування комунікативної компетенції іноземних учнів прискорюється. При цьому мовне середовище, впливаючи на іноземців через свої компоненти-джерела (письмові і усні), грає роль інформанта про навколишню дійсність і те практичне середовище, в якому реалізуються отримані країнознавчі та комунікативні знання і вміння. Ми розглянемо основні засоби формування комунікативної компетенції студентів-іноземців на підготовчому факультеті.

Комунікативна компетенція пов'язана з різними видами мовної діяльності, тому слід говорити про формування комунікативної компетенції при навчанні письма, читання, аудіювання або говоріння. Різні технології навчання української мови сприяють інтенсивнішому включенню іноземних учнів в реальне спілкування в мовному середовищі. Сформувати комунікативну компетенцію можна лише за умови володіння студентами тим об'ємом мовного матеріалу, який потрібний при спілкуванні на певну тему і в певних умовах діяльності. Формування комунікативної компетенції тісним чином пов'язане з мовною компетенцією. Мовна компетенція має бути підпорядкована комунікативній, про це не можна забувати під час навчання граматики української мови. Добре знання граматики – це не мета, а засіб забезпечення комунікативної компетенції. Однією з необхідних умов формування комунікативної компетенції студентів у процесі навчання, на наш погляд, є наявність предметної, а засобом – мовної компетенції.

Завдання викладачів-філологів полягає в тому, щоб допомогти учням опанувати цю компетенцію засобами української мови. Сприяє цьому виконання системи вправ, яку побудовано на основі поетапного формування навичок і умінь в кожному виді мовної діяльності. Тобто це і мовні вправи, спрямовані на розвиток мовної компетенції учнів – засоби формування комунікативної компетенції; завдання з опорами, які дозволяють об'єднати знання та уміння (мовну комунікативну компетенцію), а також реально-комунікативні завдання, наближені до завдань на заняттях із загальноосвітніх предметів, які є повчальними в плані формування предметної, мовної і, кінець кінцем, комунікативної компетенції і показують рівень їх розвитку.

Формування комунікативної компетенції в аудіюванні, на думку багатьох філологів, має бути поетапним. Тільки тоді воно приведе до підвищення ефективності навчання спілкування іноземних студентів в професійній сфері на підготовчому факультеті і створить міцний фундамент для їх успішного навчання на першому курсі відповідного вищого навчального закладу.

Ефективність формування комунікативної компетенції в різних видах мовної діяльності визначається в першу чергу комунікативним змістом навчання, тобто такою сукупністю форм спілкування українською мовою, яку тематично пов'язано з майбутньою спеціальністю студента. З цього боку науковий текст слід розглядати як вищу комунікативну одиницю, що сприяє реалізації комунікативних потреб. Практичний досвід показує, що професійна сфера комунікації є для іноземних студентів засадничою у формуванні мовних компетенцій.

Цілеспрямоване домашнє читання забезпечує можливість формування у іноземних студентів підготовчого факультету достатнього рівня комунікативної компетенції для подальшої професійної і наукової діяльності і займає важливе місце в системі формування умінь і навичок самостійної роботи при професійно орієнтованому навчанні.

Навчальний процес на підготовчому факультеті повинен включати різні технології навчання української мови, сприяти інтенсивнішому включенню іноземних учнів в реальне спілкування в мовному середовищі. Формування комунікативної компетенції припускає досягнення практичного володіння мовою, близького до рівня його носіїв в актуальних для студентів основних сферах спілкування: соціально-культурній, професійній, у сфері неофіційного спілкування. Завдання практичного оволодіння мовою припускає високий рівень сформованості у студентів мовних умінь на базі лінгвістичних знань і щедрої мовної практики.

Такими ми бачимо найважливіші види діяльності, які сприяють ефективному становленню комунікативної компетенції студентів-іноземців, що навчаються на підготовчому факультеті.

Література:

1. Бадюл Л.М., Цибух Л.М. Творчі вправи як засіб розвитку комунікативної компетенції студентів. *Наука і освіта*. 2015. №1. С. 5-8.
2. Козак М.В. Комунікативний метод навчання іноземних мов. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка, соціальна робота*. 2014. Випуск 32. С.93-95.
3. Єрмоленко С.Я. Формування комунікативної компетенції у лінгводидактиці. *Українська мова і література в школі*. 2007. № 3. С. 42-46.
4. Палінська О. Корекція помилок студентів у курсі української мови як іноземної. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*: зб. наук. праць. Львів, 2011. Вип. 6. С. 204-210.

Навчання ідіом на заняттях з англійської мови

Карімова Н.Е.

*викладач кафедри іноземних мов
Мінгечевірський державний університет
Мінгечевір, Азербайджан
e-mail: nargiz.karimova@mdu.edu.az*

У сучасний час основною метою навчання іноземної мови є не навчання новим знанням і відомостям про мову, а системне оволодіння мовою як засобом спілкування. Навчання студентів комунікативним навичкам і звичкам

володіння іноземною мовою є дуже важливою. Коли учні не можуть використовувати мовні та мовленнєві одиниці з метою обміну думками, тоді набуття лінгвістичних знань стає безплідним процесом. Для цього володіння аспектами кожної мови (фонетика, лексика, граматика) та видами мовленнєвої діяльності, до яких вони застосовуються (читання, письмо, говоріння, аудіювання та розуміння), має бути на високому рівні.

Традиційні методи навчання ідіом вимагають зосередженості на запам'ятовуванні та навчанні. Учні витрачають час і зусилля на збір окремих ідіом, не встановлюючи зв'язків між формами та значеннями. Необхідний гнучкий і динамічний підхід до викладання ідіом англійської мови. Таким чином, цей метод покликаний забезпечити стратегію викладання та вивчення ідіом для тих, хто вивчає англійську мову, що, у свою чергу, розвиває їхню метафоричну компетентність, одночасно полегшуючи процес навчання. Було б доцільно надати цим вчителям англійської мови деякі корисні рекомендації щодо вдосконалення їхніх методичних стратегій навчання ідіоматичного вираження [1].

Загалом фразеологізми становлять значну частину розмовно-побутової лексики і служать образному, ефектному, а в окремих випадках іронічно-експресивному використанню думки в процесі розмови. Хоча, на перший погляд, вивчення ідіом може здатися легким, насправді на цьому шляху нам доводиться зіштовхуватися з низкою труднощів. Ідіоми – це словосполучення, що мають власну структуру. Навіть якщо слова, з яких складаються ідіоми, іноді здаються нам дивними, нелогічними та граматично неправильними, ми не можемо їх змінити. Їх слід вивчати, коли вони стають частиною словникового запасу мови.

Знання ідіоматичних зворотів є необхідною частиною лексикону, що сприяє повноцінному розумінню художньої та науково-масової літератури.

Застосування ідіоматичних виразів у навчальному процесі свідчить про ефективність їх використання. Досвід демонструє, що використання

фразеологізмів викликає неабиякий інтерес у студентів та учнів. Вони наводять перелік ідіоматичних виразів, взятих з Інтернету або знайдених у пареміологічних словниках. Використовуючи їх, вони організовують різноманітні діалоги та монологи; моделюють ситуації, в яких їх можна говорити.

Тип діяльності та те, як вона побудована в класі, вважається одним із найважливіших аспектів, які допомагають успішному використанню ідіом у класі та поза ним, а також відповідній ролі вчителя.

Діалоги можуть надати учням ситуації для практики звичайної розмови та запропонувати учням достатньо практики з базовими навичками мовлення в контексті. По-перше, діалоги можна розглядати як короткі п'єси та використовувати їх для того, щоб учні розігрували ситуацію, а не просто читали вголос. Також діалоги, які пишуть учні, функціонують як базова комунікація на всіх рівнях [6]. Крім того, об'єднання учнів у пари для рольової гри в щоденних діалогах є ефективним способом усної практики для різного віку та рівня [6]. Д. Нуан підкреслив, що рольові ігри також є чудовою діяльністю для того, щоб учні розмовляли у відносно безпечному середовищі класу, перш ніж вони повинні робити це в реальному середовищі [5]. Таким чином, діалоги надають учням можливість розіграти та відпрацювати навички усного мовлення перед тим, як зіштовхнутися з реальним світом.

Питання рівня володіння мовою студентами тісно пов'язане з прийнятою стратегією навчання. Якщо вчитель вирішує використати традиційні методи запам'ятовування через різні дії або їх розташування навколо загальних тем (наприклад, навчання, робота тощо), здається, що кожен рівень підходить для навчання ідіомам. Навпаки, якщо використовувати когнітивний лінгвістичний підхід, то учні з середнім рівнем є найбільш перспективною групою [3, с.211-232.]. Вивчаючи ідіоми в теоретичних рамках когнітивного лінгвістичного погляду, учні початкових класів можуть мати проблеми щодо вживаної лексики та характеру наданих інструкцій. З іншого боку, учні з

просунутим рівнем можуть вагатися щодо прийнятності певних ідіом у L2 (у нашому випадку MG), і тому вони можуть бути менш готовими до ставлення під загрозу зусиль та прогнозів.

Крім того, необхідною умовою перед застосуванням когнітивної лінгвістичної методології є те, що студенти мають бути чітко проінформовані про найважливіші аспекти цього підходу [4, с. 87-115] щоб використовувати його ефективно, відкривати нові способи вивчення ідіом і досягати їх тривалого збереження.

Розуміння ідіом часто є проблемою для тих, хто вивчає англійську мову. Щоб навчати ідіоматичних виразів інноваційним способом, учитель може застосувати такі стратегії.

1. Використання ідіом у написанні есе.
2. Створення бесід за допомогою ідіом.
3. Використання оригінальних матеріалів.
4. Використання вправ на розв'язування проблем.
5. Створення плакатів з ідіомами.

Це є корисними способами навчання і повторення ідіом [2, с. 41].

Література:

1. Hacıyev E.İ. Müasir İngilis və Azərbaycan dillərində köməkçi nitq hissələrinin funksional – semantic xüsusiyyətləri . Bakı, Mütərcim. 2016
2. Məmmədova G. İngilis dilində idiomatik ifadələrin müxtəlif üsullarla tədrisi. Elmi xəbərlər Humanitar elmlər seriyası, 1/2021, səh. 41-46
3. Boers F. “Expanding Learners’ Vocabulary through Metaphor Awareness: What Expansion, What Learners, What Vocabulary?”, in: Achard, M./Niemeier, S. (Eds.): Cognitive Linguistics, Second Language Acquisition, and Foreign Language Teaching, Berlin/New York: Mouton de Gruyter. 2004. p. 211-232.
4. Kövecses Z. “A Cognitive Linguistic View of Learning Idioms in an FLT Context”, in: Pütz, M./Niemeier, S./Dirven, R. (Eds.): Applied Cognitive Linguistics. Language Pedagogy, vol. II, Berlin: Mouton de Gruyter, 2001. p. 87-115.
5. Nunan D. Practical English Language Teaching. New York: McGraw Hill. 2003
6. Scott W., and Ytreberg L. Teaching English to Children. New York: Longman. 2001

Значення тексту як складової навчання фахової мови у викладанні української мови як іноземної

Ланова І.В.

*ст.. викл. кафедри професійної та соціально-гуманітарної освіти
Криворізький національний університет
м. Кривий Ріг, Україна
e-mail: lanovaya@ukr.net*

Основною метою навчання української мови як іноземної в технічному закладі вищої освіти є допомога іноземним студентам в оволодінні науковим стилем та усним науковим мовленням – професійною мовою для досягнення рівня комунікативної компетенції, що є необхідним для набуття науково-технічних знань у межах обраної спеціальності. Нині проблема навчання фахової мови є пріоритетною: державні освітні стандарти навчання української мови як іноземної містять вимоги до мовних навичок та вмінь студентів для відповідних профілів навчання в закладах вищої освіти України.

Навчання професійної мови в технічних закладах вищої освіти передбачає:

- формування в іноземних студентів мовленнєвих навичок та вмінь, які є необхідними в навчально-науковій діяльності;
- оволодіння іноземними студентами необхідними функціонально-стилістичними мовними засобами, що є характерними для наукового стилю й усного наукового мовлення.

У системі вивчення професійної мови важливу роль відіграє навчальний текст як одиниця навчання комунікативної діяльності. Сучасна методика викладання слов'янських мов як іноземних підкреслює необхідність системності добору текстів, тому що можливості тексту можуть бути реалізованими тільки за наявності певного місця в загальній системі навчання. Особливо актуальними є оригінальні (автентичні) тексти як основа забезпечення комунікативної діяльності іноземних студентів у різноманітних науково-навчальних сферах і мовленнєвій діяльності.

Навчальний текстовий матеріал, який орієнтовано на комунікативні потреби студентів певного професійного модуля, дозволяє виокремити мовний матеріал для активного мовленнєвого використання. Фахівці у сфері викладання іноземних мов пропонують розглядати навчальний текст за фахом не тільки як засіб навчання, але і як елемент змісту навчання. Адаптовані або «штучні» тексти не можуть у повному обсязі підготувати студентів до сприйняття науково-технічних знань, які є необхідними для оволодіння фахом, й опанувати мовні навички та вміння, що дозволяють брати активну участь у навчально-науковому процесі. За методикою, тільки автентичний текст відповідає мовним нормам носіїв мови та конкретним завданням навчання.

Виходячи зі специфіки навчання іноземних студентів у технічному закладі вищої освіти, яка визначається необхідністю формування в них науково-технічного знання як складової фахової компетенції, сучасна лінгвометодична концепція навчання студентів базується на таких положеннях:

- навчально-наукова й навчально-професійна діяльність студентів вимагає формування й розвитку всіх видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, письмо, говоріння);
- науковий стиль та усне наукове мовлення як функціонально-стилістичні підсистеми вимагають оволодіння необхідними мовними засобами;
- досягнення необхідного рівня предметної компетенції вимагає засвоєння певного мінімуму інформації, що пов'язана з конкретною спеціальністю;
- основними складовими процесу навчання є спеціальні автентичні тексти.

**Навчальний посібник з української як іноземної
як засіб формування граматичних навичок та мовленнєвих умінь**

Малихіна Ю.О.

*ст. викл. кафедри філології та лінгводидактики
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
м. Харків, Україна
e-mail: yukhno_yu@ukr.net*

Провідним компонентом структури підручника з української як іноземної є система вправ, метою яких є практичне оволодіння мовою. Вона спрямована на засвоєння певних дій із мовленнєвим матеріалом, які необхідні для розуміння і вираження думок іноземною мовою.

Відомо, що головна проблема у навчанні граматичних умінь і навичок полягає не в запам'ятовуванні окремих фактів, а в оволодінні діями над ними. Тому основна задача граматичних вправ полягає у тому, щоб забезпечити оволодіння студентами діями з граматичним матеріалом, як у рецептивному, так і в репродуктивному плані.

Граматичні вправи повинні відповідати основним вимогам:

- навчити студентів працювати з граматичним матеріалом;
- мати комунікативну спрямованість;
- враховувати поетапність формування граматичних навичок (вправи повинні розміщуватися у послідовності від простих до більш складних);
- активізувати розумову діяльність студентів;
- вміщувати різноманітні завдання.

Звісно, навичка, вироблена на свідомому рівні, відрізняється особливою міцністю та гнучкістю. Тому необхідно всіляко сприяти тому, щоб студент добре усвідомив особливості мовного матеріалу, що опрацьовується. У зв'язку з цим характерною рисою мовних вправ має бути багаторазове пред'явлення мовленнєвого зразка та різноманітність типів та видів вправ.

З метою формування граматичних навичок та мовленнєвих умінь під час вивчення української мови як іноземної (УМІ) на кафедрі філології та

лінгводидактики ХНАДУ було створено навчально-методичний посібник «Вправи з української мови». Посібник призначений для навчання української мови іноземних студентів, які володіють мовою в обсязі вступного фонетичного курсу.

Матеріали посібника скоординовані з навчальною програмою і планом з дисципліни «Українська мова як іноземна» довузівського етапу навчання (початковий рівень А1).

Посібник складається з дев'яти модулів, які містять матеріал, що зазвичай викликає певні труднощі засвоєння в іноземних студентів. Перші шість модулів орієнтовані на вивчення системи українських відмінків у формі однини. Матеріал пропонується у послідовності, загальноприйнятій у методиці викладання УМІ. Останні три модулі презентують такі граматичні теми: «Вираження часових відношень», «Категорія виду дієслова», «Дієслова руху».

Будова кожного модуля визначається принципом поетапного вивчення граматики: від спостереження граматичних форм у мовленні, через пізнання механізму їх утворення і вживання у структурі речення та висловлювання до самостійного використання у мовленні. Кожен модуль посібника має єдину схему розташування навчального матеріалу і демонструє мовленнєві зразки, граматичні таблиці та коментар, список дієслів, з якими необхідно вживати певний відмінок (дієслівне керування), мовні і мовленнєві завдання. У кінці кожної теми граматичний матеріал закріплюється роботою з текстом. Така схема розташування матеріалу є характерною для кожного модуля.

Граматичний матеріал у посібнику подається цілісно, в системі, що дозволяє викладачеві або студенту на власний розсуд обирати необхідне, враховуючи цілі навчання, рівень підготовки та умови навчання у кожному конкретному випадку. Така організація матеріалу сприяє індивідуалізації навчання і розширює можливості для самостійної роботи студентів.

Система вправ будується з урахуванням поетапного формування граматичних навичок. Труднощі у вправах зростають у межах кожної

граматичної теми. Вправи містять нейтральну лексику загальнолітературної мови, що дозволяє використовувати посібник у роботі зі студентами різних профілів навчання.

Основними етапами роботи над граматичним матеріалом є ознайомлення, первинне закріплення і розвиток навиків та вмінь використання граматики в усному та писемному мовленні. Під час навчання граматики необхідно враховувати кожен з цих етапів. Ґрунтуючись на цьому, всі вправи для формування граматичних навичок можна відповідно розділити на **тренувальні та вправи, спрямовані на розвиток навичок і вмінь використання граматики.**

Пропонуємо більш детально розглянути кожен вид.

Тренувальні вправи. Засвоєння граматичного матеріалу відбувається під час виконання тренувальних вправ. Мета таких вправ – формування у студентів навичок точного відтворення граматичного явища, що вивчається, у типових для його функціонування мовленнєвих ситуаціях, а також розвиток їх гнучкості завдяки варіюванню умов спілкування. Тобто тренування повинно допомогти розширити діапазон вживання даного граматичного явища. Тренування – відповідальний етап у засвоєнні граматичного матеріалу. У ньому поєднуються формальні вправи, спрямовані на створення стереотипів форми, і умовно-мовленнєві, що підводять студентів до власного висловлювання у зв'язку з певними задачами спілкування. Від встановлення правильного співвідношення між ними залежить успіх засвоєння. Тренувальні вправи необхідно вибудувати таким чином, щоб студенти, виконуючи їх, розуміли необхідність даного граматичного явища у певній тематичній ситуації.

Вправи, спрямовані на розвиток навичок і вмінь використання граматики.

У методиці виділяють такі основні типи вправ, спрямованих на розвиток навичок і вмінь використання граматики: імітаційні, підстановчі, трансформаційні.

Імітаційні вправи. Імітаційні вправи базуються на повторенні форм за зразком. Граматична структура в них задана, її необхідно повторювати без змін.

Настанови до цього типу вправ можуть бути такими: *«Прочитайте діалог і підкресліть форми місцевого відмінка. Вивчіть діалог напам'ять і розкажіть на уроці разом з другом.»* [1, с. 19]; *«Читайте речення. Зверніть увагу на керування дієслів вивчати, учити (вчити), учитися (вчитися), навчатися.»* [1, с. 32]; *«Дайте стверджувальну відповідь на питання.»* (Зразок: Ви бачили сьогодні Андрія? Так, ми бачили сьогодні Андрія.) [1, с. 34]; *«Перепишіть текст і підкресліть дієслова та форми знахідного відмінка.»* [1, с. 54]; *«Прочитайте текст. Напишіть його в зошиті і підкресліть словосполучення «дієслово + форма давального відмінка». Визначте рід підкреслених іменників і графічно покажіть залежність закінчень.»* [1, с. 106-107]; *«Напишіть у зошиті наступні речення. Зверніть увагу на вживання дієслів НДВ і ДВ у теперішньому, минулому і майбутньому часі.»* [1, с. 154] та ін.

Підстановчі вправи. Підстановчі вправи використовуються для закріплення граматичного матеріалу, автоматизації вживання граматичної структури в аналогічних ситуаціях. Під час виконання таких вправ засвоюються всі граматичні форми даної теми завдяки різноманітним трансформаціям.

Настанови до цього типу вправ можуть бути такими: *«Замість крапок вставте в потрібній формі словосполучення, подані у дужках.»* (Зразок: Він любить ... (ця італійська кава). – Він любить цю італійську каву.) [1, с. 41]; *«Складіть мікротексти за зразком.»* (Зразок: Кінотеатр/ дивитися/ комедія. – Я був у кінотеатрі. Там я дивився кінокомедію.) [1, с. 31]; *«Відповідайте на питання, вживаючи подані в дужках прикметники та іменники у формі місцевого відмінка.»* (Зразок: Де ви вечеряєте? (китайський ресторан) – Ми вечеряємо в китайському ресторані.) [1, с. 21]; *«Відповідайте на питання, вживаючи подані в дужках словосполучення у формі орудного відмінка.»* (Зразок: З ким розмовляв викладач? (цей студент) – Викладач розмовляв з цим

студентом.) [1, с. 130]; «Прочитайте текст. Напишіть аналогічний текст про вашого нового друга або подругу. Розкажіть цей текст.» [1, с. 18] та ін.

Трансформаційні вправи.

Трансформаційні вправи дають можливість формувати навички комбінування, заміни, скорочення або розширення заданих граматичних структур у мовленні. У таких вправах метод тренування переплітається з методом застосування засвоєного граматичного матеріалу в мовленні.

Настанови до цього типу вправ можуть бути такими: «Відповідайте на запитання, використовуючи дану інформацію.» (Зразок: Аліна любить біологію. Чим цікавиться Аліна? – Аліна цікавиться біологією.) [1, с. 121]; «Передайте інформацію іншими словами, використовуючи форми родового відмінка. » (Зразок: Із цього тексту я дізнався (дізналася), що батько Андрія – інженер авіаційного заводу.) [1, с. 83]; «Прокоментуйте відповідь архітектора, який розповідає про новий район міста. Як ви думаєте, чого не було в цьому районі раніше? Напишіть свою відповідь та підкресліть у ній форми родового відмінка.» (Зразок: Раніше у цьому мікрорайоні не було великого супермаркету, Зараз у цьому районі ще немає) [1, с. 82-83]; «Прочитайте мікротексти. Перекажіть їх, використовуючи непряму мову.» [1, с. 187] та ін.

Умовно-мовленнєві вправи. Умовно-мовленнєві вправи спрямовані на вироблення у студентів уміння мобілізувати засвоєний мовний матеріал з метою здійснення мовної комунікації. Такі вправи мають творчий характер і наближені до природного мовленнєвого акту.

Настанови до цього типу вправ можуть бути такими: «Прочитайте текст. Дайте відповіді на запитання: Яка ця кімната? Охайна чи ні? А яка ваша кімната? Складіть аналогічний текст про свою кімнату та розкажіть його.» (у цьому допоможе перелік запитань, що подається нижче); «Прочитайте діалог і підкресліть форми місцевого відмінка. Вивчіть діалог

напам'ять і розкажіть на уроці разом з другом.» [1, с. 18-19]; «Прочитайте текст про сім'ю Аюба. Знайдіть у тексті та підкресліть форми місцевого відмінка. Дайте відповіді на запитання (далі йде перелік запитань). Складіть аналогічний текст про свою сім'ю та розкажіть його» [1, с. 26-27]; «Напишіть, що любите робити ви і ваші нові друзі у вільний час. Якщо у вас є цікаві фотографії, зробіть фотоілюстрації до своєї розповіді» [1, с. 54] та ін. Усі умовно-мовленнєві завдання передбачають використання щойно пройденого матеріалу, тобто направлені на його закріплення і застосування в мовленні.

Отже, для ефективного засвоєння навчального матеріалу, а також для його закріплення і подальшого використання студентами у мовленні необхідно використовувати комплекс вправ. Ґрунтуючись на етапах навчання ми виділили тренувальні вправи та вправи, спрямовані на розвиток навичок і вмінь використання граматики. Тренувальні вправи потрібно вводити після презентації нового навчального матеріалу. Мета таких вправ – формування у студентів навичок точного відтворення граматичного явища, що вивчається, у типових для його функціонування мовленнєвих ситуаціях, а також розвиток їх гнучкості завдяки варіюванню умов спілкування. Вправи, спрямовані на розвиток навичок і вмінь використання граматики, базуються на засвоєнні нового граматичного матеріалу в мовленні і пов'язані з розширенням комунікативної задачі.

Насамкінець зазначимо, що презентований посібник можна використовувати у комплексі з будь-яким навчальним підручником з української мови як іноземної для початкового етапу навчання. Він може бути корисний як для аудиторної роботи так і в процесі самостійної роботи в поза аудиторний час.

Апробація даних навчальних матеріалів у групах факультету підготовки іноземних громадян ХНАДУ продемонструвала їхню ефективність та доречність подальшого використання у навчальному процесі.

Література:

1. Малихіна Ю.О. Вправи з української мови. Частина 1: Навч.-методич. посібник для іноземців. Харків: Видавництво Іванченка І.С., 2022. 194 с.
2. Малихіна Ю.О. До питання створення посібника з навчання граматики української мови як іноземної для студентів початкового етапу навчання. *Проблеми і перспективи мовної підготовки іноземних студентів у закладах вищої освіти: збірник наукових статей за матеріалами XVII Міжнародної науково-практичної конференції (20-21 жовтня 2022 р.)*. – Харків: Видавництво Іванченка І.С., 2022. С.66-72.
3. Ушакова Н. І. Принципи структурування змісту сучасного підручника з мови навчання для освітніх мігрантів. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки*. 2017. Вип. 30. С. 142-155.

Особливості інтенсивного курсу української мови для іноземних студентів підготовчого відділення, які навчаються англійською мовою

Опришко Н.О.

*к.філол. н., доцент, завідувач кафедри філології та лінгводидактики
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
м.Харків, Україна
e-mail: nataopryshko21.11@gmail.com*

Robert Rodriguez

*Texas A&M University-Commerce
Texas, US
e-mail: Robert.Rodriguez@tamuc.edu*

Навчання на підготовчому відділенні – це складний процес інтенсивної соціальної адаптації іноземних студентів на різних рівнях. Окрім мовних, психологічних, культурних, комунікативних, кліматичних, фізіологічних аспектів, цей процес ускладнюється необхідністю опановувати дві абсолютно різні мови. Йдеться про мову навчання – англійську (яка не є рідною для студентів, хоча більшість із них має вже певне уявлення про неї або ж навіть має змогу висловлюватися більш-менш вільно на побутові теми) й українську, хоча б мінімальний рівень володіння якою (такий собі survival Ukrainian) необхідний для співіснування з місцевими мешканцями. Це викликає в

студентів-іноземців додатковий психологічний дискомфорт, оскільки для повноцінного спілкування у побуті необхідно знати ще одну мову.

Важливість залучення іноземних студентів до вивчення реалій країни, де вони є освітніми мігрантами, не лише англійською із метою загального ознайомлення, але й українською мовою давно усвідомлена багатьма викладачами-практиками, через що у програму ряду підготовчих відділень харківських ЗВО було введено курс української мови як іноземної. Адже лише за умов раннього введення іноземного студента в україномовне середовище процес його адаптації в українському місті пройде успішно та без особливих проблем.

Програма факультативного курсу повинна знайомити іноземця з фонетичною та інтонаційною системами української мови, з основними граматичними моделями та певним обсягом лексичного матеріалу, що міг би задовольнити комунікативні потреби студента на початковому етапі навчання в Україні.

Мовленнєва діяльність студента в період навчання на підготовчому відділенні в основному обмежується побутовою та навчально-професійною сферою спілкування. І саме в цих сферах студенти-іноземці найчастіше стикаються з українською мовою. У нашому невеликому дослідженні ми спробували окреслити лексичний мінімум, з допомогою якого студент початкового етапу навчання здатен хоча б на мінімальному рівні вступати в комунікацію із носіями мови. Цей ж лексичний мінімум ми рекомендуємо для вивчення в інтенсивному курсі, розрахованому на 90 академічних годин.

У результаті проведеного аналізу нами було виділено такі тематичні ряди слів:

Місто: вулиця, майдан, готель, будинок, кав'ярня, пошта, крамниця, зупинка, їдальня, перукарня, лікарня.

Вокзал/аеропорт: потяг, літак, довідка, квиток, почекальня, кімната для відпочинку, митний контроль, вбиральня.

Родина: батько (тато), мати, чоловік, дружина, юнак, дівчина, хлопець, дідусь, бабуся, малюк (дитина), син, донька.

Факультет: підготовчий факультет для іноземних громадян, підручник, зошит, папір, студентський квиток, розклад, залік, іспит, гумка, крейда, шафа, олівець, перерва, праця, відпочинок, доповідь, оголошення, заява.

Професії: лікар, викладач, водій, фахівець, актор, письменник.

Одяг: одяг, хустка, сукня, білизна, спідниця, сорочка, капелюх, панчохи, шкарпетки, краватка.

Взуття: взуття, черевики, чоботи, капці.

Магазин: крамниця, посуд, річ-речі, окуляри, гудзик, годинник, рушник, квіти, гроші, парасолька.

Продукти: сіль, цукор, сік, цукерки, напої, печиво, цибуля, курка, яловичина, олія, картопля, морозиво.

Назви місяців: січень, лютий, березень, квітень, травень, червень, липень, серпень, вересень, жовтень, листопад, грудень.

Кольори: колір, блакитний, червоний, рожевий тощо.

Фрази етикету: доброго ранку, добридень, будь ласка, дякую, прошу, смачного, до зустрічі, до побачення, щастя Вам, на все добре, добраніч.

Оголошення: не палити, не смітити, будьте обережні, увага тощо.

Врахування названих лексичних одиниць під час розробки інтенсивних курсів з української мови для підготовчих відділень із англійською мовою навчання повинне сприяти інтенсивній адаптації студентів-іноземців у новому соціальному середовищі, а також збільшити обсяг лінгвокраїнознавчих знань про країну перебування та навчання, створити умови для подальшого задоволення їхніх пізнавальних інтересів у сфері культури, традицій і духовних цінностей українського народу.

Література:

1. Опришко Н.О., Малихіна Ю.О. Лексичний аспект викладання факультативного курсу української мови як іноземної. Матеріали II Международной научно-методической

- конференции "Язык и специальность: актуальные проблемы обучения иностранцев в высшем учебном заведении" Харьков: ХНУРЭ. 2015. С.265-270
2. Присяжнюк Н.К. Проблемы викладання української мови іноземцям. Українська мова і сучасність. Київ, 1992. С. 78-93.
3. Українська мова як іноземна: проблеми методики викладання: Збірник матеріалів Міжнародної наукової конференції. Львів, 1994. 246 с.

Можливості сприйняття української поезії

за допомогою машинного перекладу

Панченко О.І.

*д. філол. наук, професор, зав. кафедри перекладу та лінгвістичної підготовки іноземців
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна
e-mail: epanchenko2017@gmail.ua*

Сучасні трагічні для нашої країни обставини практично позбавили нас іноземних студентів, але інтерес до нашої країни у світі стрімко зростає. Все більше популярною у світі стає українська література, але відсутність володіння українською мовою веде до того, що виникає потреба у машинному перекладі популярних творів.

Чи може машинний переклад надати відповідні враження від художнього твору? Спробуємо знайти відповідь на це питання. Переклад художніх творів має особливо складний, творчий характер, і це факт без перебільшень. А найважчим серед художньої літератури є переклад поезії, оскільки сама природа поетичного твору має чимало відмінностей від специфіки прози (наявність рими і ритму, значно більша вага окремого слова тощо).

Предметом дослідження було обрано поезію Василя Симоненка (без назви) [2] та її автоматичні переклади за допомогою систем Pragma 5x та Google Translate. Переклад використаних слів зі всіх творів відтворено за допомогою онлайн-ресурсу "Cambridge dictionary" [3].

Все було. Дорога закричала, / Блиснули байдужі ліхтарі./ Ти пішла від мене до причалу / І згоріла в полум'ї зорі. /Вибухали дні незрозуміло / І життя котилося моє.../ Але там, де ти тоді згоріла, / Кожен ранок сонце устає.

За допомогою зазначених систем отримуємо такі переклади, окремі фрагменти яких ми далі проаналізуємо.

All was. A road began to cry	Everything was. The road screamed,
Indifferent lanterns flashed.	Indifferent lights flashed.
you went off from me to moorage	You walked from me to the pier
And burned out ablaze sunset.	And burned in the flames of the star.
Days burst incomprehensible	The days exploded incomprehensibly
And life rolled my.	And my life was rolling...
But wherein you burned out then	But where you burned then,
Every morning a sun gets up.	Every morning the sun rises.
Pragma 5x	Google Translate

Дієслова *"to cry, to scream"* українською мають значення *«кричати»*, *"to cry"* має смисловий відтінок *"кричати не для того, щоб бути почутим, але від болю, злості, страху, горя"*, тобто кричати, висловлюючи цим будь-які емоції. *"to scream"* має смисловий відтінок *«пронизливо кричати, верещати від злості, болю, переляку»*.

"Lantern" – світло всередині ліхтаря, який має ручку для його утримання або підвішування, або сам ліхтар. *"Light"* – яскравість, що виходить від сонця, вогню тощо, а також від електричних приладів, і що дає змогу фізично бачити речі.

"Went off" – піти (сам по собі), піти в усамітнення; ізолювати себе; піти (у щось), відійти до чогось; відійти і зайти в щось. *"Walked"* – рух, поставивши одну ногу перед іншою, надаючи змогу кожній нозі торкнутися землі перед підняттям наступної.

"To moorage" – дія швартування човна чи корабля до берега або до якоря; місце, де пришвартований човен або корабель. *"Pier"* – платформа на стовпах,

що виступає з берега в море, які зазвичай містять розважальні аркади та місця для їжі. Споруда (така як хвилелом), що виходить у судноплавну воду для використання як місця посадки чи набережної або для захисту або формування гавані.

"Burn out" – припинення роботи, як правило, реактивного або ракетного двигуна; також: точка вигорання; виснаження фізичної чи емоційної сили чи мотивації, як правило, внаслідок тривалого стресу або розладу; людина, яка страждає від вигорання; особа, що виявляє наслідки зловживання наркотиками. "Burned out ablaze sunset" – буквальный переклад: «згорів палаючий захід сонця». "Burn in" – не є фразовим дієсловом, навідміну від "burn out", тож в контексті "burned in the flames of the star" набуває значення «згорів у полум'ї зірки» Очевидно, "burn out" – стилістично релевантний вираз.

Days burst incomprehensible – The days exploded incomprehensibly "Burst" – раптове відкриття або розійтися або змусити щось зробити. "Exploded" – розсипання на шматки насильно або змушення зробити щось для цього. "Incomprehensible" (прикметник); "incomprehensibly" (прислівник) – неможливо зрозуміти; незрозуміле; архаїчний, безмежний; те, що не може бути обмеженим. Прислівник – частина мови, що позначає ознаку дії. Прислівник вказує, як, де, коли або якою мірою була чи буде виконана певна дія. Отже, релевантним перекладом є "incomprehensibly". Краще переклав Google Translate.

And life rolled my – And my life was rolling Час Past Continuous вказує на процес, що тривав в певний момент або період в минулому. На відміну від часу Past Simple "was rolling". Google Translate має перевагу.

A sun gets up – the sun rises. "Gets up" – фразова конструкція «вставати». "Rises" – «піднімати себе, піднімати себе самому». Дієслово означає, що що-небудь (хто-небудь) піднімає себе сам по собі. В разі вживання одного з цих дієслів з іменником «сонце», об'єктивно правильно буде вибрати слово "rise".

Згідно аналізу перекладів від СМП, зроблених на рядки відомої поезії Василя Симоненка, очевидно, що краще впорався Google Translate, оскільки переклад від Google Translate має лексичну та стилістичну перевагу у контексті твору. Як Pragma 5x, так й Google Translate зазвичай роблять лексичні помилки, найбільш транспарентні. Це пов'язано з порушенням лексичних норм української мови, які регулюють вживання слів та словосполучень у властивому для них значенні. Причинами цих помилок у Pragma 5x можуть бути неповнота автоматичного словника, наявність орфографічних помилок в тексті оригіналу або неправильне вирішення лексичної полісемії, а також відсутність у словнику словосполучення, тому система перекладає його дослівно, що на кожного мовному рівні системи діють не однакою успішно. Система Pragma 5x зробила найбільше лексичних помилок на рівні слів та словосполучень, оскільки обсяг автоматичного словника є недостатнім для виконання якісного перекладу. Система Google Translate теж припустилася значної кількості лексичних помилок. Проте, на відміну від Pragma 5x, вона зробила багато синтаксичних помилок на рівні словосполучень, що є наслідком невикористання нею граматичних правил. Дослідивши систему машинного перекладу на основі правил (Pragma 5x) та статистичну систему перекладу, ми можемо зробити висновок, що обидві технології мають переваги та недоліки у роботі. Обидві системи припустили низку лексичних та граматичних помилок на рівні слів, словосполучень та речень, тому виконані переклади далекі від ідеалу.

Для оптимізації роботи систем перекладу слід збагачувати лінгвістичне забезпечення систем, вдосконалювати алгоритми їхньої роботи та продовжувати навчання систем статистичного перекладу на основі багатомовних корпусів текстів. Результати дослідження можуть бути використані розробниками систем машинного перекладу та користувачам для підвищення загальної якості машинного перекладу.

Література:

- 1.Slocum J. Machine Translation Systems: Survey and Selected Papers, ed. Jonathan Slocum. London: Cambridge University Press, 1987. pp. 187-235.
- 2.Weaft, вірші українських письменників, 2011 URL: https://weaft.com/Main_Page
- 3.World of Cambridge's Dictionary, онлайн-словник, 2013.

Особливості вивчення дієслів руху в іншомовній аудиторії

Приходько С.О.

*к. пед. н., доцент кафедри філології та лінгводидактики
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
м. Харків, Україна
e-mail: morgan.sa92@gmail.com*

Тема «Дієслова руху» є однією з найскладніших граматичних тем для засвоєння іноземними студентами, які вивчають українську мову. Вона потребує не лише багато часу для детального вивчення кожної з груп дієслів руху, а й певної їх структуризації, тобто розуміння відповідних граматичних моделей, які б допомогли студентам надалі правильно вживати цю категорію дієслів у мовленні. Слід відзначити, що в українській мові вживання дієслів руху має велику мовну важливість, тому що використовуються у розмовній мові, навчальній та діловій сфері, у художньому та науковому стилі.

Під терміном «дієслова руху» розуміють «кількісно обмежену групу дієслів, що означають фізичний (механічний) рух суб'єкта у просторі й відрізняються від інших дієслів своєрідною «парністю» або кореляцією, семантичним і морфологічним співвідношенням двох членів протиставлення (іти – ходити)» [3, с. 41]. Таких пар в українській мові є вісім. Кожна з них містить два дієслова: дієслово, що означає рух в одному напрямку (дієслово спрямованого руху, типу «іти»), і відповідне йому дієслово, що означає рух у різних напрямках або в різний час (дієслово неспрямованого руху, типу «ходити»).

Дієслова руху односпрямовані та неодноспрямовані безпрефіксальні та префіксальні викликають у іноземних студентів на початковому етапі великі труднощі. Труднощі ці відбуваються з різних причин. Це, по-перше, відсутність у більшості іноземних мов розмежування характеру руху, який є в мисленні носія української мови: йти – ходити «рухатися пішки»; їхати – їздити «рухатися за допомогою транспорту, тварин»; нести – носити «переміщати будь-що (когось), не використовуючи засобів транспорту»; везти – возити «переміщати будь-що (когось) за допомогою транспорту, сам рухомий може пересуватися при цьому або за допомогою транспорту, або самотійно, пішки» [2, с. 178]. По-друге, в українській мові спостерігається незвичайний для мовної свідомості людей багатьох національностей спосіб висловлювання цими дієсловами обставинних відносин. По-третє, в деяких мовах відсутнє розмежування руху на односпрямований і різноспрямований (наприклад, у китайській мові).

З граматичної точки зору проблематичність вивчення дієслів руху іноземними студентами можна пояснити кількома причинами: значна кількість лексичних значень дієслів руху; необхідність розмежовувати позначення руху за допомогою транспорту і без нього; наявність односпрямованого та різноспрямованого руху; існування серед префіксальних дієслів недоконаного виду дієслів, що позначають односпрямований і різноспрямований, одноразовий і повторюваний рух; серед префіксальних дієслів – вживанням парних та непарних дієслів, а також дієслів із численними префіксами, часто досить близькими за значенням.

Усе це разом гальмує мовленнєву діяльність іноземного студента, який повинен використати потрібне дієслово у конкретній ситуації, наприклад при побудові висловлювання з безпрефіксальними чи префіксальними дієсловами руху (Їду у Київ; Іду у Київ. Вчора я йшов у кіно; Вчора я ходив у кіно.).

На початковому етапі іноземні студенти розглядають дієслова руху зі знахідним відмінком (Я йду до університету; Позавчора я ходив у парк; Завтра

я піду до театру). На цьому етапі викладач повинен пояснити студентам правило вживанні дієслів «їхати», «їздити»: йти пішки, а їхати транспортом. На другому етапі іноземці вивчають основні без префіксальні дієслова руху. Тут викладач пояснює відмінності характеру дієслів односпрямованого та різноспрямованого руху.

На початку вивчення цієї теми іноземцям із середнім рівнем знання української мови ми пропонуємо згадати базовий набір дієслів руху, що позначають дії з пересування агенсу без каузації пацієнсу (йти – ходити, їхати – їздити, бігати – бігти, летіти – літати, плисти – плавати, повзти – повзати). Їм протиставляється група дієслів, що позначають переміщення не агенсу, а пацієнсу, тобто рух відбувається над пасивним учасником ситуації (везти – возити, вести – водити, нести – носити, тягнути – тягати). Нагадується, що всі дієслова повідомляють, яким саме способом відбувається рух, пропонується усно побудувати речення таким чином, щоб вибір способу пересування був очевидним. Наприклад:

1) Антон двічі на тиждень плаває у басейні.

2) Машина їде по дорозі.

3) Спортсмен біжить на стадіоні.

4) Літак регулярно літає з Києва до Варшави.

5) Мавпа лазить по деревах.

Наведемо приклад вправи, у якій передбачається вибір необхідного дієслова руху із пари однокорінних:

1) Бабуся ... окуляри. – Марина ... із собою клітину з папугою. (нести – носити)

2) Вони ... додому. – Іра завжди... додому одна. (їхати – їздити)

3) Здорові люди нечасто ... до лікарів. – Сьогодні люди... цією дорогою, бо міст закритий. (йти – ходити)

4) Незважаючи на заборони, діти ... у музеї. – Дивись, як швидко собака ... за своїм господарем! (бігти – бігати)

5) *Ми завжди ... ката на дачу. – Тато... свою родину на море. (везти – возити).*

У наведених вправах використання в кожному підпункті обох дієслів, що входять до одновидової пари, наочно демонструє відмінність у вживанні однокорінних дієслів руху.

На третьому етапі студенти вивчають префіксальні дієслова руху, наприклад, дієслова односпрямованого руху досконалого виду (прийти, принести, прилетіти та ін.) та дієслова різноспрямованого руху недосконалого виду (приходити, приносити, прилітати та ін.). На четвертому етапі вивчаються переносні значення дієслів руху. Студентам даються відомості про те, що від вихідного значення дієслів руху людини ще можна утворитися значення руху взагалі, наприклад, сніг іде, час летить.

Приклади вправ щодо приставкових дієслів руху:

Вправа 1. Виберіть правильний варіант та поясніть його значення.

1. *Лекція закінчилася, і студенти ... з аудиторії. (вийшли / відійшли / пішли)*

2. *Ми ... вулицю та ... у ресторан. (перейшли, увійшли / пішли, прийшли / вийшли, пішли)*

3. *Ми сіли у таксі та ... додому. (поїхали/доїхали/пішли)*

4. *Зазвичай я ... на роботу о 9.00 та ... з роботи о 18.00. (приходжу, йду / прийду, піду / входжу, виходжу)*

5. *Я ... всі найближчі магазини. (зайшла/обійшла/пройшла)*

Вправа 2. Напишіть дієслова руху з префіксами в-, ви-, по-, при-, у правильній формі.

1. *Влітку іноземні студенти ... на батьківщину.* 2. *Вчора тато затримався на роботі та ... додому дуже пізно.* 3. *Антон ... у відрядження на місяць до Франції.* 4. *Директор ... з кабінету, щоб зателефонувати.* 5. *Дитина ... у кімнату.*

Вважаємо, що врахування наведених нами особливостей вживання дієслів руху та черговість їх вивчення іноземними студентами стануть корисними у практичній діяльності викладачів української мови як іноземної.

Література:

1. Криволапова О.В. Дієслова руху в українській мові: Навчально-методичний посібник для іноземних студентів. Харків: Цифра Принт, 2021. 80 с.
2. Присяжна О.Д., Новак О.М. Труднощі вивчення дієслів руху в українській мові як іноземній. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. № 30. С. 174-179.
3. Шевчук. Г. Семантико-синтаксичні особливості безпрефіксальних дієслів руху типу іти-ходити. *Вісник Львів. університету*. Серія: Філологія. 2006. Вип. 38.Ч. I. С. 41-46.

Створення іншомовного комунікативного середовища в умовах онлайн-навчання в Китаї

Чжан Цайджин

*аспірантка кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
Харків, Україна
e-mail: zcj399489@163.com*

Початок активного використання онлайн-навчання у школах КНР, причиною якого стало розповсюдження коронавірусної інфекції, поставив перед китайськими вчителями багато питань, оскільки більшість вчителів та учнів молодших класів не були знайомі з цим методом викладання, що серйозно вплинуло на якість навчання англійської мови. У нинішньому середовищі, коли епідемія все ще є серйозною загрозою, дуже важливим є активне дослідження ефективних методів онлайн навчання, усунення недоліків та підвищення якості викладання іноземної мови. Головним питанням при цьому, на нашу думку, є створення іншомовного комунікативного середовища.

Освітнє іншомовне комунікативне середовище сучасні науковці визначають як «збалансований комплекс методів, форм і засобів навчання, що сприяють активному оволодінню учнями спілкуванням у різних видах

мовленнєвої діяльності відповідно до сфер, тем і мовного матеріалу, окреслених чинною навчальною програмою» [1, с. 110-111]. Іншомовне комунікативне середовище повинно будуватися на взаємодії двох головних суб'єктів навчального процесу – вчителя та учнів, діяльність яких спрямовується на виконання цілей навчання з використанням дидактично доцільних засобів.

Розглянемо особливості створення іншомовного комунікативного середовища в умовах онлайн-навчання у КНР.

Як показав здійснений нами аналіз, основними методами онлайн-викладання англійської мови в молодшій школі є живе навчання, записане навчання, голосове навчання та мікролекції. Спосіб живого навчання у класній кімнаті є ефективним, надає учням сильне відчуття реальності, легко сприймається учнями та батьками, тому живе навчання стало найбільш використовуваним методом онлайн-викладання англійської мови у молодшій школі під час епідемії. Оскільки онлайн-навчання англійської мови вимагає не лише розповсюдження та передачі слів, зображень і звуків, а й керування організацією класу, навчальних матеріалів та оцінювання домашніх завдань, тож окрім використання базового апаратного обладнання, такого як камери та мікрофони, необхідні також різні спеціалізовані програмні засоби. Деякі місцеві департаменти освіти надають вчителям спеціалізоване програмне забезпечення для онлайн-навчання в прямому ефірі, але більш використовується програмне забезпечення DingTalk, Tencent Classroom і програмне забезпечення для прямих трансляцій QQ через їх високу популярність, повні функції та фонові послуги.

Сучасний процес онлайн-викладання англійської мови в молодших школах є відносно простим, подібним до процесу аудиторних занять, тобто вчителі вчасно входять до програмного забезпечення для прямих трансляцій відповідно до щоденної організації викладання онлайн-курсів, а потім чекають, поки учні увійдуть до онлайн-класу. Після уроку вчитель публікує онлайн- чи офлайн-завдання через програмне забезпечення для прямої трансляції, а учні

можуть вибрати виконання завдання онлайн чи офлайн, і процес онлайн-навчання завершується.

Однак через різні причини, такі, як недостатнє навчальне обладнання, погана мережа та сигнал, на шляху створення іншомовного комунікативного середовища в умовах онлайн-навчання все ще існує багато проблем. Так, наприклад, недостатня організація навчання в онлайн-класі та необґрунтована різноманітність стилів і способів прямого ефіру. Це призводить до того, що учні відчують себе дуже незручно. Також слід враховувати, що учні менш вмотивовані брати участь в онлайн-заняттях з англійської мови. Під час онлайн-викладання англійської в класі не вистачає особистого спілкування, тому якість отримання знань є нижчою, ніж у звичайних класах. Лекції викладача часто не захоплюють і є непривабливими. Навчання на мобільних телефонах призводить до зорової втоми учнів і втрати інтересу. Вчителі не вчасно підкреслюють і не контролюють дисципліну відвідування онлайн-навчання.

Основні перешкоди на шляху створення іншомовного комунікативного середовища в умовах онлайн-навчання у молодшій школі ми бачимо у тому, що навчальні цілі та ідеї вчителів є недостатньо чіткими. Це призводить до того, що їх власна підготовка до уроку є здебільшого випадковою та не має систематичної організації класу. Учні не завжди є повністю підготовленими до уроку, тому вони більше слухають інформацію, а не сприймають її. Також бракує ефективної взаємодії на уроці, вчителі просто надають навчальну інформацію, не намагаючись встановити контакт з учнями.

Для покращення ефекту та якості онлайн-навчання англійської мови в молодших школах та створення ефективного іншомовного комунікативного середовища у цих умовах можна запропонувати наступні шляхи.

По-перше, уточнити цілі онлайн-викладання та повністю підготуватися до нього. На нинішньому рівні розвитку ефект, який може досягти онлайн-викладання, неможливо порівняти з ефектом офлайн-традиційного навчання.

Тому вчителям англійської мови слід менше ставити собі за мету онлайн-викладання. Не потрібно вимагати від учнів оволодіти всім навчальним змістом, слухаючи лекції онлайн, але потрібно зосередитися на керівництві оволодіння учнями методами самостійного навчання вдома та розвитку звички регулярного навчання. По-друге, викладачі мають чітко донести до учнів важливість і необхідність онлайн-навчання заздалегідь, щоб студенти могли звернути увагу на участь в онлайн-навчанні, і в той же час вони повинні скласти власні навчальні плани та вимоги, включаючи цілі онлайн-викладання, зміст, який потрібно завершити, визначити основні методи навчання, вимоги до класної дисципліни та вимоги до домашнього завдання, чітко пояснити це учням, щоб вони могли бути добре підготовлені до тривалого та достатнього онлайн-навчання.

Оскільки під час онлайн-навчання учні знаходяться у різних місцях, викладання та прослуховування лекцій займає багато часу та енергії. Тому вчителі повинні знайти спосіб перетворити пасивний процес сприйняття учнями навчальної інформації на активний процес дослідження для вдосконалення ініціативності учнів. Наприклад, вчителі можуть гнучко поєднувати «перевернутий» режим навчання в класі, надсилати навчальний контент заздалегідь, дозволяти учням спочатку самостійно вчитися, думати про питання, поставлені вчителями, а потім ділитися своїми надбаннями з іншими учнями під час онлайн-уроку.

Ефективною є також методична організація завдань та вправ з метою скорочення часу, який учні проводять онлайн. Молодші школярі мають обмежену енергію і не можуть довго дивитися на екран, щоб слухати урок, їх здатність до самоконтролю ще не дуже сильна, їх більше приваблює інша інформація на мобільних телефонах, що перешкоджає навчанню. Тому вчителі повинні використовувати обмежений час, щоб зосередитися на розв'язанні важливих і складних проблем, керувати методами навчання, організовувати читання, декламацію та вправи з англійської мови, щоб учні могли займатися

офлайн після занять. Доцільним є реорганізація змісту підручників або робочих зошитів таким чином, щоб учні могли їх вивчати без мобільних телефонів, що покращить концентрацію уваги на практиці та виконанні домашніх завдань.

Потрібно також звернути увагу на спілкування в класі та рівень навчання учнів. В умовах програмного середовища одночасне відкриття всіх голосових діалогів між учнями та вчителем спричинить хаос в онлайн-класі. Але, незважаючи на те, що часу на онлайн-викладання відносно мало, необхідне навчальне спілкування є дуже важливим. Тому вчителі повинні використовувати гнучкі методи спілкування в класі. Слід повернути увагу учнів, наприклад, до коротких обмінів повідомленнями. Під час уроку учням задають питання за допомогою кількох простих запитань, а потім учні можуть швидко відповісти короткими словами, наприклад, відповідаючи лише на букву чи цифру тощо, шляхом простої взаємодії, щоб створити атмосферу спілкування та повернути увагу учнів. Пожвавити атмосферу в класі можна шляхом індивідуальних обговорень, заздалегідь об'єднавши учнів (по 3-4 дитини в групу), а потім дозволити лише одній групі брати участь у живих виступах у кожному класі, що може не тільки посилити інтерактивний комунікаційний зв'язок під час викладання, він також може забезпечити впорядкованість онлайн-класів і уникнути хаосу в класі.

Після завершення викладання змісту уроку вчитель може залишити кілька хвилин, щоб оцінити участь учнів класу у процесі уроку, або поставити запитання щодо проблеми цього класу.

Сьогодні онлайн-навчання є важливим способом викладання англійської мови в молодших школах. Однак в умовах онлайн-навчання все ще виникають різноманітні проблеми, які призводять до незадовільного ефекту. Для того, щоб підвищити ефективність онлайн-викладання англійської мови вчителі, перш за все, повинні уточнити свої власні навчальні цілі та здійснити відповідну підготовку до навчання, а потім розпочати реалізацію онлайн-навчальної

діяльності. Найважливішим є створення ефективного іншомовного комунікативного середовища. Необхідно звернути увагу на комунікацію між учителем, класом та окремими учнями, відстежувати участь учнів в онлайн-навчанні та вчасно вирішувати існуючі проблеми. Також необхідно приділяти увагу комунікації та контакту з батьками, намагатися отримати ефективну підтримку з боку батьків, створювати сприятливі умови для онлайн-навчання учнів та підвищення ефективності викладання іноземної мови.

Література:

1. Редько В. Дидактична сутність освітнього іншомовного комунікативного середовища як засобу компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти. *Український педагогічний журнал*. 2020. № 4. С. 109-117.
2. Li Jingmei. On the Advantages and Disadvantages of Online Teaching of English in Junior High Schools [J]. *Campus English*, 2020 (24). pp. 121-129.

Integrated Approach to Grammar in Context

Nəsirova Gülşən Bayram

*Teacher, Department of foreign languages
Mingachevir State University
Mingachevir, Azerbaijan
e-mail: gulshan.nasirova@mdu.edu.az*

Shahana Heydarova Shahin

*Teacher, Department of foreign languages
Mingachevir State University
Mingachevir, Azerbaijan
e-mail: shahanebabayevaa@gmail.com*

At a time when science and technology are developing, it is important for experts to learn English for scientific and practical purposes. We know that the syntactic grammar is fundamental as a component to use the target language communicatively. These days most people complain almost that they understand English, and they know language structure but they can't talk it accurately. For this reason, it is important to teach the grammar of the target language effectively. Grammar should be taught in an integrated way with other four skills to

teach language communicatively. Although most educators understand that teaching grammar in isolation is bad, but many are unsure of how to integrate grammar into their everyday instruction, particularly when they have a curriculum to adhere to.

The advantages of combining grammar and skills instruction are discussed in the article "Integrated Skills in the ESL/EFL Classroom" by Rebecca Oxford, a prominent American authority on TESOL. According to the expert, English language learners are exposed to actual language and are challenged to interact naturally in the language when using the integrated-skill approach, as opposed to the simply segregated approach. This strategy emphasizes that English should be used as a real means of interaction. Teachers can monitor pupils' development in several areas at once with this method. Not only integrating language skills aids in the analysis of language structures, but it also facilitates learning of actual content. Lastly, students of all ages may find the integrated-skill approach to be quite motivating.

Teaching grammar through the four main skills - listening, reading, speaking, and writing - is essential from a practical standpoint. This also includes linked or associated skills including usage, meaning, syntax, spelling, pronunciation, and vocabulary knowledge.

A certain amount of course book adaption is necessary while integrating grammar and skills instruction. Teachers frequently work with resources that divide grammar and skills or do not combine them in a way that is beneficial to students. Even when working with required course texts, teachers can make modifications to meet the needs of their students. They might use the SARS approach: S - upplement: add grammatical exercises if needed; A - dapt: change the emphasis of a task or activity; R - eject: omit any sections of exercises that are unnecessary or ineffective for students; S - ubstitute: swap out the book's activities for ones that are more appropriate for the learners.

In the following framework, consider when we would modify the materials and lessons designed to meet the learning needs of students.

S	Supplement	<i>Do this if:</i> • Textbook assignments and resources won't assist students in meeting lesson goals. • The assignments and resources in textbooks are not suited for the age or experience level of the students.
	Add a new activity to the prepared material or practical activity	
A	Adapt	<i>Do this if:</i> • Textbook resources don't provide your students with the necessary grammar practice. • The current grammatical practice exercises lack context.
	Use part of a pre-made activity, but modify it somewhat	
R	Reject	<i>Do this if:</i> • Lesson objectives are not met by textbook exercises; they are too easy or too challenging for your students; • They lack communicative and/or engaging elements; • They fail to produce the desired results.
	Make the decision to not use any part of a prepared activity.	
S	Substitute	<i>Do this if:</i> • The lesson lacks the kind of grammar practice your students need to meet the lesson objectives. • There is an imbalance between controlled and free activities in the lesson you are expected to teach.
	Swap out the book's activities for ones that are more appropriate for your students.	

If the teacher is supposed to teach an article on working from home to the students, for adding grammar they can put such a question: What would it be like if you were able to work from home? They will actually have a really great opportunity to work the second conditional. Students may have a lot of opinions in the conversation after the reading, for example, like “If I could worked from home, I would be able to save money because I wouldn't need to drive and use gas”, “If my boss let me work from home I would be more productive” etc. At that time, grammar will be taught to students through the topic. Thus, we are able to use the grammar point in this context because of SARSing.

In order to integrate the language skills in ESL/EFL instruction, teachers should consider taking these steps:

- Get greater knowledge about the several approaches (such as task-based, content-based, or a combination of them) to integrating language skills in the classroom.
- Consider their existing strategy and assess how well the abilities are incorporated.
- Select educational resources, textbooks, and technological tools that facilitate the integration of listening, reading, speaking, and writing, as well as the associated skills of syntax, vocabulary, and so on.
- Keep in mind that, even if a course is only intended for one language skill, it is still possible to combine the other language abilities through relevant exercises.
- Teach language acquisition techniques, emphasizing that a particular technique can frequently improve performance across a range of skills.

All teachers can integrate language skills if they plan before and reflect carefully. At this time learners can use English effectively for communication.

Task-based instruction and content-based instruction are two forms of integrated-skill instruction. The first of these emphasizes doing tasks that call for the use of communicative language, whereas the second places more emphasis on using language to learn material.

Content-Based Instruction. With content-based instruction, kids study subjects like science, math, and social studies while practicing all language skills in a highly integrated, conversational way. All levels benefit from content-based language training, however the type of material varies depending on the student's competency level. Basic social and interpersonal

communication skills are frequently covered in the curriculum for beginners, but as students advance, the material can become more complicated and scholarly. Theme-based, adjunct, and sheltered are the three main types of content-based language training that are now in use. [12].

Task-Based Instruction. Students participate in communicative English assignments as part of task-based instruction. Tasks are characterized as core pieces that may stand alone and that demand the understanding, production, manipulation, or interaction of real language with a primary focus on meaning rather than form. [7].

Pair and group projects are frequently used in task-based learning to promote student engagement and cooperation. Students collaborate to produce and edit a class newspaper, create television commercials, act out parts from plays, and complete other group projects. All levels of language competency can benefit from task-based instruction, however the specifics of the tasks vary depending on the level. As proficiency levels rise, tasks get more complicated. Beginners may be invited, for example, to introduce themselves and provide personal information about one another. Advanced students could be assigned more complex and challenging assignments, like conducting a public opinion survey at the university.

Like the communicative approach, Task-Based Language Teaching (TBLT) offers circumstances that enable students to acquire a collocation, grammatical point, or word meaning inadvertently, without being aware that they are in the learning process.

References:

1. Chamot, A. U., & O'Malley, J.M. (1994). "The CALLA handbook: Implementing the cognitive-academic language learning approach." Reading: MA: Addison Wesley.
2. Ellis, R. (2009) "Task-based Language Teaching: Sorting out the Misunderstandings". In: International Journal of Applied Linguistics, 19/3, 221-246.
3. Lightbown, P., N. Spada (2013) How Languages are Learned. 4th edition. Oxford: Oxford University Press.
4. Long, M. (2015) Second Language Acquisition and Task-Based Language Teaching. Malden: Wiley Blackwell.
5. Mohan, B. (1986). "Language and content." Reading, MA: Addison Wesley.
6. Nunan, D. (1998) "Teaching Grammar in Context". In: ELT Journal, 52/2, 101-109.
7. Nunan, D. (1989) Designing Tasks for the Communicative Classroom. Cambridge: Cambridge University Press.
8. O'Malley, J.M., & Valdez Pierce, L. (1996). "Authentic assessment for English language learners: Practical approaches for teachers." New York: Addison Wesley.
9. Oxford, R. (1990). "Language learning strategies. What every teacher should know." Boston, MA: Heinle & Heinle.

10. Oxford, R. (1996). "Language learning strategies around the world. Cross-cultural perspectives." Manoa: University of Hawaii Press.
11. Peregoy, S.F., & Boyle, O.F. (2001). "Reading, writing, and learning in ESL." New York: Addison Wesley Longman.
12. Scarcella, R., & Oxford, R. (1992). "The tapestry of language learning: The individual in the communicative classroom." Boston: Heinle & Heinle.
13. Willis, D. (2010) "Doing Task-Based Teaching". In: International House Journal of Education and Development, Issue 28. <http://ihjournal.com/doing-task-based-teaching-2>. Accessed on March 8, 2017.
14. Willis, D. J. Willis (2007) Doing Task-Based Teaching. Oxford: Oxford University Press.
15. Willis, J. (1996) A Flexible Framework for Task-Based Learning. Oxford: Addison Wesley Longman.
16. Willis, J. "Making time for task and still covering the syllabus". Teaching English. July 2008. <https://www.teachingenglish.org.uk/article/making-time-tasks-still-covering-syllabus>. Accessed on November 15, 2016

Interaction of language and speech, the role of grammar and vocabulary in their implementation

Rahimov M.N.

*Associate Professor, Department of Foreign Languages
Mingachevir State University
Mingachevir, Azerbaijan
e-mail: mehdi_rahimov@yahoo.com*

Hunbatova Sh.R.

*Teacher, Department of Foreign Languages
Mingachevir State University
Mingachevir, Azerbaijan*

In modern methods of learning a foreign language, much attention is paid to teaching vocabulary and grammar at the initial stage. The increased interest in these aspects is due to the oral nature of advance in teaching a foreign language, as well as the ability and readiness of students at the initial stage to master a large number of lexical units. Mastery of the word is the most important prerequisite for speaking, but in reproductive types of speech activity, knowing only the meaning of the word is not enough. Here, mastery of word connections and the formation of word combinations based on them play an equally important role.

Teaching vocabulary is interconnected with teaching grammar. At the initial stage of learning a foreign language, it is necessary to teach children not only to pronounce words correctly and understand their meaning, but also to arrange these words grammatically correctly in a sentence to convey their thoughts or the thoughts of another person.

The state educational standard for foreign languages provides as a learning goal the mastery of foreign language communication at least at the level of elementary communicative competence in speaking, listening, writing and advanced communicative competence in reading. In the educational process, the formation and development of foreign language skills and abilities is carried out in conjunction in all types of speech activity. At the same time, speaking and reading occupy one of the leading places in foreign language lessons, and training in these types of speech activities is carried out throughout the entire school course of teaching a foreign language, upon completion of which schoolchildren must master productive skills and abilities, the ability to vary and combine the language they have learned. lexical and grammatical material in speech when solving specific communicative tasks in standard communication situations.

A foreign language as an academic subject occupies an important place in school education. For the methodology of teaching a foreign language, the distinction made in science between language and speech is important. Language is a system of linguistic means necessary for communication, with rules for their use.

“Speech is the implementation of the language system in specific acts of communication. The concept of speech includes both the process itself and the product of this process - speech works.” [1, 39]

Language and speech, although they constitute two sides of one phenomenon, represent a single whole and are characterized by properties that are not contrasting, but complementary, and operate with units specific to each side. There are units of language and speech. The units of language include: phonemes, morphemes, words, phraseological combinations, micro-sentences and macro-texts. Units of speech

include situationally determined utterances of varying length. Units of speech are correlated with a specific communication situation.

The study of language as a linguistic phenomenon may provide knowledge of the language system, but it does not lead to the use of this system for communication purposes. This is confirmed by the lesson practice of teaching foreign languages, when attention was paid to teaching the language system: its phonetics, grammar, and vocabulary separately. The students, although they knew the rules and performed lexical and grammatical exercises, could not use words and grammatical rules when solving the simplest speech problem, because language proficiency is possible when the assimilation of speech material leads to the formation of a language system in students, when the student can construct statements in the act of communication in accordance with the rules inherent in a given language, both in relation to grammatical design and the use of words.

In teaching a foreign language at school, it seems rational to build learning from speech to language in the process of organized, purposeful communication. Due to the communicative nature of teaching a foreign language, the relationship in the study of lexical and grammatical language material is one of the most important problems.

Despite the apparent clarity of the opposition between grammar and vocabulary, their areas are so closely intertwined with each other that the terms “grammatical” and “lexical” may in certain cases even resemble one another. To build the correct methodology for teaching languages, it is necessary to recognize these various oppositions and draw appropriate methodological conclusions from them.

The basis of vocabulary as a certain system is the concept of a separate word, which, after all, plays an equally important role in grammar, and therefore requires some clarification, because, along with the sentence, it is one of the most controversial concepts in linguistics. It goes without saying that the concept of a separate word is connected, first of all, with the concept of a separate object, which appears as a result of an analysis of reality under the influence of our active attitude towards it.

Grammar is a repertoire of means through which, firstly, relations between independent objects of thought are expressed according to certain rules and through which, secondly, new words are formed according to no less certain rules. Such special grammatical means are, firstly, phonetic changes in words, i.e. sound alternations, secondly, their lengthening through prefixes, suffixes, endings, etc., i.e. forms of words, thirdly, word order, fourthly, rhythm and intonation in the broadest sense of these words. Individual words are also used in the same role.

The essence of grammar consists only in general rules; nevertheless, exceptions relate to vocabulary, except in those cases when the exceptions themselves are formed in the form of a certain rule that limits the action of another, more general one.

The root forms of strong verbs should be studied according to L.V. Sherba in dictionary order – “in grammar they need to be mentioned in the sense that verbs with such alternations of root vowels are conjugated in a special way in the imperfect and have a special form of the second participle.” [2, 80]

In active grammar, it is necessary to proceed from needs that seek expression of thoughts, orders, desires, etc. First of all, it is necessary to find out the general nature of the sentence into which what is being expressed should be cast, in particular, whether it will be a message, a question, an exclamation, a wish, a request, etc. For each of these cases, the grammar must indicate the patterns of the corresponding sentences.

References:

1. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. Москва: Просвещение, 1991. С. 39.
2. Щерба Л.В. Преподавание языков в школе: Общие вопросы методики: Учебное пособие для студентов филологического факультета. Санкт-Петербург: Филологический факультет СПбГУ; Москва: ИЦ «Академия», 2002. С. 80.

The role of interview in foreign language teaching

Suima I. P.

*Associate Professor, Candidate of Philological Sciences
Department of English Language for Non-Philological Specialities
Oles Honchar Dnipro national university
Dnipro city, Ukraine
e-mail: irinasuima2017@gmail.com*

The interview can be considered one of the most widely used informational genres, it is also one of the methods of collecting information in the fields of psychology, journalism and sociology. The journalist conducts a survey and collects the information he needs.

Information can be collected using various methods, for example, telephone, online or live surveys. Responses can be recorded in various ways, according to the needs and standards inherent in the interview.

Some linguists single out interviews as a genre of journalism [1], others – as a type of conversation [3]. Contrary to the fact that in translation from the English language, an interview is a meeting and a conversation [2], nowadays it has acquired a much wider range of use. First of all, it is connected with journalism, which, without a doubt, occupies important links in society.

The most important task of an interviewer is to influence public opinion. In addition, it is usually the opinion of a certain personality that is weighty for the audience. In general, in most cases, during the discussion, a general topic is discussed, focusing on relevant and interesting aspects. There is no point in simple and monotonous interviews, because the reader or listener will always demand novelty [4].

So, an interview is a conversation, the main task of which is to collect information during a survey, in the presence of a correspondent and a respondent. Among a number of communicative and linguistic features that influence the language design of the interview text, the leading ones are brevity, clarity of statements, specific area of conversation, volume of statements, socio-cultural level

of the speaker, level of speech preparation and interview genre. In general, scientists have singled out the following functions of the interview genre [5].

Informative: because interviews are considered a genre of journalism, and journalism is based on informativeness. Each interview contains a certain amount of information about the person being interviewed.

2. Cognitive: readers or listeners are always interested in learning certain facts from the lives of famous personalities or, for example, other people's opinions on certain issues.

3. Educative: Interviews always educate readers or listeners, as they learn from other people's mistakes or model someone's behavior in certain situations. Therefore, such processes as: perception, analysis and inference take place.

For a more detailed study of the interview, it is definitely better to have it in writing, since all the questions and answers are recorded, which, if necessary, can be re-read and reflected on more than once. From this we can conclude that, for clarity, the leading types of interviews are those published in newspapers, magazines or on web pages.

Considering the format of the interview, we note that usually the order of the questions to be asked is arbitrary. All the information received from the interviewed person can be presented, obviously, in an abbreviated form. With all that, during the research it should be taken into account that the interview texts presented in newspapers and magazines can very often be false or half-truths.

The main features of the interview are the following.

1. Informativeness. This means that the interview should contain novelty, and therefore something informative, to be interesting to readers and listeners.

2. Integrity and connectivity. A good interview is one that has structural and semantic integrity and coherence.

3. Completeness. The interview has a logical conclusion, otherwise the idea of the interview will be unclear.

4. Linearity. The interview should have a common theme and goal of communication, which will be linearly discussed throughout the conversation.

Therefore, the interview has all the features of a text, which gives grounds for analyzing the interview as a certain type of text. Interviews are, on the one hand, a way of conveying information, and, on the other hand, a way of manipulating people.

In addition, the interview uses language techniques characteristic of the journalistic style, such as: slogans, precise names, as well as ambiguous, social and figurative vocabulary.

The main advantage of an interview is that in case of misunderstanding, you can ask a question or ask an additional question, it is possible to observe the behavior of the interviewee and, accordingly, his reaction, to adjust the direction of the questions. So, a good interviewer will get the right information by considering all the above aspects.

Also, interviews can be classified according to many criteria, the most important of which are the following [3]:

- 1) implementation functions;
- 2) destination;
- 3) type of interviewed subjects;
- 4) level of formality;
- 5) survey organization technique.

When considering interview classifications, the following main types are distinguished [3]:

- personal interview;
- telephone interview;
- an advanced interview.

Most often, a personal interview is used. Firstly, it is quite valuable to establish a correct and correct psychological relationship with the interviewed person, while taking into account the place, time and other circumstances. They make it possible to

receive specific information, which no one would share during the questionnaire and is unlikely to describe in written format.

Secondly, a variety of posters, product samples, and pictures can be used during an in-person interview if, for example, it is an interview related to certain products.

Thirdly, a personal interview provides an opportunity to ask additional questions. This type of interview is characterized by the recording of answers, so the respondent's answers are recorded in a notebook or on a recorder.

It will be appropriate to pay attention to the telephone interview, that is, the conversation that takes place between the interviewer and the interviewee over the phone. This type of interview also has certain specifics. In the product interview process, it is quite a convenient option, since the interview can take place anywhere.

Evaluating the third type of interview, it should be noted that it belongs to the group of qualitative methods and is used when people do not have the desire or opportunity to answer too personal questions, because, let's say, they think that their true answer will not coincide with social- ethical norms that are accepted in society.

In the process of such communication, the interviewer must, to some extent, be a psychologist in order to clearly think through the conversation and the options for its development when answering some too personal questions. The respondent must have deep associations, which are usually hidden.

In order to achieve a better result of the survey, a useful advice will be to consult with a specialist. An equally important task of the interviewer is to create trust in the interviewed person, then it is easier for him\her to establish contact.

One of the variants of an advanced interview is a narrative one, which is a free story about the narrator's life with almost no intervention from the interviewer. The interviewer assumes the role of a psychologist who listens, expresses understanding and supports the main topic of communication.

A non-standardized or free interview involves neither a pre-prepared clear list of questions from which one cannot deviate, nor a strict adherence to the planned

topic. Here it is to be expected, firstly, that an approximate topic is determined in advance, although it may change drastically at the end, secondly, it usually lasts several hours. Under such conditions, the interview becomes less formal and, therefore, easier to perceive.

Therefore, it is advisable to interpret the interview as a conversation, the main task of which is to collect information during the survey, with the participation of the correspondent and the respondent. At the same time, answers during the interview may be recorded and published, depending on the interview regulations. The main functions of which are: informativeness, awareness and education.

Literature:

1. Апалат Г. П. Структура, семантика і прагматика текстів-інтерв'ю (на матеріалі сучасної англомовної преси): автореферат дис. ... канд. філол. наук. Київ. 2003. 21 с.
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ: Видавничий центр «Академія». 2014. 342 с.
3. Громова Н. М. Лінгво-стилістичні особливості газетних текстів англомовної преси як засіб впливу на читачку аудиторію. *Вісник Львівського університету*. Серія іноземні мови. 2016. № 23. С. 26-31.
4. Карабан В. Переклад англійської наукової і технічної літератури: граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця. 2017. 574 с.
5. Карпенко В. Основи професійної комунікації. Київ: Нора-прінт. 2015. 348 с.

The role of borrowed words in foreign language teaching

Zeynalova-Mammadzade L.V

Teacher of the Department of Foreign Languages

Mingachevir State University

Mingachevir, Azerbaijan

e-mail: leman.zeynalova.1997@mail.ru

Creating the meaning and initial use of the words for each language included in the dictionary, learning the history of the origin and development of words is one of the urgent issues of linguistics. In the process of learning and researching any language, the application or use of the lexical system is very important. In general, the vocabulary is enriched by the influence of socio-linguistic factors. Political and

social changes, scientific and technical progress, innovations in economic and cultural life have a serious impact on the language and its internal development rules. If we look at world languages, we will see that no language consists of its own words. Languages necessarily develop interaction with each other. Borrowed words play an important role in the development of vocabulary and language content. Derived words are based on language connections.

The most important condition of the name change process (event) is the official status and prestige of communicative languages, it is taken into account and determined by the volume of communicative functions, social position of language resources. However, if we look at the historical background of the past, we will see that there were facts about words being forced into the language. In addition, we must not forget that there are some languages that fight against this process. The language of Malaysia is Malay. Malay can be a good example. During the British rule in Malaysia, a small number of English lexemes entered the Malay language [7 p. 187].

Many linguists believe that it is wrong to introduce lexical loanwords as intrusions and point out that this leads to misunderstanding. In linguistics, the concept of intervention and acquisition is sometimes confused, and their boundaries are still not defined. We believe that it is wrong to consider the acquisition process as a case of intervention.

Of course, this does not mean changing the origin of the word. Some of the words cover the lexical layer of the language vocabulary, they are generally used widely in the language as their own words. A crossword is a word taken from one language (donor language) and inserted into another language without translation. This is an ongoing process. Despite us and low rates in different periods, no language can completely abandon this process. Because this situation is based on socio-political, economic and cultural factors. But it should be taken into account that assimilation accelerates and over time leads to the forgetting of national words. It should not be forgotten that when words are torn from their roots, a language can

quickly acquire the status of a "dead language", and this fact is enough for the collapse of a state.

Acquisitions form a special vocabulary layer both in terms of nomination processes and motivation. Since they are ready-made units of a foreign language, they represent a certain economy of linguistic efforts in creating speech, being one of the possible answers to the nominal needs arising from expansion under the influence of language contacts and other linguistic associations. At the same time, the loss of past associative relationships in the acquired language may lead to the loss of the source of motivation inherent in the borrowed words in the language. This creates significant difficulties in recognizing their meaning in the process of speech perception [19 p. 96].

As a result of the long historical interaction of languages, acquisitions as a process and the resulting acquisition are of considerable interest to the history of language, which includes not only the causes of acquisitions but also their source languages covered in detail. The ways, forms and types of borrowing, as well as the transformations that the borrowed word undergoes in its new language environment, attract attention. Acquisitions are interesting primarily because of their impact on the system structure of the vocabulary of a particular language, as well as because of their special status in the host language when a number of genetic features are preserved. This effect is more obvious when not only individual units are involved in the acquisition process, but also all groups of words that have certain relationships in the source language.

Borrowing from Latin and French played an important role in the development of English vocabulary. Scandinavian languages have also had some influence on the vocabulary of the English language. The acquisition of the Latin vocabulary is mainly associated with three events in the history of the English people: the Roman rule (I-V centuries AD), the adoption of Christianity in England (VI-VII centuries) and the rise in culture. Renaissance (XV-XVI centuries)

The influence of the French language on the English language was especially strong during the period of French rule in the country, when the national English language was not yet developed. The French invasion of England in 1066 marked the beginning of the Norman Conquest. French was the official language of England for a long time, and bilingualism existed in the country. A certain amount of vocabulary entered the language later: after the restoration of the Stuart dynasty and in connection with the French bourgeois revolution of 1789, in the eleventh century England was part of the kingdom of the Danish king, which included parts of Denmark, Norway and Sweden.[11 p.36, 67, 68].

Acquisition of vocabulary can occur orally and in writing. During oral acquisition, words are assimilated in the language more quickly. Written loanwords retain their phonetic, orthographic and grammatical properties for a longer time. Entry of new words into the language is direct and also occurs with the help of the intermediary language. Intermediate languages were, for example, Latin (many Greek words entered English through Latin) and French (many Latin words were borrowed). Among the main ways of acquiring vocabulary are transcription, transliteration, tracing and semantic borrowing.

Among the main ways of acquiring vocabulary are transcription, transliteration, tracing and semantic borrowing. Transcription (phonetic method) is a borrowing in which the sound form of a vocabulary unit is preserved (sometimes slightly modified according to the phonetic features of the language from which the word is taken). In this way, football, trailer, jeans sport, labor, travel, people, castle, castle and other words were taken from English. In English, there are ballet, bouquet and many other words borrowed from the French mode. Such words are characterized by the fact that their overall sound complex is new to the acquired language, although each of their constituent sounds is, with rare exceptions, replaced by a sound of the language from which it originates.

Transliteration is a borrowing method in which the spelling of a foreign word is taken: the letters of the borrowed word are replaced by the letters of the native

language. During transliteration, the word is read according to the reading rules of the native language. The words cruise (cruise), motel (motel), club (klub) are taken from English into Russian. When taken from English, many proper names are also transliterated: Washington (Washington), Texas (Texas), London (London). English has many words of Greek, Latin, and French origin that, although read according to the rules of the English language, retain graphic features.

A technique of associative meaning shifting, which is a kind of explanatory translation and tracking, can also be applied. However, this does not exclude the need for interpretation. The misuse of transcription and tracing as methods of translation pollutes language. With incomprehensible motivation, transcription and tracking without commentary is unacceptable, because in this case there is no translation in the correct sense of the word.

English has gone through many periods where a large number of words have been borrowed from a particular language. The more contacts, the more words the language will acquire. Language acquisition and acquisition leads to the amalgamation of different languages from different nations and forms new English words. Today, modern English has developed a number of scientific and technological terms that are common to and used by all languages, such as politics, media, and finance. Although many words from French, German, Russian, Spanish, Japanese and Arabic have been incorporated into the English language, its wide use, openness, flexibility, tolerance, and creativity allow it to be the main body of an international language.

Thus, by studying the history of English, I can draw certain conclusions by carefully conducting an etymological analysis of English loanwords.

First, foreign language loanwords are one of the important types of enrichment of the vocabulary structure of the English language. In their study and analysis, the researcher's attention should be focused not only on when and from which language they were acquired, but also on what evolution and changes were caused by pre-existing words in English after their acquisition. Secondly, the lexical spheres that

have entered from these or other languages at different times are the economic, political, cultural, etc. that exist in the English people with the people who speak these languages. is an indicator of communication. The processes of acquiring these words are natural and stem from the specific features of the English language. Having studied the numerous works of scholars in the field of lexicology, I agree with those who believe that despite the high percentage of borrowings, it is impossible to classify English as a language of international origin or a Romance language. The local element contains a large number of words and the grammatical structure is left untouched. It is known that one of the sources of formation of new words is lexical borrowings. Their study makes it possible to observe the complexity of language processes, the intermingling of internal and external events in the language, and the influence of the latter on various links of the language structure.

References:

1. Arbekova T.I. Lexicology of the English language. M. 2010.
2. Arnold I.V. Lexicology of Modern English. - M., 1989
3. Ayto, J. (2007). The age of new words. Oxford: Oxford University Press.
4. Dictionary of foreign words and phrases, M.; AST Publishing House, 1998
5. Smirnitsky, A.I. English syntax

СУЧАСНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС: ТРАДИЦІЙНІ ТА ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ, АЛГОРИТМИ ТА ПРИЙОМИ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ СТУДЕНТІВ

Когнитивный подход в обучении грамматике РКИ на начальном этапе

Айтпаева А.С.

*ст. преподаватель кафедры языковой и общеобразовательной подготовки иностранцев
Казахский национальный университет им. Аль-Фараби
г. Алматы, Республика Казахстан
e-mail: aitpayaida@gmail.com*

В настоящее время важность коммуникативного подхода в обучении иностранному языку признана всеми специалистами данной области науки, так как, чтобы человек реально овладел иностранным языком, необходимо дать не только знания о лексико-грамматической системе языка, но и сформировать умения и навыки речевого общения на этом языке. Мотивация играет не маловажную роль в этой работе. Мне близка мысль психолога 20 века Л.С. Выгодского, что для успешного овладения знаниями необходимо их осознание, в нашем случае при изучении русского языка как иностранного.

Бесспорно утверждение, что человек больше мотивирован в изучении иностранного языка, когда он воспринимает информацию осознанно и может её визуализировать, а не тогда, когда заучивает все механически. Такая способность человека к умозаключениям и обработке получаемой информации называется когнитивностью. Важную роль в задействовании когнитивного процесса у обучаемого играет преподаватель, который должен уметь правильно и вовремя привлекать внимание к важным элементам языка, давать возможность самостоятельно вычленить и осознать реалии иностранного языка,

предлагать проблемные коммуникативные ситуации, которые студент сам сможет решить.

Таким образом, когнитивный подход служит не только, как мотивационный инструмент для студента, но и мотивирует преподавателя моделировать учебный процесс, учитывая личностные особенности обучаемых.

На продвинутом этапе обучения иностранному языку, в нашем случае русскому языку, это не представляется сложным. Насколько это реально на начальном уровне? В этой статье автор будет рассматривать некоторые стороны когнитивного подхода в обучении русскому как иностранному на начальном этапе, привести примеры из своего опыта работы с грамматическим материалом.

Нужно отметить, что на нашу кафедру языковой и общеобразовательной подготовки иностранцев приходят изучать русский язык иностранцы разного возраста, разного образования, и просто с разным багажом знаний и умений. С тем, что современная молодежь читает меньше, чем прошлые поколения, больше воспринимает видеоряд, согласятся, наверное, почти все. Но, с другой стороны, молодое поколение больше использует компьютерные программы, и это в повседневной жизни значительно ускоряет самостоятельный поиск информации. Несмотря на это, им бывает достаточно сложно перенести свои умения и навыки на процесс овладения иностранным языком. Часто этому процессу мешает страх сложности для понимания иноязычной грамматики, восприятия на слух. И именно поэтому нужны умения и навыки преподавателя, который сможет включить у студента когнитивный элемент мышления и, как результат, поднимет его мотивацию и уверенность в своих силах.

По сути, когнитивность это способность человека обрабатывать информацию и делать из неё вывод. На эти процессы влияют состояние памяти, способность концентрировать внимание, принимать решения, а также то, насколько развито воображение у обучаемого. К сожалению, на сегодняшний день огромное количество людей перенесли коронавирус и, как оказалось, этот

вирус плохо влияет на память. Поэтому преподавателям надо учитывать, что лексико-грамматический материал нужно будет многократно повторять, и закреплять его на протяжении всего курса.

Принимая во внимание, что умственные способности надо развивать, то при обучении иностранных студентов русскому языку надо учить их пользоваться тем, что дала природа: использовать когнитивность при работе с новым лексико-грамматическим материалом. Например, презентацию притяжательных местоимений можно начать с текста.

Это я. Это мой папа, моя мама. Вот моя комната. Это мой стол. Здесь моя книга. Это моё окно. Это мой дом и моя семья.

Так как студенты к этому этапу уже изучили род существительных, они могут самостоятельно найти грамматические закономерности при использовании притяжательного местоимения «мой».

Чтобы студенты осознали, как работают окончания падежей, нужно поработать с картинками, на которых изображена определенная ситуация. В этом хорошо помогает пособие Г.Г. Малышева «Русская грамматика в картинках» и «Грамматика русского языка в иллюстрациях» К.И. Пехливановой, М.Н. Лебедевой. Можно с помощью ТСО дать студентам для ознакомления и собственного анализа текстовые примеры по 5-6 примеров на мужской и женский род. На первых порах в них желательно выделять окончания каким-либо определённым цветом. Например, твердые окончания мужского рода красным, а женского – зелёным.

Начиная работу с Родительным падежом, можно дать следующие примеры:

- *Это Максим. У Максима есть мотоцикл. Это мотоцикл Максима.*
- *Это Олег. У Олега есть девушка. Наташа – это девушка Олега.*
- *Это Андрей. У Андрея есть дом. Это дом Андрея.*
- *Это Николай. У Николая есть собака. Дон – это собака Николая.*
- *Это Игорь. У Игоря есть проблема. Это проблема Игоря.*

- *Это Света. У Светы есть брат. Это брат Светы.*
- *Это Алла. У Аллы есть машина. Это машина Аллы.*
- *Это Аня. У Ани есть розы. Это розы Ани.*
- *Это Маша. У Маши есть квартира. Это квартира Маши.*

Для того, чтобы студенты не путались и не пугались большого количества фраз, нужно сначала дать для ознакомления примеры с существительными мужского рода и попросить студентов показать, где они увидели закономерность, а потом сказать, какой вывод они могут сделать. Далее тоже самое сделать с существительными женского рода. Некоторые преподаватели на это скажут, что на начальном этапе студенты не смогут озвучить на русском свой вывод. На это я отвечу, что они могут сделать его в виде маленькой таблицы. Так, на примере с Родительным падежом студенты самостоятельно сделали вывод о твёрдом и мягком окончании существительных мужского и женского рода.

Так как преподаватель подтвердил, что их вывод был сделан правильно, студенты почувствовали удовлетворение и желание работать дальше.

Иногда на уроке используется игровое задание «Найди закономерность». Группа разбивается на пары. Каждой паре даётся по несколько полосок со словами и предложениями. Студенты должны работать в команде. Например, при изучении Предложного падежа на отдельных полосках написаны названия стран, городов или объектов города – слова, которые они уже знают в Именительном падеже, например, *станция, аудитория, Франция, Турция; упражнение, задание, общежитие, здание; город, журнал, театр, банк; площадь, тетрадь, кровать, жизнь; газета, книга, квартира, сумка*, и т.д. Конечно, слова даны в разброс, так что сначала студентам надо собрать слова по группам в соответствии с родом. На других полосках бумаги даны предложения с конструкциями S – Об или S – Р – Об, например, *студент в аудитории; поезд на станции; фото в газете; деньги в банке; студент живёт в общежитии*, и т.д. Студенты должны собрать полоски с одинаковым местом

действия. Те, кто первыми увидит закономерность и сделает таблицу, дают ответ. Остальные студенты приветствуют их аплодисментами.

Беря во внимание теорию о поэтапном формировании умственных действий, необходимо выполнение различных языковых упражнений для отработки и закрепления определённых знаний студента по фонетике, лексике и грамматике. После того как лексико-грамматический материал осознанно освоен, он отрабатывается на условно-речевых упражнениях, чтобы обучаемый мог справиться с заданием, оперируя уже сформированными умениями и навыками. Речевые же упражнения появятся на уровне А2, так как обучаемый уже будет иметь представление о грамматической системе языка, и лексический запас будет достаточен для их выполнения. Важно, что отработка языкового материала должна проходить осознанно, а при выполнении условно-речевых заданий уже автоматически.

Надо отметить, что проведение такой работы занимает много времени, но приносит заметные результаты. Тот студент, который старается осмыслить грамматические закономерности, легче вовлекается в коммуникативный процесс обучения и чувствует удовлетворение от результатов каждого урока. Таким образом, мы говорим не просто о когнитивном подходе, а о коммуникативно-когнитивном. Использование данного метода на протяжении всего занятия, а не только при объяснении определенных языковых фактов, мотивирует студента и даёт чувство уверенности при овладении материалом.

Литература:

1. Третьякова Т.В. Когнитивный подход в обучении иностранному языку как мотивационный инструмент для студентов. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kognitivnyy-podhod-v-obuchenii-inostrannomu-yazyku-kak-motivatsionnyy-instrument-dlya-studentov>
2. Щукин А. Н. Обучение иностранным языкам: теория и практика: учебное пособие для преподавателей и студентов. Москва: Филоматис: Омега-Л, 2012. 475 с.

Тестування як засіб контролю знань при вивченні української мови як іноземної

Архипенко Л. М.

*доц., к. філол. н., доцент кафедри українознавства і мовної підготовки іноземних громадян
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця
м. Харків, Україна
e-mail:liudm.arkh@gmail.com*

Теоретичне осмислення проблем методики викладання української мови як іноземної та контролю перебуває в колі зору філологів й не викликає сумнівів щодо актуальності. Якість знань постійно підвищується, що, на нашу думку, пов'язане насамперед з відкритістю суспільства, з прийняттям нами багатьох західних цінностей як в економіці, так і в культурі та освіті. Викладання будь-якої іноземної мови, української мови зокрема, – це проблема комплексна, багатоаспектна. Останнім часом учених-лінгвістів, викладачів цікавлять не тільки проблеми навчання, викладання, але й проблеми контролю якості знань студентів. Цей аспект завжди був важливим. Останнім часом до системи освіти висувають нові вимоги – вимоги інтернаціоналізації освіти, а це зі свого боку актуалізує питання про перевірку якості знань студентів.

У процесі зближення та гармонізації систем освіти країн Європи з метою створення єдиного європейського освітнього простору надважливим стає створення об'єктивної системи контролю знань, одним із напрямів якого є тестування, а нові соціальні умови визначають потребу суспільства в отриманні незалежної, об'єктивної інформації про якість отриманої та наданої освіти.

Контроль знань студентів має проводитися на найвищому міжнародному рівні та відповідати тим самим вимогам, що висуваються, наприклад, до тестування студентів, які вивчають англійську як іноземну. Відомо, що тестування вже давно є основним засобом контролю знань студентів у США та багатьох країнах Європи – достатньо згадати такі тести, як TOEFL та IELTS, які покликані перевіряти рівень знання англійської як іноземної.

Останнім часом в Україні поряд з традиційною системою оцінювання та контролю якості навчання учнів та студентів склалася відносно нова система – тестування, де тести – засіб вимірювання навчальних досягнень студентів. Характерними особливостями тесту, на відміну від інших видів контролю, є його об'єктивність та надійність, які забезпечує ретельна підготовка тестових матеріалів і аналіз результатів тестування, чітка спрямованість на контрольований аспект, зручність та компактність форми, економність у часі. Тест – це точний інструмент вимірювання контрольованого процесу, а тестування – не просто сам процес проведення тесту, а й тривала підготовка матеріалів тесту, аналіз результатів тесту. Крім того, тестування може бути не тільки засобом контролю, а й засобом навчання. Як зазначає Л. Пас, сьогодні «тестування – це один із активно використовуваних методів діагностики навчальних досягнень, що водночас дозволяє керувати навчальним процесом, оскільки виявляє прогалини в знаннях і дає можливість викладачеві робити акцент на окремих важко засвоюваних питаннях чи навіть темах змістового модуля» [4].

Отже, тестові завдання можуть і мають використовуватися не лише як засіб контролю знань студентів, але також і як матеріал для підготовки до тестування, як вправи, на основі яких відбувається навчання різних видів мовної й мовленнєвої діяльності.

Тести не повинні бути чимось стороннім у процесі навчання українській мові як іноземній, а мають органічно входити в цей процес, бути його частиною. Тестові завдання в посібниках, призначених для тренування студентів та підготовки до тесту, виконують не тільки функцію контролю, але й функцію навчальну, тренувальну – вони покликані підготувати часників тестування до складання тесту не тільки в лінгвістичному плані, але й у методологічному й психологічному, що не менш важливо, ніж знання лексики та граматичних конструкцій.

Зазначимо, що більшість сучасних посібників містить завдання в тестовій формі; вони відкрито декларують, що призначені для підготовки до складання тесту. Проаналізуємо основні переваги та недоліки таких посібників. Насамперед – про недоліки:

- відсутні комплексні посібники, які б пропонувалися вправи, тести та довідковий матеріал з усіх видів мовної діяльності. Це, мабуть, пов'язане з тим, що такий посібник був би великим за обсягом. Проте спроби створення комплексів допомоги навчально-тренувальних тестів все-таки є;

- при використанні багатьох посібників виникає побоювання, що студенти сприйматимуть заняття з української мови не як процес навчання, а як процес своєрідної підготовки лише до виконання тесту, хоча насправді мета будь-якого навчання – це не складання тесту, а оволодіння комунікативними навичками. Щоб уникнути цього, на наш погляд, у посібниках необхідно подавати не тільки тести, а й завдання, які готують до виконання цих тестів, та мовні вправи, що полегшують студентам виходження в мовленнєвий процес. Крім того, часто тестові завдання в посібнику не мають системного характеру: запропоновано тільки підсумкові (контрольні) тести без діагностичних, а контрольні – лише поурочні й не покривають увесь матеріал посібника.

Для успішного навчання мови та підготовки до тесту, на нашу думку, посібник має відповідати наступним вимогам:

- мати комплексний характер, тобто охоплювати різні аспекти мови, окремі частини посібника потрібно поєднувати за принципом лексичної / граматичної наступності;

- наявність граматичного / лексичного коментаря, а також необхідних пояснень до текстів для читання та теоретичних пояснень до створення письмових текстів;

- у посібнику можуть міститися тестові завдання різних типів, тобто не тільки контрольного плану, а й навчального.

Отже, використання тестування і як засобу контролю, і як засобу навчання української мови як іноземної – перспективний напрям. Тести на заняттях з мови виконують низку важливих функцій: допомагають студентам вивчити та закріпити матеріал; спрощують викладачеві перевірку знань студентів, допомагають діагностувати рівень їхніх знань, а відтак – розподіляти студентів за групам відповідно до рівня знань; готують студентів не лише в лінгвістичному, а й у психологічному плані, оскільки правильне виконання контрольного тесту залежить не тільки від знання української мови, а й від знання лінгвокраїнознавчих реалій, а також і від уміння студента поводитися в стресовій ситуації. Використання тестів у процесі навчання позбавляє не лише власне мовних, а й багатьох психологічних труднощів, а застосування «різноманітних методів і прийомів активного навчання спонукає студентів до власне навчально-пізнавальної діяльності, що дозволяє створити атмосферу мотивованого, творчого навчання й одночасно вирішувати цілий комплекс навчальних, виховних, розвивальних завдань» [1, с.126] .

Література:

1. Архипенко Л. М. Про інноваційні технології в процесі навчання української мови як іноземної. Проблеми і перспективи мовної підготовки іноземних студентів у закладах вищої освіти: збірник наукових статей за матеріалами XVI міжнар. наук.-практ. конф., 19 жовт. 2021 р. Харків: Іванченка І. С., 2021. С. 126-130.
2. Василенко Н. В. Вивчаємо українську мову: елементарний курс для іноземних студентів». Підручник. Черкаси, 2017. 150 с.
3. Ісаєнко Т. К., Козуб Г. М. Система тестів з української мови як іноземної для студентів усіх спеціальностей. Практикум. Полтава: ПолтНТУ ім. Ю. Кондратюка, 2010. 50 с.
4. Пац Л. І. Тестування як засіб оцінювання й корекції знань іноземних студентів з української мови. ULR: <https://dSPACE.nuph.edu.ua/bitstream/123456789/18626/pdf>
5. Українська мова як іноземна : Підготовка до тесту. Тренувальні завдання Середній рівень: навч. пос. / О. М. Новікова, О. Г. Тулузакова, У. М. Штанденко; під ред . О. М. Новикової. Миколаїв: Вид - во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. 332с.

Особливості застосування хмарного сервісу MS TEAMS на довузівському етапі мовної підготовки іноземців

Васецька Л.І.

*доцент, канд. пед. наук, керівник Центру підготовки іноземних громадян
Запорізький державний медико-фармацевтичний університет
м. Запоріжжя, Україна
e-mail: vasetskalarysa@gmail.com*

У сучасних умовах освіти спостерігаємо формування нової моделі навчання – моделі змішаного навчання, де динамічно перетинаються та поєднуються дві форми організації навчального процесу: дистанційна (он-лайн) та аудиторна (оф-лайн). Нова модель орієнтована на активну модернізацію освіти, підвищення її якості за допомогою цифрових технологій. Виходячи з цього стратегічного напрямку розвитку сучасного освітнього процесу і цільових завдань довузівського етапу підготовки, на платформі MS Teams вибудовується модель організації навчання іноземців.

Особливістю нової моделі організації навчання на платформі MS Teams є динамічність та інтегрованість. Можливість урізноманітнювати форми проведення освітнього процесу, індивідуалізувати та оптимізувати цей процес. Не тільки збільшити обсяг навчального матеріалу, а й надати право вибору каналу сприйняття цього матеріалу (аудіо, відео, графіки, анімації) відповідно до когнітивних можливостей тих, кого навчаємо. І, насамкінець, створення комфортних умов навчання, за яких іноземці мають відчувати свою успішність в оволодінні українською мовою і не втратити інтерес до її вивчення протягом всього періоду навчання.

Отже, розкриємо структурні та змістовні компоненти організації навчального процесу в межах платформи MS Teams на довузівському етапі мовної підготовки. Відповідно до поставлених дидактичних цілей класифікуються усі навчально-методичні праці та розміщуються у MS Teams з різним правом доступу для викладачів та для студентів. На платформі MS Teams

уможливлена трансформація аудиторних практичних занять в онлайн- або офлайн-заняття.

Онлайн-заняття відбуваються у форматі наради. Викладач планує заняття відповідно до розкладу у додатку «Календар». Особливість планування на довузівському етапі у тому, що воно відбувається щоденно на наступний робочий день. Під час проведення заняття у форматі наради активно послуговуємося її інструментами, такими, як демонстрація презентації або відео, Whiteboard (віртуальна дошка), демонстрація екрану пристрою.

Віртуальна дошка функціонально заміщує звичайну аудиторну дошку. До неї мають спільний доступ усі студенти. У випадку, коли викладач використовує віртуальну дошку як технічне обладнання для демонстрації на ній навчального матеріалу або для пояснення складних явищ, варто залишати право писати на дошці тільки за викладачем.

Демонстрація екрану пристрою, як і віртуальна дошка, використовується на основному етапі організації практичного заняття для пояснення складних явищ з теми. За необхідності викладач відкриває документ Word та друкує актуальну інформацію. Інструменти Word дозволяють створювати таблиці, виділяти за допомогою кольору важливі аспекти. Проведений аналіз вказаних вище інструментів показав, що Демонстрація екрану та робота у Word є технічно зручнішою у своїй реалізації ніж Whiteboard. Окрім того, режим демонстрації екрану використовується і на етапі тренувальних завдань або під час виконання додаткових завдань для групової та для індивідуальної форми роботи.

Режим наради задіяно не тільки при дистанційному навчанні, а й під час аудиторних занять у тому випадку, коли група працює в аудиторії, а один або декілька студентів не можуть бути присутніми на занятті (хвороба, побутові проблеми). У такому разі викладач створює нараду з відсутнім студентом. Студент чує всі пояснення викладача та може бути повноцінним учасником навчального процесу.

Платформа MS Teams дозволяє успішно інтегрувати інші сервіси MS Office 365, а саме записник One Note, тестову платформу Forms, відеохостинг MS Stream, а також додатки Flipgrid, Kahoot, Mindomo. Ці електронні ресурси використовуються на усіх етапах організації навчального процесу для виконання різномірних дидактичних задач.

Особливої оцінки заслуговує електронний ресурс «Записник One Note». Цей ресурс дозволяє створити навчальне середовище для індивідуальної, групової роботи; відображати користувачів, які співпрацюють; одночасно надавати спільний доступ до інформації; автоматично зберігати матеріал, який пропонується викладачем, та зберігати зміст виконаних студентами завдань. Викладач може швидко створювати власний простір для кожного студента.

У просторі для студента є тека «Бібліотека», де розміщено словники, підручники, посібники. У просторі для викладача розміщуються конспекти занять, програми, календарно-тематичні плани, інформація про студентів, розклад занять тощо. Доступ до цієї теки мають лише викладачі. У «Записнику One Note» є також спільний простір (Collaboration Space), який забезпечує корпоративну співпрацю студентів у групі, а також колективну творчу діяльність у форматах вікторини, Веб-квеста, спільного редагування і використання в мережі текстових документів тощо.

Перспективним напрямком є опанування нових програмних додатків, які б легко імплементувалися в платформу MS Teams і допомагали вирішувати освітні завдання в дистанційному режимі у форматі реального часу. Особливу зацікавленість викликають платформи, які спрощують спільну роботу в процесі навчання, уможлиблюють широке використання інтерактивних методів з залученням відео, чату, презентації.

Отже, вважаємо, що створення нової динамічної моделі організації навчального процесу на платформі MS Teams в умовах переходу вищої освіти України до змішаного навчання з повною візуалізацією у синхронному онлайн

режимі або асинхронному офлайн режимі забезпечить якісне надання освітніх послуг іноземним студентам.

**Особливості організації самостійної роботи слухачів-іноземних громадян
на довузівському етапі підготовки в умовах дистанційної освіти**

Манаєва Г.С.

*ст. викладач Центру підготовки іноземних громадян
Запорізький державний медико-фармацевтичний університет
м. Запоріжжя, Україна
e-mail: usteda2017@gmail.com*

Чорна Ю.В.

*ст. викладач Центру підготовки іноземних громадян
Запорізький державний медико-фармацевтичний університет
м. Запоріжжя, Україна
e-mail: usteda2017@gmail.com*

Завдання вищої освіти України полягає у формуванні творчої особистості майбутнього фахівця, здатного до саморозвитку, самоосвіти, самоорганізації та самоствердження, а отже розвинені навички самостійної роботи для здобувача вищої освіти є необхідною складовою успішного навчання. Особливо актуальним розвиток навичок самоорганізації в умовах дистанційного навчання постає саме для іноземних слухачів довузівського етапу підготовки, адже, на відміну від українських студентів або іноземних студентів старших курсів, іноземці першого року навчання мають не тільки засвоїти навчальний матеріал, але й адаптуватися до нової для них системи організації навчання.

Загалом у сучасній дидактиці самостійна робота розглядається, з одного боку, як вид навчальної праці, який здійснюється без безпосередньої участі, але під керівництвом викладача, з іншого – як засіб спонукання студентів до самостійної пізнавальної діяльності та формування у них навичок організації

такої діяльності [1, 2]. Таким чином, ефективність самостійної роботи іноземних громадян першого року навчання залежить від багатьох зовнішніх і внутрішніх факторів: способів і прийомів навчальної діяльності, рівня складності та виду запропонованих для самостійного виконання завдань, ефективності тьюторського супроводу, рівня загального розвитку слухачів-іноземних громадян, їхніх базових інтелектуальних навичок і вмінь; особистих мотивів й установок.

Якщо під час офлайн навчання викладач спілкується з іноземними слухачами безпосередньо і завжди може додатково пояснити алгоритм виконання завдання, своєчасно скерувати їхню самостійну роботу, мінімізуючи неминучі стресові ситуації, то під час дистанційної освіти можливість оперативно надати тьюторську допомогу не завжди доступна. З метою полегшення адаптаційного періоду для іноземців першого року навчання перед викладачем як тьютором та модератором навчального процесу постає необхідність переспрямування навчального матеріалу для самостійної роботи (СРС) на особистісно орієнтовані види з наданням переваги індивідуалізованому навчанню та з урахуванням потреб і можливостей іноземних слухачів.

З досвіду багаторічної роботи Центру підготовки іноземних громадян ЗДМФУ у значної частини слухачів-іноземців недостатньо сформовані навички самостійної роботи навіть за досить високого базового інтелектуального розвитку. Як наслідок отримуємо не надто високу результативність та відсутність інтересу до завдань для самостійного опрацювання, що під час дистанційного навчання, яке потребує сильної вмотивованості, створює додаткові труднощі в навчальному процесі.

Традиційно на початковому етапі вивчення мови слухачам-іноземцям пропонуються для самостійної роботи завдання з наданим зразком виконання (самостійна робота виконується на основі зразка або детальної покрокової інструкції) та реконструктивно-варіативні завдання (самостійна робота

направлена на реконструювання, перетворення навчального матеріалу через залучення вже наявного досвіду вирішення завдань за вже засвоєними моделями та алгоритмами виконання). В умовах дистанційної освіти такі типи завдань для самостійної роботи можуть цілком успішно використовуватися в навчальному процесі, але необхідно трансформувати їх у формат, який надасть слухачам-іноземцям можливість автономно відпрацьовувати всі види мовленнєвої діяльності та мінімізують необхідність додаткових консультацій із викладачем. Задля цього необхідно об'єктивно підійти до оцінки складності пропонованих завдань та забезпечити максимально зручний для слухачів формат виконання самостійної роботи.

До прикладу, у перший тиждень вивчення української як іноземної значна увага приділяється комплексному формуванню навичок читання, слухання, графічних і орфографічних навичок паралельно з накопиченням лексичного запасу, а отже і самостійна робота має бути спрямована на відпрацювання цих навичок та, водночас, мотивувати слухачів самостійно вдосконалюватися у цих видах діяльності, чого можливо досягти за рахунок використання сучасних мультимедійних форматів подання завдань для СРС.

З досвіду роботи ЦППГ одним з ефективних способів трансформації традиційних завдань для формування мовленнєвих навичок на цьому етапі є презентація матеріалів для СРС у форматі онлайн-курсу, який містить деталізоване подання графічного матеріалу, лексичний матеріал для повторення вивченого на уроці з викладачем (у супроводі ілюстрацій для інтуїтивного розуміння), короткі відео з поясненнями викладача мовою-посередником, зразки виконання завдань та матеріали для перевірки правильності виконання, аудіоматеріал для формування навичок правильної вимови та тестові завдання для закріплення вивченого. Під час виконання завдання з СРС у такому форматі слухач не потребує безпосередньої консультації викладача, адже має відео з детальним поясненням, яке він може переглянути ще раз за потреби, зразки виконання та матеріал для самостійної перевірки виконаних завдань.

Різноманітність форм подання матеріалу (текстовий, ілюстративний, у форматі аудіо та відео) сприяє утриманню уваги та активізує сприйняття інформації, в той час як чітке дотримання структури навчальної дисципліни у відборі лексико-граматичного матеріалу та поступовий перехід від простого до складного дозволяє слухачам з різним рівнем базової підготовки успішно виконувати всі завдання. Водночас, викладач має можливість проконтролювати успішність засвоєння матеріалу завдяки результатам тестування та за потреби надавати тьюторську допомогу слухачам, які цього потребують. Кількість спроб виконання завдань онлайн-курсу для СРС необмежена, що дозволяє кожному слухачу працювати в індивідуальному комфортному режимі.

Отже, на цьому конкретному прикладі можна сформулювати основні умови успішної організації самостійної роботи слухачів в умовах дистанційного навчання. Перш за все, для СРС у дистанційному форматі навчання на початковому етапі вивчення мови варто пропонувати тренувальні репродуктивні вправи, вправи на розширення лексичного запасу, вправи на розвиток рецептивних видів мовленнєвої діяльності (читання, аудіювання). По-друге, завдання для СРС мають подаватися у форматах, які максимально утримують увагу та дозволяють подавати матеріал концентровано, стисло та водночас доступно для сприйняття іноземними слухачами різного ступеня підготовки. Також необхідно дотримуватися принципу чіткого зв'язку самостійної роботи з загальним курсом навчання та подавати матеріал для СРС своєчасно та послідовно у відповідності до тематичного плану дисципліни та у супроводі системи самоконтролю, що дозволяє слухачам формувати навички аналізу та узагальнення вивченого, допомагає накопичувати новий досвід навчальної діяльності та в подальшому стимулює пізнавальну активність та самостійність слухачів. І нарешті, обов'язковою умовою отримання позитивних результатів СРС є забезпечення кожному слухачеві можливостей успішного засвоєння матеріалу для самостійної роботи у зручному та комфортному для них індивідуальному режимі.

Література:

1. Верголяс О.О., Верголяс М.Р. Позитивні аспекти дистанційного навчання студентів./ *Дистанційна освіта в Україні: інноваційні, нормативно- правові, педагогічні аспекти: зб. наук. праць*. Київ: Національний авіаційний університет, 2021. С.120-123.
2. Котова А., Вороніна К., Ленська О. Основні види самостійної роботи студентів немовних спеціальностей. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*. 2022 № 95, С. 92-98.
3. Poluykan M. Роль самостійної роботи студентів у формуванні професійної компетентності медичних фахівців. *Актуальні проблеми сучасної медицини: Вісник Української медичної стоматологічної академії*. 2020. № 20 (2), 236-239.

Освітні інновації ХХІ століття: основні особливості дистанційної освіти та її роль у навчанні іноземної мови

Мустафасва А.Г.

к. т. н., завідувач кафедри інформаційних технологій
Мінгечевірський державний університет
Мінгечевір, Азербайджан
e-mail: aida.mustafayeva@mdu.edu.az

Бахшиєва Г.С.

викладач кафедри інформаційних технологій
Мінгечевірський державний університет
Мінгечевір, Азербайджан
e-mail: gunel.baxshiyeva@mdu.edu.az

Гурбанова Г.Г.

викладач кафедри іноземних мов
Мінгечевірський державний університет
Мінгечевір, Азербайджан
e-mail: smirzoyeva_86@mail.ru

Дистанційне навчання є новим етапом у розвитку освітніх технологій, воно створює можливість доповнювати, розширювати та відходити від стандартних і класичних правил навчального процесу. В умовах неперервної освіти пряме наставництво (живий виступ учителя перед учнями) замінюється опосередкованим, а навчання набуває форми самокерованого навчання. З кожним днем все більше організацій звертаються до електронного та

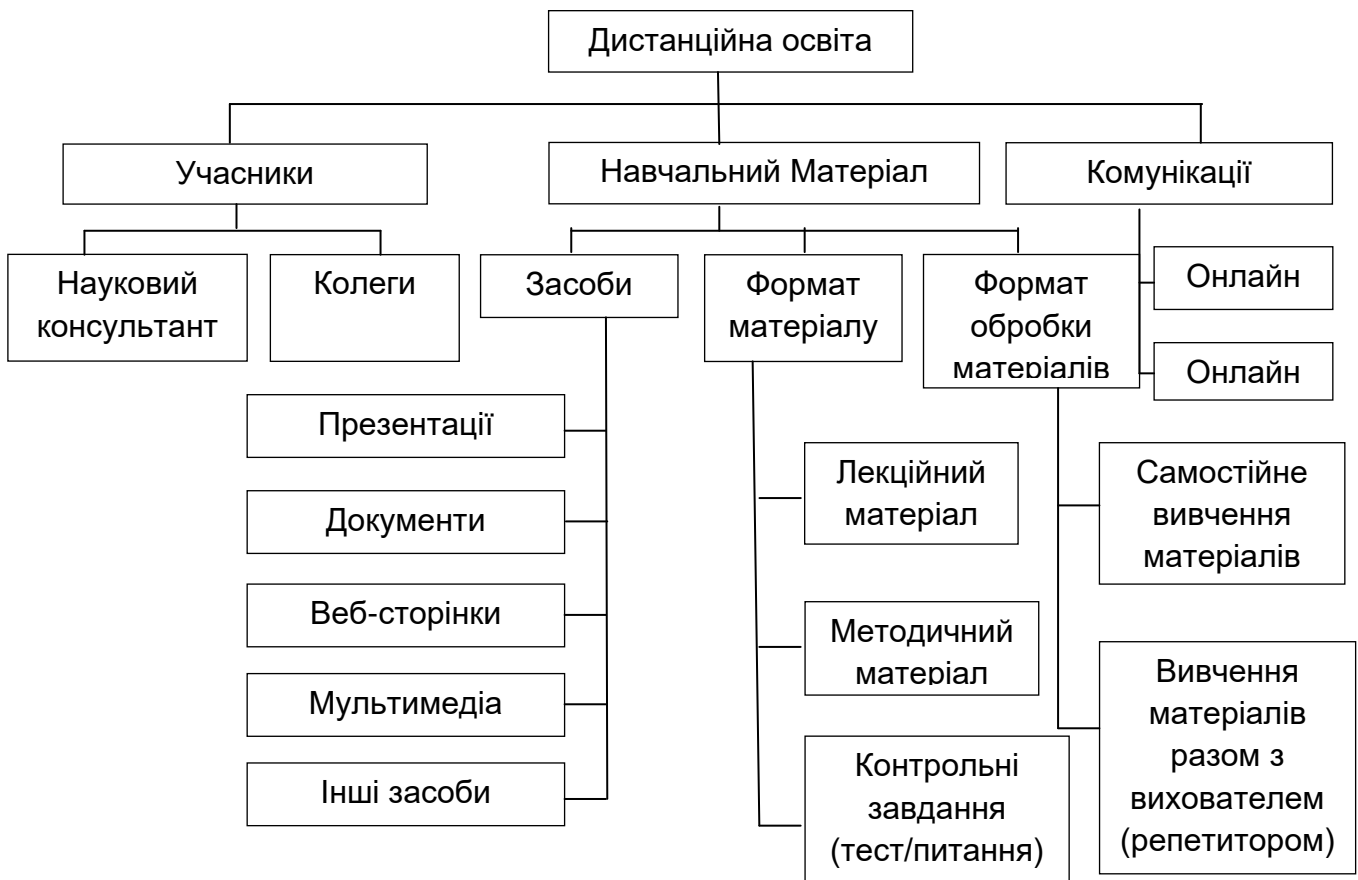
дистанційного навчання, тому що персонал є одним із головних активів, які забезпечують високу продуктивність і конкурентоспроможність. У цей час від розвитку професійних компетенцій співробітників залежить ефективність всього бізнесу. Дистанційне навчання найчастіше використовується як інструмент для саморозвитку.

Дистанційна освіта – це технологічна, зручна та сучасна форма професійної освіти, яка враховує індивідуальні потреби як викладачів, так і студентів, їх спеціалізацію та різні рівні. Таке навчання набагато зручніше класичного, є більш економічно ефективним, займає більше часу та обмежує студентів простором курсу.

Сучасний ринок освіти переживає справжній бум розвитку онлайн навчання. Багато професіоналів і компаній з ними вже випробували цю форму навчання і відчули її позитивні та негативні сторони. Таким чином, можна назвати переваги дистанційної освіти. Перш за все, це широке коло слухачів: якщо під час живої лекції студенти обмежені аудиторіями, то в онлайн тренінгах і вебінарах кількість учасників необмежена. При однаковій кількості часу, витраченого на маркетингове просування, традиційне очне навчання збирає близько 30 учасників, відкрита лекція — близько 500 слухачів, а відкритий вебінар може мати більше 1000 осіб і в кілька разів більше. Ще одне важливе питання – не потрібно кудись їхати. Тож на одному дистанційному майстер-класі можуть зібратися представники різних регіонів та студенти з інших країн. Завдяки приїзду спікера організатори мають можливість ознайомитись із найкращим іноземним досвідом та підготувати свої виступи.

E-learning може стати надійним помічником у створенні системи управління навчанням – створення єдиного інформаційного простору та підвищення ефективності навчання персоналу за рахунок використання сучасних технічних засобів навчання на основі веб-технологій. Електронні підручники, мультимедійні та гіпертекстові матеріали, тексти, тренажери, форуми, блоги, вебінари - все це електронні засоби навчання до послуг фахівців

і легко впроваджуються на сайті організації або корпоративному порталі. Включення цих інструментів у роботу корпоративного порталу дозволяє організаціям більш ефективно управляти контентом, розмежовувати права доступу та впроваджувати систему реєстрації та аутентифікації слухачів (студентів). Інтеграція із зовнішніми рішеннями, такими як електронна пошта, sms, соціальні мережі чи інтернет, робить e-learning одним із найсучасніших інструментів для навчання та розвитку співробітників. Функціональна структура дистанційної освіти представлена на малюнку 1.

Şəkil 1. Distant təhsilin funksional strukturu

Як видно з малюнка, при реалізації програм дистанційної освіти організації повинні пам'ятати про важливість єдності змісту і підходу, важливості побудови навчання на основі виконання завдань. Не можна забувати про важливість мультимедійного контенту, цікавих та інтерактивних завдань.

Важливим фактором успіху є чітке відстеження прогресу, підтримка студентів у реальному часі, їх заохочення та мотивація. Щоб підвищити рівень засвоєння матеріалу, можна розділити навчання на етапи, скласти розклад, за яким буде зрозуміло, який матеріал і коли буде вивчатися. Залучення студентів та заохочення їх до закріплення теоретичного матеріалу значно підвищить рівень знань та умінь, необхідних у професійній діяльності. Не менш важливим є застосування в навчальному процесі інтерактивної освітньої технології, яка останнім часом набула значного поширення і базується на активній взаємодії всіх учасників програми: студентів, тренера, тьютора (куратора навчання), керівника. Інтерактивні уроки – це така форма спілкування, де неможлива пасивна участь у колективному процесі, заснованому на взаємодії всіх сторін. Організація електронного навчання передбачає моделювання робочих ситуацій, загальне вирішення питань на основі аналізу ситуації. Використовуючи e-learning, можна створити середовище для ефективного навчання та розвитку співробітників. Дистанційна освіта – це майбутнє навчання, а самі методи дистанційної освіти продовжують удосконалюватись із розвитком технологій.

Література:

1. Əlizadə, T. (2019). Distant təhsilin əsas modelləri və metodları. «Azərbaycan məktəbi». N3 (688), s. 123–132. 16.09.2019. <http://dx.doi.org/10.29228/edu.35>
2. Hüseynova A. (2021). Azərbaycanda distant təhsil: problemlər və perspektivlər. Azərbaycan məktəbi. № 4 (697), səh. 98–104
3. Mustafayeva A.M., Baxşıyeva G.S. Rəqəmsallaşdırılmış cəmiyyətdə distant tədris sisteminin əhəmiyyəti və rolu, NDU, Elmi-metodik jurnal, ELMİ ƏSƏRLƏR, s.311-316
4. Корнеев А.Н., Толоконникова Е.В. Дистанционное обучение: будущее развития образования. Учебно-методическое пособие – М.: Мир науки, 2019, 88 с.
5. Щенникова С.А., Теслинова А.Г., Чернявской А.Г. Инновационные процессы в образовании. Тьюторство в 2 ч. Часть 1: учеб. пособие для вузов – 3-е изд., испр. и доп. – М.: Издательство Юрайт, 2019. 188 с.

Активізація самостійної роботи іноземних студентів:

організація, напрями, перспективи

Рязанцева Д. В.

*канд. філол. наук, доцент кафедри мовної підготовки
e-mail: nannuhelp24@gmail.com*

Левченко Я. С.

*професорка, докторка наук з галузі "Управління та адміністрування",
професорка кафедри економіки і підприємництва
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
м. Харків, Україна*

Самостійна робота студентів в умовах роботи за кредитно-модульною системою є однією з найважливіших складових частин учбової роботи у ЗВО. Її метою є формування творчої особистості, яка здатна на саморозвиток, самоосвіту, інноваційну діяльність не лише під час навчання в університеті, а й протягом усього життя. На сьогодні активізація самостійної роботи студентів є однією з основних напрямів державної стратегії з модернізації освіти і підвищення якості професійної підготовки фахівців в Україні.

Питання організації самостійної навчальної діяльності студентів в умовах кредитно-модульної та рейтингової систем були об'єктом дослідження як вітчизняних (А. Алексюк, О. Біда, Н. Бойко, С. Вітвицька, В. Король, О. Кучерявий, П. Лузан, М. Фібула, Я. Януш та ін.), так і зарубіжних учених (І. Зимня, І. Лернер, П. Підкасистий, Т. Hill, R. Westbrook, Н. Weilrich та ін.).

Як свідчить аналіз науково-педагогічної літератури, серед методистів, викладачів ЗНО та науковців відсутній єдиний погляд на те, що розуміється під самостійною роботою, не окреслено функції і види самостійної роботи, шляхи підвищення ефективності самостійної роботи, а особливо – шляхи підвищення ефективності самостійної роботи іноземних студентів. Отже, питання організації самостійної роботи при вивченні текстів за професійним спрямуванням розглядалося фрагментарно й досі залишається дискусійним.

Одним з найважливіших напрямків розвитку здатності студента самостійно здійснювати свою навчальну діяльність з оволодіння іноземною

мовою є формування у нього оптимальних особистісних стратегій вивчення мови, стимулювання студентів до самостійної пошукової роботи. З огляду на те, що в сучасному суспільстві інформаційний простір зазнає дуже швидких змін, система освіти повинна готувати фахівців, здатних динамічно як обробляти, так і «виробляти» нові за змістом знання, бути здатними самостійно знайти необхідну інформацію та опрацювати її. Тому сучасний контекст навчання з фаху поряд з розвитком фахових та професійних компетенцій включає також й розвиток компетенцій комунікативних, методичних та соціальних. З огляду на вищезазначене, відмітимо, що метою самостійної роботи іноземних студентів та стимулювання студентів до самостійної пошукової роботи є «розвиток творчих здібностей та активізація розумової діяльності, формування потреби безперервного поповнення знань, здобуття глибоких і міцних знань» [1, с. 83].

Викладачам, які працюють з іноземними студентами слід пам'ятати, що більшість іноземних студентів не вміють самостійно працювати з інтернет-джерелами, науковими текстами, довідковою літературою, не вміють контролювати і оцінювати результати своєї діяльності, нерационально розподіляють і неекономно використовують час, відведений на самопідготовку.

Дослідники виділяють дві групи причин, що заважають результативності самостійної роботи. Одна з причин залежить від самого студента: недостатня готовність до праці, працьовитість, воля, активність, загальна підготовленість; інша – від викладача, організатора навчального процесу: перевантаженість студента аудиторними заняттями, відсутність контролю самостійної роботи, незабезпеченість навчальними посібниками і необхідною літературою.

Навички і вміння самостійної роботи в студентів формуються в результаті спеціально організованих завдань, що органічно включаються у навчальний процес. Велике значення має висока майстерність викладача, його керівництво пізнавальною діяльністю студента. Самостійна робота з боку студентів полягає

в продуктивних відносинах з навчальним процесом за допомогою власної діяльності.

Самостійну роботу можна розглядати як обов'язковий вид навчальної діяльності студента і як ефективний спосіб навчання, незважаючи на складність і неопрацьованість багатьох її аспектів. Активізація самостійної пошукової роботи сприятиме посиленню активності іноземних студентів у вивченні учбового матеріалу, підвищенню ефективності його засвоєння, формуванню уміння самостійно, систематично і методично правильно розширювати отримані знання, формуванню потреби в читанні літератури за фахом.

Репрезентоване дослідження не вичерпує всього кола питань, пов'язаних із самостійною роботою іноземних студентів, що викликає необхідність подальших досліджень виокремленої проблеми та розробку методичних рекомендацій щодо поліпшення організації самостійної роботи студентів, комплексів навчально-методичного забезпечення самостійної роботи студентів.

Література:

1. Болюбаш Н. В., Латунов І. С. Самостійна робота студентів при навчанні їх іноземної мови професійного спрямування: навчальні стратегії. Актуальні питання викладання іноземних мов у ВНЗ та самостійна робота студентів в умовах кредитно-модульної системи навчання: матер. міжнар. наук.- практ. конф. (16 квітня 2009 р.). Харків : Вид-во НФаУ, 2009. С. 81-84.
2. Олексенко В. М. Реалізація інноваційних педагогічних технологій у підготовці фахівців у вищих технічних навчальних закладах: теорія і практика : [моногр.] Харків : КП Друкарня № 13, 2007. 280 с.

Оцінювання в дистанційному навчанні у процесі професійної підготовки іноземних студентів базових факультетів

Левченко Я.С.

*професорка, докторка наук з галузі "Управління та адміністрування",
професорка кафедри економіки і підприємництва*

Семененко І.Є.

*к. пед. наук, доцент кафедри мовної підготовки
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
м. Харків, Україна
e-mail: inga.semenenko@ukr.net*

З метою запровадження ефективної моделі дистанційного навчання для надання здобувачам освіти можливості отримання якісних знань за місцем їх

знаходження необхідно підходити до планування всього процесу вивчення дисципліни як до сукупності взаємопов'язаних видів навчальної діяльності студентів. Для цього потрібно мати:

- чітко сформульовані очікувані результати навчання з курсу та розуміння, як вони збігаються з цілями освітньої програми;
- розуміння, як ми на різних етапах можемо оцінити прогрес досягнення очікуваних результатів навчання;
- план тем і видів діяльності на весь курс, де кожен елемент має безпосередній зв'язок з очікуваними результатами навчання [3].

І тут у нагоді може стати використання диференційованого підходу при дистанційному навчанні на основі мети діяльності студента, який спрямований на прогнозування рівня освоєння компетенцій, мотивацію пошукової та дослідницької праці, презентацію власних результатів, що в цілому дозволяє об'єднувати студентів за певними групами, а значить вибудовувати процес навчання з урахуванням індивідуальних особливостей особистості студента, використовуючи різні методи та прийоми в залежності від мети та етапів навчання.

Дистанційне навчання, що звісно дуже зручно, може здійснюватися у двох форматах: асинхронному та синхронному.

Асинхронне навчання передбачає самостійне вивчення дисципліни із затримкою у часі.

Синхронне навчання відповідно – навчання в режимі реального часу на певній освітній платформі. Диференційований підхід в асинхронному та синхронному дистанційному форматах навчання може здійснюватися через мотиваційний, рекомендаційний, візуально-інформаційний, інтерактивний та оціночний модулі.

Сенс мотиваційного модуля полягає, на наш погляд, у тому, щоб не просто передати студенту певний обсяг знань, а організувати його самостійну пізнавальну діяльність, навчити його самостійно здобувати знання та

застосовувати їх на практиці. Рекомендаційний модуль – чіткі та прості рекомендації щодо виконання завдання на занятті, оскільки якість та успіх виконання завдання безпосередньо залежить від розуміння студентом того, що йому потрібно зробити.

Візуально-інформаційний модуль передбачає конкретне інформаційне наповнення з урахуванням основного каналу сприйняття - візуального. Під час підготовки матеріалів для вивчення особлива увага має приділятися його оформленню, тобто. навчально-практичний матеріал повинен бути доступним для розуміння, наочним та різноманітним, що допомагає кращому його засвоєнню.

Інтерактивний модуль може трактуватися як система інтерактивної взаємодії всіх учасників дистанційного навчання за допомогою форумів, відеоконференцій, а також консультацій з викладачем.

Оціночний модуль – оцінювання та контроль для моніторингу того, наскільки студент зрозумів матеріал. При дистанційному диференційованому навчанні слід враховувати, що засвоєння студентом нового матеріалу та його закріплення має відбуватися індивідуально, залежно від його підготовки. Тобто важливо передбачити різні варіанти контролю отриманих знань. Це і письмові опитування, і вирішення ситуаційних завдань, і контрольні та інші самостійні роботи різного рівня.

Перевага диференційованого підходу: є можливість вести постійний контроль за результатами роботи студентів, змінюючи характер завдань. Так, завдання слід зробити багаторівневими, тобто диференціюючи їх за ступенем складності для самостійного відпрацювання навичок при дистанційному навчанні студентів.

Це може бути завдання для поточного контролю, що забезпечує, як відомо, оцінювання модулів, тобто ходу освоєння дисциплін та проводиться у вигляді колоквиумів, комп'ютерного тестування, письмових контрольних робіт, оцінки участі студентів у диспутах, круглих столах, ділових іграх, вирішенні

ситуаційних завдань тощо; завдання для підсумкового контролю з дисципліни, які мають на меті визначити рівень досягнення запланованих результатів навчання за певний період навчання (семестр) і проводиться зазвичай у формі іспитів, заліків, підбиття підсумків бально-рейтингової системи оцінювання. Може бути у вигляді індивідуальної усної співбесіди, наприклад колоквиум, кейс-завдання, опитування, співбесіда, круглий стіл, дискусія, полеміка, диспут, дебати; письмової роботи (контрольні роботи, есе, доповідь, повідомлення, реферат, проєкт).

При диференційованому навчанні оцінювання знань студентів здійснюється за допомогою матеріалів – оціночних засобів, у якості яких використовуються різнорівневі завдання. Оціночні засоби за рівнем складності змінюються від рівня, що дозволяє оцінювати та діагностувати знання фактичного матеріалу та вміння правильно використовувати спеціальні терміни та поняття, впізнавати об'єкти вивчення в рамках певного модуля до вміння синтезувати, аналізувати, узагальнювати фактичний та теоретичний матеріал, формулювати обґрунтовані висновки, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; інтегрувати знання різних галузей, аргументувати власну думку.

Можуть бути завдання для репродуктивного рівня; реконструктивного рівня; творчі завдання. До одного ж самого змісту пропонується кілька вимог різного рівня складності.

Диференційований підхід при дистанційному навчанні добре застосовувати, використовуючи такі платформи, як Microsoft Teams, Google Клас, Moodle.

Філософія «педагогіки соціального конструкціонізму», що лежить в основі модульного об'єктно-орієнтованого динамічного навчального середовища Moodle (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment), спрямована на підвищення ефективності процесу навчання. Основні принципи «соціального конструкціонізму», сформульовані Martin Dougiamas, включають співпрацю, активне навчання, критичну рефлексію та орієнтовані на

організацію взаємодії не тільки між викладачем та учнями, а й учнів один з одним [1, с. 5].

Moodle пропонує всеосяжний набір систем перевірки знань: різні тести, диференційовані завдання, семінари, форуми. У викладача є шкали відвідуваності та оцінки, електронні журнали. Викладач може також встановлювати кількість робіт та строки їхнього виконання, визначати форму, обсяги та особливості виконання завдань.

Відмінними рисами всіх сучасних освітніх платформ є зручний інтерфейс, налаштування індивідуальних завдань, відстеження їхнього виконання. Можна створювати банк питань, завдань і тестів із вибором одного чи кількох варіантів відповіді, встановленням правильної відповіді тощо.

Тобто, створюються завдання базової та підвищеної складності, з урахуванням індивідуальних особливостей студента, де можна встановити час проходження завдань та тестів, що є однією з основних складових диференційованого підходу. А студент, у свою чергу, налаштований на самоконтроль та створення особистої траєкторії професійного розвитку.

Тестові завдання можуть бути різної складності, яка визначається за таксономією Б. Блума. Ці завдання об'єднуються у різноманітні тести для самоконтролю студента та контролю засвоєння окремих тем та курсу загалом. У таких тестах викладач використовує дієслова та завдання, що скеровують мисленнєву діяльність тестуємих на різних рівнях:

Знання: Визначте, повторіть, складіть список, знайдіть, покажіть, перекажіть, назвіть

Розуміння: Поясніть, опишіть, розпізнайте, оберіть, перекладіть, перекажіть своїми словами

Застосування: Застосуйте, поясніть, обчисліть, виберіть, завершіть, проілю-струйте, розрахуйте

Аналіз: Визначте частини, встановіть послідовність, розділіть, роз-бийте, розберіть, структуруйте, порівняйте

Синтез: Згрупуйте, зберіть, скомбінуйте, складіть, створіть, розробіть, об'єднайте, запропонуйте, пере-групуйте, перепишіть

Оцінка: Оцініть, доведіть, переконайте, обґрунтуйте, порекомендуйте, підтримайте, висловіть ставлення, встановіть рейтинг, підтримайте [4, с.52].

У Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті на кафедрі мовної підготовки спільно з кафедрою «Економіки і підприємництва» створено дистанційний курс «Українська мова як іноземна (за професійним спрямуванням)» для іноземних студентів 1-2 курсу економічних спеціальностей, який містить наступні теми: Кваліфікація особи, предмета, явища. Характеристика предмета, явища, особи. Вираження дії в активному та пасивному зворотах мови; сутності процесу, явища; обумовленості процесу; використання процесу і його ролі; наявності, використання, обумовленості, зміни властивості. Ознаки предмету. Процесуальна ознака предмета. Предмети та їх класифікація. Опис перебігу, зміни, етапів процесу. Опис діяльності людини.

Кожна тема містить два розділи: мовний матеріал та матеріал для розвитку навичок читання, говоріння та письма.

Мета розробленого курсу – виробити у студентів навички активного вживання лексико-граматичного матеріалу у навчально-професійній сфері спілкування; підготувати їх до сприйняття лекцій та читання текстів з економічних дисциплін; розвинути навички усного та писемного мовлення.

У курсі представлено функціональний опис української мови та реалізується принцип активної комунікативності.

Навчання проводиться на двох рівнях: на рівні речення та на рівні тексту. Тексти різноманітні у жанровому відношенні та взяті з навчальної літератури студентів, наукових та науково-популярних видань. Для посилення навчально-професійного навчання студентів-економістів у мовній частині курсу представлено кілька мікротекстів та окремих прикладів з навчальної літератури.

Мовний матеріал відпрацьовується у завданнях, спрямованих на закріплення навичок вживання лексико-граматичних конструкцій, властивих науковому стилю мовлення та загальнолітературній українській мові.

Зміст оціночного модуля поданого дистанційного курсу представлено тестовими матеріалами, які мають діагностичний характер:

вступний тест для визначення вихідного рівня володіння українською мовою, за результатами якого студент отримує рекомендації щодо додаткової роботи над деякими розділами та граматичними темами;

- проміжні тести з розділів курсу, спрямовані на перевірку мовленнєвих умінь, мовних навичок та знань у соціокультурній та країнознавчій сферах;

- підсумковий тест із завданнями на перевірку всіх видів мовленнєвої діяльності.

Найважливішою вимогою такого елемента контролю, як оціночний тест, є звісно валідність, надійність, диференціація. У процесі складання тестів особлива увага має приділятися однозначності завдань та відповідей, чіткій відповідності завдань до вивченого матеріалу, розбору типових помилок тестованих осіб.

Будь-який курс має містити три складові, які узгоджуються між собою. Цей підхід відомий як «конструктивне узгодження».

Джон Бігз описує такі складові:

1. Очікувані результати навчання, які узгоджені з цілями освітньої програми та програмними результатами навчання.
2. Оцінювання, яке перевіряє визначені результати навчання.
3. Усі види діяльності впродовж курсу, які націлені на досягнення результатів навчання [5].

Реалізувати оцінювання в дистанційному навчанні у процесі професійної підготовки іноземних студентів базових факультетів слід з урахуванням диференційованого підходу, культурно-національних особливостей і рівня мовної підготовки іноземних студентів. Використання різноманітних методів,

форм і засобів навчання, спрямованих на розвиток мотивації, активності, самостійності, творчості студентів, самоорганізації; емоційно-вольової саморегуляції, готовність до прийняття рішень у ситуаціях альтернативного вибору, вміння адаптуватися у швидкозмінних політичних, соціальних і виробничих умовах дозволяє сформувавши необхідні вміння та якості іноземних студентів, тому що їхня професійна діяльність оцінюється саме через такі показники.

Література:

1. Анисимов А. М. Работа в системе дистанционного обучения Moodle : учеб. пособие. Харьков : ХНАГХ, 2009. 292 с.
2. Активізація навчального процесу у сучасній вищій школі : методичний огляд / уклад. Л.А. Якімова. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. 32 с.
3. Бодик О.П. Особливості створення дистанційного курсу для студентів-філологів засобами платформи Moodle. Матеріали Дев'ятої міжнародної науково-практичної конференції «MoodleMoot Ukraine 2021. Теорія і практика використання системи управління навчанням Moodle» <https://2021.moodlemoot.in.ua/course/view.php?id=18> (дата звернення: 20.09.22)
4. Пометун О., Гупан Н. Таксономія Б. Блума і розвиток критичного мислення школярів на уроках історії. *Український педагогічний журнал*. 3019. № 3. С. 50-58.
5. Biggs J. Aligning Teaching for Constructive Learning. URL: https://www.heacademy.ac.uk/sites/default/files/resources/id477_aligning_teaching_for_constructing_learning.pdf (дата звернення: 19.09.2022).

**Інноваційні методи організації самостійної роботи студентів,
які вивчають українську мову як іноземну**

Уварова Т.Ю.

*к. пед. наук, доцент кафедри мовної підготовки
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
м. Харків, Україна
e-mail: uvarova_hnadu@ukr.net*

На сьогоднішній день одним з основних завдань навчання є не тільки отримання знань, умінь і навичок, але й особиста, соціальна і професійна компетентність на їх основі, а також формування здатності самостійно

отримувати, аналізувати і ефективно використовувати інформацію, здатність раціонально жити і працювати в швидко мінливому світі.

З огляду на те, що в сучасному світі доступ до інформації (всесвітня павутина Інтернет, електронні ресурси, різні гаджети) значно спростився, не варто забувати, що паралельно з цим виникла проблема надлишкової інформації, отриманої звідти. Тому для студента університету, майбутнього фахівця, незалежно від його майбутньої спеціальності, важливо вміти самостійно відокремити від величезного обсягу інформації саме ту, яка йому потрібна, щоб удосконалити і поповнити свої знання. З цією метою важливо сформулювати у студентів базові навички самостійної роботи.

Традиційно під концепцією самостійної роботи студентів більшість авторів розуміють засоби залучення студентів до самостійної пізнавальної діяльності, засоби її логічної та психологічної організації.

Аналізуючи роботи відомих науковців, можна узагальнити, що під самостійною роботою студентів розуміється спланована, організаційно і методично спрямована пізнавальна діяльність, що здійснюється під керівництвом і контролем педагога. Її виконання вимагає досить високого рівня самосвідомості, самодисципліни, особистої відповідальності, та приносить студенту задоволення під час власного самовдосконалення і самопізнання.

Існують такі різновиди самостійної роботи студентів при вивченні іноземних мов (за М. Бродою, Н. С. Молчановою, А.В. Котовою): 1) самостійна робота над моделлю (пошук відповідних граматичних структур в тексті, складання речень за аналогією тощо.) 2) конструктивна і змінна самостійна робота (наприклад, використання нового граматичного або лексичного матеріалу в усній мові після його обробки з викладачем на практичних заняттях); 3) евристична самостійна робота (організація пошукової діяльності студентів згідно певної теми за допомогою іноземної мови з самостійною розробкою та виконанням робочого плану) 4) науково-самостійна робота

(використовується при підготовці до студентських наукових конференцій, за допомогою мови, що вивчається).

Досить ефективними видами самостійної роботи студентів є індивідуальні завдання. Це може бути аналіз змісту статей на певні теми та з певних проблем у наукових журналів, складання резюме джерела, підготовка бібліографічного огляду на ту чи іншу тему, складання кросвордів тощо.

Все це вимагає від студента навичок самостійної роботи. Оскільки вони мають різну складність, викладач повинен враховувати індивідуальні особливості студента, його рівень підготовки. Для студента важливим є прагнення до розуміння. Саме це, в кінцевому підсумку, призводить до ефективної самостійної роботи.

Що стосується самостійної роботи іноземних студентів, то слід зазначити, що підготовка до неї починається ще в перші місяці вивчання іноземцями як української мови, так й інших предметів, що сприяють майбутній підготовці до обраної ними спеціальності.

Навчальні плани визначають основні напрямки діяльності викладача з формування у студентів навичок самостійної роботи (навчити раціональному плануванню діяльності, свідомому використанню методик засвоєння видів мовної діяльності, роботі з підручниками, посібниками, словниками тощо).

Говорячи про організацію самостійної роботи під час аудиторних занять, слід пам'ятати, що процес самонавчання доповнює навчальний процес, але не замінює його. Для самостійного виконання викладач пропонує студентам такі завдання, як: скласти (або переказати) текст на основі слів, фраз; зробити історію з картини; описати що-небудь; написати переказ, створити презентацію або написати реферат невеликого обсягу (до п'яти сторінок).

Таким чином, це можуть бути як усні монологічні і діалогічні твердження, так і письмові. Керуючи самостійною освітньою діяльністю студентів в аудиторії та у позааудиторний час, викладач планує, організовує та контролює ці заходи. Контроль може здійснюватися через взаємодію студента з

викладачем, зі студентом-партнером, з навчальними матеріалами, що містять ключі та інструкції, з ТСО. Необхідно, щоб контроль стимулював студентів до активної самостійної діяльності, до формування адекватної самооцінки і здатності до саморегуляції.

Вибір завдань для самостійного виконання у всіх видах мовної діяльності, звичайно, залежить від рівня підготовленості студентів. Особливе значення тут мають принципи покрокового і безперервного викладу матеріалу.

Так, викладач української мови як іноземної повинен розробити систему завдань для самостійної роботи студентів з урахуванням їх індивідуальних особливостей і рівня їх знань, а також створити ефективні форми її контролю.

Слід зазначити, що для курсу «Сучасна українська мова» для іноземних студентів, який є експрес-курсом для початківців, доцільно організувати самостійну роботу за зразком конструктивно-змінної самостійної роботи, оскільки інші види самостійної роботи можуть бути реалізовані на більш високих рівнях володіння іноземною мовою, ніж початкова.

Ми також вважаємо, що більш ефективною буде така організація самостійної роботи іноземних студентів, яка забезпечить стабільну мотивацію для їх діяльності і постійну комунікацію з викладачем у поза аудиторний час, обумовить необхідність використання методології веб-квесту.

Вперше технологія веб-квесту була розроблена в 90-х роках XX століття з метою контролю набутих знань, умінь і навичок студентів, які відповідали б сучасним вимогам і особливостям освітнього середовища. На сучасному етапі під технологіями веб-квесту розуміється система проблемних завдань з елементами рольової гри, для чого необхідно використовувати інтернет-ресурси. З використанням технологій веб-квесту викладач отримує ефективний спосіб формування мотивації навчання, творчого осмислення матеріалу, ретельної консолідації знань і їх ефективного контролю.

Технологія веб-квесту заснована на використанні інформаційно-комунікаційних технологій, мережевих ресурсів Інтернет-простору. Головною

перевагою цих технологій є те, що вони дозволяють дистанційно керувати навчальним процесом, надаючи іноземному студенту необхідні освітні інструменти, інформацію та комунікації, стимулюючи його високу особисту діяльність у самонавчання та міжкультурному спілкуванні, підвищують його комунікативну компетентність.

Педагогічним механізмом активізації іншомовної комунікативної компетентності студентів на основі технології веб-квесту є створення мікросоціальної навчальної мережі в рамках групового квесту, наприклад, в чаті для обговорення викладачем і студентами організаційних питань, в соціальних мережах. Через ці мережі відбувається виконання комплексу завдань, спрямованих на формування комунікативної компетентності іноземних студентів.

Використання методології веб-квесту в організації самостійної роботи іноземних студентів при вивченні української мови дозволяє сформувати навички у всіх видах мовної діяльності за рахунок використання можливостей інтернет-ресурсів.

Так, в організації самостійної роботи іноземних студентів можна використовувати можливості соціальних мереж, як уже згадувалося вище, або платформ для дистанційного навчання студентів. Створення постійного процесу комунікації з елементами співпраці значно підвищить мотивацію до виконання завдань для самостійної роботи. Таким чином, забезпечується особисте залучення студентів до безперервної інформаційно-мовної діяльності в інтерактивному режимі виконання завдань, їх публічне представлення та оцінка.

Етап публічної презентації та оцінювання дозволяє використовувати методологію веб-квесту як засіб оцінки знань іноземних студентів філології після виконання самостійної роботи.

Вчені з'ясували, що методика веб-квесту, розміщена в соціальних мережах або на платформі дистанційного навчання, повинна містити наступні

основні елементи: 1) введення, в якому обов'язково вказується терміни роботи і міститься перелік завдань; 2) посилання на ресурси мережі, які містять матеріал, необхідний для веб-квесту: адреси електронної пошти, тематичні форуми, книги або методичні посібники з бібліотечних колекцій; 3) висновки, які повинні містити приклад проектування результатів виконаних завдань або їх презентації, будь-які інші проекти.

З усього вищесказаного можна зробити висновок, що при викладанні української мови як іноземної в умовах скорочення кількості навчальних годин в аудиторії важливе місце займає підвищення ефективності організації самостійної роботи та контроль знань студентів. Для вирішення цієї проблеми доцільно використовувати методологію веб-квесту, яка дозволяє: по-перше, організувати безперервний навчальний процес поза практичними мовними заняттями за допомогою використання інтернет-ресурсів; по-друге, створити стабільну мотивацію для виконання самостійної роботи шляхом організації віртуального комунікативного простору; по-третє, формувати та підвищувати комунікативну компетентність студентів шляхом постійної реалізації комунікативних завдань відповідно до поточного рівня вивчення мови.

Література:

1. Кушнір І.М. Новітні технології та методики навчання української мови як іноземної. V International Scientific and practical conference «Trends in science and practice of today». Ankara, Turkey. Oct. 19-22, 2021. P. 285-287
2. Моргунова Н. С. Інформаційно-комунікаційні технології у викладанні української мови як іноземної. Інноваційні ініціативи організації навчання іноземних здобувачів вищої освіти: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Харків: Видавництво ХНУМГ імені О. М. Бекетова, 2020. С. 91-94
2. Uvarova T. Methodical means of organizing students' independent work when learning ukrainian as a foreign language. *Надмощие и приспособяване*. Факултет по славянски филологии, Софийски университет "Св. Кл. Охридски". 2017. Т.2. С. 388-393

Формування лексичних навичок здобувачів освіти засобами ІКТ на початковому етапі навчання української мови як іноземної

Ушакова Н.В.

*ст.. викладач кафедри філології та лінгводидактики
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
м. Харків, Україна
e-mail: ushakova_natali@ukr.net*

В сучасних умовах навчання української мови як іноземної відбувається у дистанційному форматі освітнього процесу. Завдання викладача полягає у створенні такого мовно-культурного навчально-діяльнісного середовища, в умовах якого формуються та розвиваються фонетико-орфоепічні, лексичні, граматичні навички, комунікативні вміння здобувача освіти, а також відбувається його особистісний розвиток засобами української мови як іноземної (далі - УМІ).

Теоретичні засади, проблеми організації та управління дистанційною освітою сформульовані та висвітлені такими дослідниками як В. Биков [1], В. Кухаренко [3] та ін. Аналіз наукових робіт дозволяє стверджувати, що дистанційна форма організації навчального процесу сьогодні базується на застосуванні інформаційно-комунікаційних технологій (далі - ІКТ), а навчальні матеріали створюються та застосовуються саме засобами ІКТ. Впровадженню інформаційних технологій у навчання української мови як іноземної присвячені дослідження К. Дегтярьової, Н.І. Ушакової, Т. Алексєєнко, І. Кушнір, С. Соколової, Х. Щепанської тощо.

Інноваційні підходи до організації мовної підготовки іноземців на основі використання інформаційно-комунікативних технологій є предметом постійного та всебічного дискусійного обговорення на міжнародних науково-практичних семінарах останніх років. Н. Житєнєва вважає застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі як факт і результат загального процесу інформатизації суспільства, появи нового покоління тих, хто навчається, яке розглядає Інтернет як простір існування [2].

Такі властивості ІКТ як *інтерактивність* та *мультимедійність* надають навчальним засобами властивостей, які найбільше відповідають потребам сучасної молоді [4]. Наповнення змісту дистанційного курсу електронними варіантами підручників чи посібників не задовольняє поставлених завдань навчання. Отже, нагальною потребою є створення та застосування навчальних матеріалів на основі ІКТ, а також використання існуючих інтернет-сервісів у навчанні УМІ.

На нашій кафедрі створені на платформі Moodle та пройшли апробацію дистанційні курси «Українська мова. Перший рівень», «Українська мова. Другий рівень: частина 1», «Українська мова. Другий рівень: частина 2». Усі курси мають тематичну структуру, яка віддзеркалює логіку вивчення УМІ. Тема включає як граматичні мультимедійні презентації, так і тренувальні та підсумкові тести, мультимедійні матеріали для читання та аудіювання тощо. Попри існуючі напрацювання, питання вибору найефективніших дидактичних матеріалів залишається відкритим для доопрацювання.

Для створення навчальних матеріалів, спрямованих на формування, розвитку фонетико-орфоепічних та лексичних навичок студентів-початківців було використано мобільний додаток Qiuzlet. Розглянемо докладніше результати нашого практичного досвіду.

Важливою складовою мовної підготовки є робота з формування лексичних навичок в іноземних студентів-початківців. Опанування нової лексики на заняттях під керівництвом викладача не виключає наполегливої самостійної роботи студентів у позааудиторний час та потребує певного контролю викладача і самоперевірки студента. Безумовно, підвищення мотивації студентів до наполегливості й самовдосконалення має спиратися на такі технології, які є зрозумілими та сучасними для молоді.

Особливо актуальним напрямом роботи викладачів УМІ став пошук сучасних мобільних додатків та інтернет-сервісів, які могли б бути використані в навчальному процесі, зацікавити й активізувати діяльність студентів щодо

самостійного навчання. І таким популярним інтернет-сервісом серед викладачів та студентів для вивчення багатьох іноземних мов є Quizlet, у якому можна створювати двосторонні флеш-картки слів та фраз з використанням візуальної, вербальної та аудитивної опори.

Структура сервісу складається з навчальних модулів, які поєднуються у курс. Навчальний модуль як структурна одиниця є добіркою двосторонніх флеш-карток, з одного боку якої презентується нове слово та ілюстрація, а зі зворотнього – переклад іноземною мовою. Функції сервісу дозволяють додати аудитивний супровід як української лексичної одиниці, так і її перекладу. Презентація нових слів на флеш-картах – це перший етап роботи з модулем. Другий етап – це виконання вправ, яке спрямоване на формування лексичних, фонетичних, орфоепічних та графічних навичок. Навчальний модуль створюється за окремою темою (відповідає тематичному введенню нової лексики) або за певним етапом – уроком (відповідає поурочному введенню нової лексики). Завданням роботи з навчальним модулем не тільки запам'ятовування певної кількості лексичних одиниць, а й прискорення переходу інформації, яка запам'ятовується, до довгострокової пам'яті, а також до активного словника студента. Слова, які вивчаються на початковому етапі курсу УМІ, належать до лексичного мінімуму будь-якої з іноземних мов. Тому доцільним є використання для семантизації наочності, малюнків та фотографій, що включені розробниками або іншими користувачами до інструментарію сервісу. Викладач має можливість самостійно створювати курси, редагувати навчальні модулі інших користувачів для задоволення власних методичних потреб формування лексичної компетенції студентів. У сервісі передбачена можливість редагування раніше створених власних модулів, додавання варіантів перекладу кількома мовами, надсилання запрошення студентам та додавання посилання на сервіс у дистанційному курсі, відстеження активності навчальної діяльності та досягнутих результатів тих, хто навчається.

Стандартний комплекс вправ модулю з обмеженим обсягом нових слів дозволяє ефективно запам'ятовувати лексику уроку або тематичну добірку. Кожна вправа є етапом роботи, який супроводжується миттєвим оцінюванням студента та передбачає мотивуючі коментарі. Щоб завершити вправу, необхідно правильно виконати кожне завдання двічі. По завершенні вправи лексичні одиниці будуть згруповані за рівнем оволодіння ними: відмінно, добре, погано. Якщо студент погано запам'ятав слова, сервіс пропонує повторити виконання завдання. Виконання вправ у певному порядку послідовно просуває користувача до більш складного рівня: тестових завдань з пошуком відповідностей зображення, письмових завдань (диктант з зоровою та аудитивною опорою). На завершальному етапі пропонується участь у грі, під час якої передбачається написання вивчених слів на швидкість. Такі можливості спрямовані на підтриманні високої вмотивованості студента на досягнення успішності. Змагання у групі мотивує студентів до повернення на попередній етап у разі отримання результату нижчого, ніж в інших студентів. Практика використання показала високу зацікавленість студентів у самовдосконаленні під час роботи.

Використання інтернет-сервісу Quizlet у навчальному процесі не тільки урізноманітнює дидактичні засоби, але й сприяє формуванню діяльнісного алгоритму самостійної роботи того, хто навчається, залучаючи студента до виконання завдань, що сприяють розвитку як лексичних, графічних та аудитивних навичок, так і особистісної цілеспрямованості та наполегливості у досягненні результату, самовідповідальності, підвищенню впевненості у власних силах. До дидактичного потенціалу сервісу належить можливість створювати навчальні модулі студентами за індивідуальними потребами: лексичний матеріал для таких модулів добирається студентом у разі необхідності активізувати набуті раніше власні лексичні навички (повторити, надолужити певні пропуски тощо) або створити завдання для студентів групи.

Такий вид роботи також сприяє позитивному ставленню до навчання, особистісному самовдосконаленню.

Quizlet є зручним сервісом, за допомогою якого можна сформувати та поліпшити лексичні навички студентів. Тому його використання є важливим саме для іноземного студента-початківця: завдяки широкому спектру інструментів, готових до використання в будь-якому місці і в будь-який час, гнучкості і простоті конструкції студенти отримують нагоду вивчати українську мову у зручному, мобільному, популярному та сучасному форматі, миттєво отримувати результати навчання, а за потребою – спонукання до виконання додаткових вправ. Означені переваги сервісу Quizlet, спрямовані на формування лексичних навичок студентів та мотивації студентів до самовдосконалення, надають викладачеві ефективний методичний інструмент, але звернімо увагу на наявність платного контенту та реклами в безкоштовній версії додатку, яка негативно впливає на сконцентрованість у роботі. Слід зауважити, що застосування інтернет-сервісу Quizlet не може повною мірою задовольнити спрямованість навчання на формування комунікативної компетенції, яка, як відомо, формується у комунікативній діяльності: чи то в штучно створених умовах спілкування на заняттях, чи то у природному мовному середовищі. Застосування викладачем різноманітних методичних інструментів має на меті створити необхідне мовне середовище для іноземця-початківця та задіяти максимально можливі канали сприйняття задля залучення його в активну комунікацію.

Практичний досвід роботи підтверджує, що використання наочних електронних матеріалів є невід'ємною частиною дистанційної форми мовної підготовки іноземних студентів-початківців. Сучасні умови педагогічної діяльності вимагають від викладача бути не лише обізнаним користувачем Інтернету, але й вести постійний методичний пошук інтернет-сервісів та мобільних додатків, які відповідають як формату інформаційної культури молоді, так і забезпечуватимуть вмотивовану активну навчально-пізнавальну

діяльність тих, хто навчається, в дистанційному режимі. Вважаємо нагальною потребою спрямувати подальші дослідження на технології візуалізації в освіті, зокрема в навчанні української мови іноземних студентів-початківців, з метою втілення у мовну підготовку як здобутків провідних науковців цього напрямку, так і власних.

Література:

1. Биков В.Ю. Дистанційний навчальний процес : навчальний посібник. Київ : Міленіум, 2005. 292 с.
2. Житеньова Н.В. Технології візуалізації в сучасних освітніх трендах. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету : електронне наукове фахове видання*. 2016. № 2. С. 170-178. URL: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2016.2.170178>
3. Кухаренко В.М. Екстрене дистанційне навчання в Україні : монографія / за ред.: В.М. Кухаренка, В.В. Бондаренка. Харків : Міська друкарня, 2020. 409 с.
4. Ушакова Н., Алексеєнко Т., Кушнір І. Засоби візуалізації у навчанні української мови як іноземної . *Викладання мов у вищих освітніх закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*. Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2022. Вип. 40. С. 80-95. URL: <https://doi.org/10.26565/2073-4379-2022-40-06>.

Із досвіду вивчення польської мови як іноземної на базі Варшавського університету (м. Варшава, Республіка Польща)

Шипотілова О.П.

*доц., к. істор. н., доцент кафедри довузівської підготовки
Одеський національний морський університет
м. Одеса, Україна
e-mail: lenakomail@ukr.net*

Польська мова стрімко набуває популярності в Україні. Число наших співвітчизників, які прагнуть її вивчити, зростає кожним роком. У зв'язку з повномасштабним вторгненням Росії в Україну більшість наших громадян, що знайшли тимчасовий притулок у Польщі, почали вивчати мову масово. Польська мова стає один із інструментів здобуття українських дітей середньої та вищої освіти, працевлаштування і отримання легалізаційних документів тощо.

Складності в вивченні польської мови виникають, зазвичай, із легковажного ставлення до неї як до мови іноземної. Мовляв, польська дуже проста й її навіть не треба вчити спеціально, оскільки вона схожа на українську. Такі люди на перших заняттях починають розуміти свою помилку. Звичайно, засвоєння польської лексики йде набагато швидше й легше, у порівнянні з англійською. Проблеми натомість стосуються правильної вимови. Неоднаразово доводиться чути «дзень добжи» замість «джень добри» та «дзенькую» замість «дженькує» [2].

Найчастіше виникають помилки із шиплячими, коли українці вимовляють звуки «сі», «ці», «зі», «дзі» замість «ші», «чі», «жі», «джі». І, звісно, класика, *zimny* – [жімни], а не [зімни], «*siedem*» – [шедем], а не [седем]. Якщо вимовляти неправильно, вас і зрозуміють неправильно, або не зрозуміють взагалі.

Для покращення вимови дуже допомагає слухати і повторювати за лектором дитячі вірші. Зв'язати письмо з вимовою – це неочевидний для більшості інструмент. Коли правильно розрізняємо звуки на письмі, то й правильно їх вимовляємо. Потрібно не боятися повторювати за носіями [1].

Одним із кращих центрів вивчення польської мови та культури для іноземців у Польщі є Полонікум. Це сучасний науково-навчальний центр факультету полоністики Варшавського університету. Команда лекторів університету проводить дослідження, готує вчителів польської мови як іноземної, популяризує польську мову та культуру за кордоном, проводить сертифікацію з польської мови як іноземної, організовує аспірантуру, присвячену глоттодидактиці польської мови.

Основною формою діяльності Полонікуму є курси польської мови, які є найпопулярнішими. Але лектори не обмежують пропозицію: вони пропонують участь у воркшопах, онлайн-курсах, розмовних заняттях, лекціях про сучасну польську культуру, повсякденне життя в Польщі, зустрічі та взаємовпливи різних культур, про подібності й відмінності між культурами. Деякі лекції проводяться англійською мовою [3].

Окрім традиційної форми занять, іноземцям показують кінопокази в поєднанні з дискусіями та лекціями. Такий метод називається «мавпування» і є досить ефективним. Тренувати вимову можна за допомогою улюбленого польського фільму, серіалу або відео цікавих вам блогерів. Для цього уважно прослухайте невеличкий уривок відео (до хвилини). Далі зробіть паузу і спробуйте скопіювати почуте, використовуючи інтонації, наголоси та навіть артикуляцію мовця. Така вправа може викликати дискомфорт, адже нам здається, що це перебільшення. Проте саме так звучать носії мови. Також лектори використовують мультимедійні програми, які знайомлять з польською історією, культурою та традиціями. Курс, відкритий для всіх, проходить у серпні та включає, крім щоденних мовних занять, лекції, кінопокази, поїздки, соціальні зустрічі, а також вивчення полонезу – традиційного польського танцю [3].

Полонікум готує багатьох кандидатів на професію вчителя польської мови як іноземної. Протягом багатьох років на базі Полонікуму діє аспірантура «Полоністична глоттодидактика» для гуманістів, зацікавлених у професії викладання польської мови як іноземної.

У Полонікуму можна зустріти молодих людей з-за кордону, часто з конфліктних країн, які дискутують між собою всіма мовами світу, дуже часто польською. Природними є мультикультурні студентські групи, в яких поряд з гостями з Азії та Південної Америки є європейці та африканці. Усе це робиться під час вивчення мови Адама Міцкевича та Яна Кохановського. Польська мова може об'єднувати і дружні стосунки, які об'єднували студентів Полонікуму та з Полонікуму, іноді тривають навіть кілька десятиліть.

Центр має довгу й яскраву історію, яка почалася в 1956 році: саме тоді у Варшавському університеті проведено перший післявоєнний літній курс польської мови. Учасниками курсу були іноземні вчителі-полоністи та славісти з 15 країн. У такий спосіб університет згадав події, що відбулися чверть століття тому, у 1931 році, коли вперше у відродженій Республіці Польща

відбувся кількатижневий літній курс польської мови та культури для іноземців. Назва Полонікум (Polonicum) використовується у Варшавському університеті на рубежі 1950-1960-х років [3].

Серед слухачів переважно іноземці, які навчаються у Варшавському університеті та в інших варшавських університетах, студенти, які приїжджають до Польщі за програмою Erasmus+, стипендіати, бенефіціари грантів, люди, які проходять однорічне чи кількамісячне наукове стажування, стипендіати Уряду Польщі, представники польської діаспори та багато інших, які цікавляться польською мовою та культурою. У курсах Полонікум беруть участь іноземці, які офіційно не пов'язані з університетами: працівники міжнародних компаній та установ, дипломати, члени їхніх сімей, діти польської діаспори, особи, які претендують на право проживання в Польщі або на польське громадянство.

Література:

1. Важка польська: експерт порекомендувала українцям, як вивчити мову. URL: <https://www.yavp.pl/uk/ukrajintsi-v-polshchi/vazhka-polska-ekspert-porekomenduvala-ukraintsiam-iak-vyvchyty-movu-14311.html>
2. Дмитренко Олександра. 10 найпоширеніших помилок у вивченні польської мови. URL: <https://culture.pl/ua/stattia/10-nayposhyrenishykh-pomylok-u-vyvchenni-polskoyi-movu> від 10 травня 2023 року.
3. O centrum Polonicum. URL: <https://polonicum.uw.edu.pl/o-centrum-polonicum#historia>

Сучасні засоби візуалізації навчальних матеріалів на заняттях з української мови як іноземної

Шкурко О.В.

*доц., к. філол. н., доцент кафедри перекладу та лінгвістичної підготовки іноземців
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна
e-mail: eshkurko@i.ua*

У сучасному світі відбуваються глобальні зміни, пов'язані з проникненням інформаційно-комунікаційних технологій в повсякденне життя людей, яким доводиться сприймати й обробляти величезний обсяг інформації, і

він постійно збільшується. Не дивно, що на цьому фоні з'явилися такі негативні явища, як інформаційний стрес, інформаційне навантаження та синдром інформаційної втоми, пов'язані з проблемою концентрації уваги і засвоєння знань, що стає причиною нездатності багатьох школярів і студентів якісно переробляти та використовувати на практиці отриману інформацію.

Виникнення цієї проблеми поставило перед педагогами і науковцями нові цілі, спрямовані на вдосконалення освітнього процесу, а саме на розробку та втілення в життя нових методик, технологій і способів навчання, що є ефективними в сучасних умовах.

На нашу думку, однією з найкращих форм представлення інформації є візуалізація, оскільки цей методичний прийом, по-перше, відповідає вимогам сучасної освіти, по-друге, враховує когнітивні та психологічні особливості сьогоденних учнів і, по-третє, дозволяє подавати навчальний матеріал у зручному й зрозумілому вигляді.

Існує величезна кількість наочних матеріалів: конкретні предмети, що демонструють під час занять (олівець, вікно, дошка та ін.); малюнки, картини, фотографії; графічні та символічні об'єкти (схеми, таблиці, карти тощо); аудіозаписи; фільми і комп'ютерні матеріали, за допомогою яких можна одночасно отримувати інформацію по зоровому і слуховому каналах.

Практично всі ці засоби наочності традиційно використовують на заняттях з іноземних мов, але нас цікавлять більш сучасні засоби візуалізації навчального матеріалу, які доцільно застосовувати і під час викладання української мови як іноземної. Прикладами таких засобів можуть слугувати скрайбінг, ментальні (інтелектуальні) карти, хмари тегів, кроссенси, інтерактивні стрічки часу, інтернет-меми тощо.

Розглянемо більш детально такий вид сучасної візуалізації, як скрайбінг. Ця назва походить від англ. *scribe* (робити ескіз, нарис) і позначає технологію візуалізації, яка забезпечує відображення ключових моментів змісту навчального матеріалу шляхом використання простих графічних елементів

(малюнків, піктограм, символів, слів, схем, діаграм), що послідовно створюються відповідно до усного викладу або аудіоряду [1].

Скрайбінг є гарною формою подання навчальної інформації, оскільки допомагає легко відновити в пам'яті отриману інформацію, адже його презентація складається з простих образів і символів, які добре запам'ятовуються.

Існує багато різноманітних видів скрайбінгу:

- скрайбінг мальований – процес створення полягає в малюванні від руки зображень, піктограм, схем, запису ключових слів, що ілюструють розповідь викладача;

- скрайбінг аплікаційний – на аркуш паперу або будь-який інший фон викладаються (наклеюються) готові зображення, що відповідають супроводжувальному тексту;

- скрайбінг магнітний – зображення складаються з магнітних заготовок зображень і кріпляться на презентаційну магнітну дошку;

- комп'ютерний скрайбінг – для створення застосовуються спеціальні комп'ютерні програми і онлайн-сервіси та інші [3].

Можна сказати, що скрайбінг – це розповідь із картинками. Такий вид візуалізації навчальних матеріалів використовують практично всі викладачі, які працюють з іноземними студентами. Наприклад, ми малюємо під час розповіді на дошці, звичайній, маркерній або інтерактивній, підкріплюючи свої пояснення зоровими образами. Іноді ми для різноманіття використовуємо магнітний і аплікаційний різновиди цього типу візуалізації, але всі інші види скрайбінгу не застосовуються нами на заняттях з української мови як іноземної, оскільки потребують специфічного обладнання: стенду із ворсистого поверхнею, комп'ютерних програми для запису аудіо й монтажу відео та ін.

Особистий досвід використання цієї форми візуалізації навчального матеріалу дозволяє нам зробити певні висновки. По-перше, якщо викладач планує використовувати для цього виду роботи дошку, йому необхідно

пам'ятати про правила найбільш ефективного розташування інформації. Ці закономірності було визначено американськими психологами, які довели, що найкраще запам'ятовується інформація, розташована на дошці у верхньому правому кутку. Учені стверджують, що їй належить 33% нашої уваги. Потім йдуть лівий верхній кут дошки (28%), нижній правий (23%) і лівий нижній кути (16%) [2]. Знання цих правил допоможе викладачам як найкраще подавати навчальну інформацію для її запам'ятовування та засвоєння студентами. По-друге, викладачам, які викладають дисципліни іноземцям, необхідно звернути увагу на те, що під час скрайбінгу важливо добирати такі образи, які відповідатимуть конкретній темі, і передбачати, як саме їх зрозуміють студенти, адже вони є носіями інших культур і тому мають суттєві відмінності у сприйнятті навколишнього світу. Отже, слід вибирати такі символи й образи, що є зрозумілими представникам різних країн і національностей, тобто універсальні.

Використання скрайбінгу та інших сучасних засобів візуалізації сприятимуть кращому засвоєнню та запам'ятовуванню студентами складних навчальних матеріалів, а також урізноманітнюють заняття.

Література:

1. Візуалізація в освітньому процесі. URL : <https://college.nuph.edu.ua/візуалізація-в-освітньому-процесі/>.
2. Восприятие визуальной и речевой информации. Основы педагогики высшей школы / Товажнянский Л. Л., Романовский О. Г. та ін. Харьков: НТУ «ХПИ», 2005. 600 с. URL : <https://buklib.net/books/36624/>.
3. Мовчан В. І. Розвиток візуального мислення майбутніх учителів початкової школи засобами скрайбінгу. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2017. № 11. С. 91-96.

Дидактическая игра как средство обучения русскому языку иностранных учащихся

Якубаева К.С.

*доц. к.пед.н., доцент кафедры языковой и общеобразовательной подготовки иностранцев
Казахский национальный университет имени аль-Фараби
г. Алматы, Казахстан
e-mail: k.s.yakub@mail.ru*

Известно, что игра – эффективное средство воспитания познавательных интересов и активизации речевой деятельности студентов, обучающихся русскому языку.

«На основе игровой деятельности у иностранца формируется ряд психологических особенностей: воображение и символическая функция сознания, которые позволяют ему производить в своих действиях перенос свойств одних вещей на другие. На этой основе формируется и ориентация на общий смысл и характер человеческих отношений, а также готовность к деятельности учебной» [1, с. 87].

В преподавании русского языка как иностранного значительное внимание уделяется использованию на занятиях дидактических игр. Игра создаёт благоприятные условия для получения знаний по русскому языку, позволяет усвоить навыки владения языковым материалом и способствует осмысленному применению полученных знаний и умений в речевой практике. Преподаватель вводит в занятия игровые моменты, а иногда значительную часть урока проводит как игру. Игра на уроке выступает в качестве приёма закрепления знаний и способа тренировки и вносит разнообразие в повседневную учебную деятельность, способствуя развитию интереса не только к игре, но и к самому учебному предмету.

Классификация игр может носить различный характер, но чаще всего игра развивает или языковые навыки, или коммуникативные.

Языковые игры формируют произносительные, лексические и грамматические навыки и тренируют употребление языковых явлений на предкоммуникативном этапе овладения русским языком.

Игровые упражнения позволяют организовать речевое общение на занятии, тренировку и активизацию речевых навыков в диалогической и монологической речи.

Игру можно начинать, когда учащимися усвоен минимум какого-либо материала: звуков, букв, речевых образцов, грамматических форм. В первые же недели обучения рекомендуется проводить игры-соревнования. Каждая игра преследует определённые цели. Выбор игры определяется этими целями. Второе важное условие – доступность игры. Непосильное задание убивает интерес к игре, а очень простое воспринимается как развлечение и не даёт желаемого результата. Игра должна быть посильной, но в то же время содержать некоторые трудности.

Все дидактические игры включают в себя речевые действия, иногда в сочетании с движениями, мимикой, с использованием предметов, картинок, карточек и т.д. Успешное проведение игры зависит от уровня подготовки учащихся и этапа обучения.

Перед началом игры студентам сообщается, на каком материале она будет проводиться, объясняются правила игры и определяются задачи. В процессе игры преподаватель должен проявлять максимум доброжелательности, такта и терпения. Нужно соблюдать соответствующий темп и ритм ведения игры: быстрый вызывает отставание большинства, медленный – потерю интереса.

Разумнее использовать игры в начале второй половины занятий, когда учащиеся устают и работоспособность их падает, внимание рассеивается. В это время игра мобилизует умственную деятельность и в то же время является разрядкой, снимающей усталость [2].

На самом начальном этапе обучения используются игры для выработки навыков произношения на материале слов, предложений, маленьких стихотворений. Например, игра «Кто правильно прочитает?» используется для тренировки памяти и преодоления трудностей произношения звуков. На доске записывается скороговорка или небольшое стихотворение, объясняется значение новых слов, отрабатывается произношение отдельных звуков. После этого даётся время для заучивания наизусть. Группа делится на две команды. Читают наизусть обе команды. Чтецам за безошибочное чтение зачисляется 5 очков, за каждую ошибку снимается очко. Выигрывает команда, набравшая больше очков.

Для закрепления и повторения лексики по темам «Комната», «Аудитория», «Семья», «Город» и др. проводится игра «Зоркий глаз». Предлагаются картинки, студенты должны за 1-2 минуты запомнить знакомые названия. Затем картинка закрывается, и студенты должны записать названия предметов, которые они запомнили. Побеждает тот, кто запишет больше названий предметов.

Для повторения лексики нами используются такие игры: «Кто идёт?», «Смотри и слушай», «Где нос, где ухо?», «Что стоит на столе?», «Повтори» и другие.

Для развития речи используются различные игры по конструированию простых предложений и по обучению диалогической речи: «Отгадай, что я делал вчера?», «Кто скажет последнее слово?», «В магазине» и др.

Интересны для развития творческого мышления игры по составлению рассказа. Преподаватель готовит начало рассказа на карточках. Играющие по очереди продолжают начатый рассказ, дописывая 1-2 предложения. Последний член команды, записав свои предложения, читает весь рассказ. После обсуждения, чей рассказ лучше и почему, определяется команда-победительница.

Таким образом, дидактическая игра – это один из приёмов обучения русскому языку как иностранному, помогающий создать на уроке речевую ситуацию. Правильно организованная игра активизирует мышление, внимание, тренирует память, помогает выработать речевые навыки, повышает интерес к предмету. Благодаря игровым технологиям, увеличивается прочность полученных знаний и качество самого обучения возрастает.

Литература:

1. Крючкова Л.С. Практическая методика обучения русскому языку как иностранному. Москва: Флинта: Наука, 2009. 480 с.
2. Гренарова Р. Применение игр на уроках русского языка. Русский язык как иностранный и методика его преподавания: XXI век. МГПУ. Ч. 1. 2007. С.75 - 76.

The use of online resources in teaching English as a foreign language

Isayeva F.Y.

*Mingachevir State University
Mingachevir, Azerbaijan
e-mail: fidan.isayevaa7@gmail.com*

Mammadova U.Y.

*Mingachevir State University
Mingachevir, Azerbaijan
e-mail: ulviyyamammadova@gmail.com*

It is known that due to the spread of the new virus of the XXI century COVID-19, some restrictions have arisen in many areas of the world, as well as in the field of Education. In order to overcome the stagnation in education during the pandemic, it began to be widely implemented almost everywhere in the world, using various educational platforms from the form of distance learning to the most used of these online educational programs, we can cite as an example the programs “ Zoom” and “ Microsoft Teams”. Both programs allow a wide range of students to join the course process in a visual way at the same time. Also, the use of these programs provides

teachers and language learners access to multimedia files and presentations, creating conditions for more efficient implementation of this process.

E-learning (e-learning) is the process of mastering and teaching with the help of technological tools. In the course of this method of learning, linguists are able to enter into communication only with the teacher, becoming virtual participants in the course in which they participate. At the end of the course, students have already completed the course and acquired certain knowledge. When we talk about online learning, we mean both mixed learning and e-learning. [5]

As an example of mixed learning, we can cite Flipped Classroom. This pedagogical approach is based on the use of online resources. During the application of this method of teaching, video files sent to students on an online basis are prepared using various programs and sites. These programs include YouTube, ESL Brains, ESLVideo.com, EngVID and other online resources. Using these programs, teachers can search for information on each topic and present it in the educational process.[2, p. 11]

The recent increase in interest in computer - based communication by people and the rapid development of technology, Information and communication tools are phenomena that are quite related to each other. This means of communication that provides communication through a computer is divided into two types, synchronous and asynchronous. Although both forms of communication have several similarities, there is a main one that distinguishes them from each other.

The fact that participants are online within a certain time frame during synchronous computer-based communication (Synchronous CMC). This is the main feature that distinguishes it from other types. During such asynchronous computer-based forms of communication (asynchronous CMC), each of the group members can enter and continue communication at any time, and they can revise the video lessons and familiarize themselves with the materials they have left. [3, p. 190]

Computer-based synchronous communication is a form of virtual communication in real time, in which users enter using technological equipment. The

simplest example of this form of communication is online chat (online chat). During synchronous computer-based communication, users are unable to re-browse and edit their responses, comments they have left, since they are simultaneously online.

As a result, many mistakes can be made by users. There are many difficulties caused by synchronous communication. The large time and hour differences between such countries prevent people from different continents from communicating together. To programs that provide synchronous communication PalTalk.com, for visual communication VoIP.com, Skype.com, Teamspeak.com, Ventilo.com such programs can be cited as an example.[4, s. 127]

Internet chat programs are used in teaching foreign languages. The teacher or instructor creates an account, and students access that account and have the opportunity to conduct a discussion within the group around a specific topic, through writing. Such programs differ in the number of participants. while some programs require a limited number of users, others allow a large number of people to use them. For internet chat Hyperchat.com we can give an example of its program.

Asynchronous computer-based forms of communication are carried out through various internet resources . Examples of internet resources that limit face - to-face communication are email, Wikipedia, podcast, blog, discussion board and other online tools. Asynchronous communication programs cover a wide range of users, and this feature complicates the work of the teacher who organizes the lesson. If there are a lot of such emails, each of them is answered by the teacher and the students demand an instant response is one of these factors. Let's consider each of these applications separately. E-mail has been used by people for four purposes for years:

- To develop inter-language communication and communication processes between users. Communicating with people from different countries of the world through this application makes the process of mastering a foreign language more interesting for language learners and increases its efficiency;

- Expanding intercultural communication in the field of education. The concentration and communication of people from different countries contributes to the integration of their cultures and the establishment of intercultural communication;
- Development of teachers ' skills in using internet resources. The use of such applications to organize a computer-based form of communication leads to the enhancement and improvement of teachers ' technological knowledge;
- The formation of a sense of community among users. People united around a certain topic form a sense of community united around a common goal in the course of discussions held during communication. [4, s. 144]

Podcasts are widely used in teaching foreign languages. Students can make podcasts with relevant programs with great ease. During this process, students can assess their level of knowledge by listening to their own self-created podcasts. Teachers can also encourage students to develop their listening and speaking skills by advising them to listen to podcasts produced by independent foreign channels and learn new words used there. The system of worksheets, tasks, exercises based on podcasts presented to students during the educational process are among the factors that accelerate this process. We can take examples such as Teachertube.com, YouTube.com and so we can take an example. Podcasts used in the educational process are divided into 4 types according to the purpose of use:

Original podcast. This type of podcast is designed for listeners with high language skills and there are some basic requirements for its organization. The long duration of such a podcast is not at all an indicator of its effectiveness. For example, Sushi radio prepared podcasts with a shooting time of 5-10 minutes by non-native English speakers are sympathetically frowned upon by many viewers;

Instructor podcast. Podcasts that teachers organize for their students in the learning process are called instructor podcasts. Also, some podcasts that are not available to students of this type are intended for use in a classroom setting. Examples of these podcasts are those produced by teachers such as “The Daily Idiom” and “Madrid Young Learner”;

Student podcast. This type of podcast is created by students and students with the help of teachers. Students from different countries usually express their experience or way of living in a foreign language during the process of learning a foreign language;

Educator podcast. Specialists in the field of Education share their knowledge and experience with listeners with this type of podcast. Most of the listeners are made up of teachers. Specialists share their opinions and research on various methods with other colleagues. [1, p. 96]

The use of online resources and technological tools in the field of education, especially in teaching English, provides teachers and students with many advantages. The use of various programs during this lesson allows the transfer of materials to students in different and entertaining forms, allowing students to join the lesson process without having to travel a long way, to interact with teachers and other students. In addition, during this type of teaching, which allows students to join the learning process in any space and at any time, they acquire not only language skills, but also technological knowledge.

References:

1. David D. and Nickly H. How to teach English with Technology? 192 p.
2. Jeffrey M. Adrian L. Innovations in Flipping the Language classroom. Springer 2018, 230 p.
3. Jeremy H. The Practice of English Language Teaching. Fourth edition, Pearson Longman 2007, 442 p.
4. Robert N.H. Computer-mediated Cooperative Learning: Synchronous and Asynchronous Communication Between Students Learning University of Toronto, 1991, 344 p.
5. <https://online.essex.ac.uk/blog/whats-the-difference-between-online-and-distance-learning/>

English medium instruction: foreign language teaching strategies

Petrova O.B.

PhD in Philology, Associate Professor of the Department of Foreign Languages

Kharkiv National Medical University

Kharkiv, Ukraine

e-mail: lingace@gmail.com

The modern educational process of learning foreign languages should be relevant to conventional and innovative technologies in the field. The teaching staff of the university department, thus, should be able to implement their algorithms and techniques in the context of teaching international students and be relevant to the state-of-the-art in the field. Our university has a long history of being involved in English medium instruction (EMI) for international students. The university department members are aware of the modern advances, theoretical foundations and their practical implementation developed in the world practice [1-7] as they constantly participate in international events, practical workshops, and scientific conferences concerning the issues of teaching English as a foreign language, English for specific purposes, foreign language teaching, foreign language acquisition, strategies in English medium instruction, etc.

Principally, the university is engaged in training international medical students receiving education using the English language, the so-called English medium instruction (EMI) trainees. As it is known, “EMI relates to education in which teaching is carried out in English” [7]. The spread of EMI in the world that we have been evidencing can relate to various reasons like internationalization of education, some economic aspects, etc.

We admit that English medium instruction (EMI) supposes “teaching of academic subjects through English in contexts where English is not the primary language of communication” [2]. The higher education institution provides fully-fledged English medium programs, and the EMI teachers of profile subjects use English in their specific areas. Similarly, the foreign languages department provides

some elective education components to the EMI international students during their course of studies at the university.

Our courses are within the world practice teaching English for specific purposes (ESP). Being accepted in the foreign language methodology, ESP “is a pedagogical movement in applied linguistics devoted to creating research-based English language materials and instruction for (mostly adult) students with specific language learning goals directly related to their current or future academic, professional, or vocational lives and contexts” [4, p.2]. While tailoring English courses to the student's needs, we consider the tasks of the international seekers of education (EMI medical students) to acquire the program subjects, take state qualification exams, etc.

In the elective course given to international students, crucial attention pertains to English medical terminology, the structure of English medical words and the meanings of the combining forms. It is all the more valuable that these trainees are supposed to take a qualifying exam - a test in English for specific purposes in their senior years. The exam uses multiple-choice questions with one correct answer.

The foreign language course is multitasking, which means the performance of more than one task in the same course. We use some elements of content and language integrated learning (CLIL) that are a highly topical aspect in foreign language education and thus touch the spreading practice of teaching main subjects (in our case, related to the speciality – medicine) through a foreign language [5].

English language of medicine and English medical vocabulary contains numerous words borrowed from Latin. It emphasizes the relevance of preparing students for adequate management with English medical terms that are mainly of Latin and ancient Greek origin. One of the aspects is to train the students within the worldwide admitted practice of analysis of the medical terminology words using the structure, namely, combining forms.

So, English medical terminology is of great value to the examinees as they are allowed only limited time within which they have to analyze the presented in English

information: problem situations and the corresponding multiple choice question tasks. The exam multiple choice questions are a kind of objective assessment asking respondents to select a correct answer from the offered list of 5 choices. In such a way the course reflects its exam-focused character, but it implies not just simple preparation for this exam. The program topics include material on the body systems and related terminology.

Strategies used to help medical students attain skills in handling medical words incorporate instructions concerning analysis of medical words, dividing the terms into combining forms. This operation supports the ability to guess the meaning of new for their perception medical terms.

In distance learning, it is important to work using digital devices and online platforms, thus providing opportunities for students to attain various types of work on the topics. The course includes tasks for training activities presented on the online platform offered to the trainees (asynchronous tasks, online synchronous activity, independent work, additional Quizlet tasks for training, etc.).

Thus, the education of international students at the medical university suggests multiple tasks and is a multi-aspect process. English medium instruction is supposed to integrate the teaching of profile subjects with the English language of medicine. The staff involved in teaching foreign languages to EMI students is engaged in acquiring continually updated best practices, and embracing the core strategies to give the trainees the opportunities to attain the skills in analysis of English medical terminology that are basic for EMI and professional competence.

References:

1. Agnew M., Neghina C. The Changing Nature of English-Taught Programmes. British Council: Studyportals, 2021. E-resource. URL: <https://cutt.ly/uwn2b1ka>
2. Curle S., Jablonkai R., Mittelmeier J., Sahan K., Veitch A. English medium Part 1: 'Literature review'. *English in Higher Education – English Medium* / ed. N. Galloway. London: British Council, 2020. P.10-75. E-resource. URL: <https://cutt.ly/vwn2njfP>
3. Fortanet-Gómez I. CLIL in Higher Education. Towards a Multilingual Language Policy, 2013. 312 p. URL: <https://cutt.ly/ywnZpPL4>
4. Johns A., Price-Machado D. English for specific purposes (ESP): Tailoring courses to students' needs-and to the outside world. *Teaching English as a Second or Foreign Language*. 2001. P.43-54.

5. Language use and language learning in CLIL classrooms / Ed. Ch. Dalton-Puffer, T. Nikula, U. Smit. John Benjamins Publishing Company, 2010. 295 p.
6. Lear D. Integrating Career Preparation into Language Courses. Georgetown University Press, 2019. 90 p.
7. Smit U. English-medium instruction (EMI). *ELT Journal*. 2023. E-resource. URL: <https://academic.oup.com/eltj/advance-article/doi/10.1093/elt/ccad018/7197470>

Technology as a tool of enhancing language learning process

Sandu Tatiana

*PhD in Pedagogy, Associate Professor of the Department of Pedagogy
Balti State University named after A. Russo
Balti, Republic of Moldova*

With the development of the modern information society, the requirements for its participants are getting higher every year. These requirements are associated not only with the high geopolitical and economic demands placed on the modern worker, but also with the general preparation and development of the individual for participation in all spheres of social and political life. Thus, the need to learn a foreign language is becoming a fashionable and additional educational baggage of a person, the introduction of objective reality and innovative educational technologies for the rapid and effective learning of foreign languages is the key to meeting the needs of all citizens of the country.

Modern schools are the result of major changes that have taken place in the Russian education system in recent years. In this sense, education is not only a part of social life, but also its avantgarde. Few other subsystems can attest to the fact of such a wealth progressive development of experiments [9, p.2-38].

Today, many people are looking for ways to increase the effectiveness of their workouts. The teacher always needs to ensure that all students are interested in the lessons, that everyone is involved in the learning process and that not a single student remains indifferent. How can storytelling be used to develop students' individuality, their creative thinking, their ability to analyze past and present, draw their own

conclusions, and develop their own point of view? All these tasks can be implemented with the active involvement of students using interactive learning and teaching methods. This is the essence of learning.

Therefore, the main task of educational activity is to develop students' ability to think holistically, thereby making it easier for them to perceive new aspects of phenomena, to see the world as a whole and, therefore, to find their place in it.

To achieve this goal, it is necessary to solve the following tasks:

- Using active and interactive methods in the classroom to explore and summarize good examples of problem solving.
- Describe the technique of using interactive teaching methods to enhance teaching and enable students to express their cognitive creativity.
- To ensure the availability of all necessary components and tools for the implementation of this technology.
- To teach students to perceive complex problems and solve them collectively on the basis of maximum mental effort.
- Teach students to apply knowledge.

Combining traditional and interactive learning, you can achieve the best results in achieving your goals and objectives - "to see and experience ways of learning that will satisfy students."

The use of innovative teaching methods in foreign language classes can significantly improve speech skills and increase student interest.

The English language is very subject to change, as it is one of the leading languages of the world, and since the world does not stand still and new discoveries occur daily, new people are born who have their own character, their vision of the future, etc. According to statistics over the past 10 years, some of the restrictions we learned about in school are no longer relevant, such as double negatives, animate pronouns for animals. Everything in this world is changing, someone is born, someone dies, and even today we are not the same as yesterday, every day we are taught something new and we draw conclusions for ourselves. So English is changing

under the influence of society, new discoveries, technologies. In recent years, new technologies have had a particularly great impact on the English language. New thematic words were introduced into everyday life.

Technology has also had a huge impact on the development of the English language teaching process. Interactive whiteboards, presentations, videos began to be used in the educational process, which had a positive leap in learning English, as it became possible to make the learning process interesting and relevant, which is important for students to motivate them. [10, p. 34-39].

Before the pandemic, we thought that the learning process had become interactive and we were using all the capabilities of the computer to make the learning process effective, but how wrong we were. Covid has made its own adjustments in all areas of everyone's life. This also applies to the learning process.

SARS-CoV-2, caused a major time travel from its outbreak to the state of the modern world, COVID-19, which ended up changing our daily lives, creating new lifestyles in marginalized communities to stop the spread of this highly contagious virus. The virus has now reached the point where it has become a reality. According to UNESCO, by the end of April 2020, 186 countries had closed their national schools, affecting about 73.3% of the total number of students [1, p. 12-13]. As a result, this unprecedented situation has made traditional face-to-face learning impossible for educational institutions, forcing them to quickly turn to online methods to ensure student retention.

In developing countries such as India, traditional teaching methods were widespread prior to the emergence and spread of COVID-19. However, the closure of educational institutions and the need to complete a particular program on time in accordance with the academic calendar forced them to abandon this concern and switch to emergency distance learning. On March 16, 2020, the central government of Republic of Moldova, in an effort to control the spread of coronavirus infection, announced the closure of all educational institutions, including schools and universities, after the number of cases of the virus reached 114. The center also sent a

letter to all chief secretaries asking them to promote online education to compensate for school closures and help students continue their education. Therefore, within a few weeks, some educational institutions started offering online classes, and by May 30, almost all educational institutions in the country switched to online classes [3, p. 27-46].

This was the first time that online classes have been offered on such a large scale in Republic of Moldova. While the Internet is a major technological advance that is transforming societies and universities around the world, the launch of online classrooms has brought a range of challenges to both learning and learning communities [4, p. 76-79]. The online learning environment is significantly different from the traditional classroom situation in terms of student motivation, satisfaction and interaction, as evidenced by the results of a survey of Comrat university students from various disciplines who were asked for their opinion on online classes being conducted in the COVID-19. This fact highlights the importance of assessing the opinions of students and teachers about online classes. There have been several studies around the world from a similar point of view.

However, there are no comprehensive studies in Republic of Moldova on these much-needed characteristics for all groups of teachers and students from primary to tertiary education.

The COVID-19 pandemic has hit hard in all areas of life, but faculty and students quickly bounced back, and without a pre-planned course structure or proper preparation of faculty and students to adapt to change, various online collaboration tools were used to create an emergency distance. They created a platform for education. Both student and teacher groups were overwhelmingly in favor of regular sessions. Most felt that regular sessions were better in terms of efficiency, interaction, and shared understanding. Despite some comfort in learning and teaching at home, various technical problems and additional efforts make this process burdensome for students and teachers [5, p. 90-98].

Many of the responses were in favor of traditional education, presumably due

to the unprecedented situation and insufficient preparation of teachers and students for the transition to this form of education. Online education, with the right initiative, can become a dominant force in the education sector.

The teaching of English is constantly evolving, especially with the development of technology. But what changes in recent years have had the greatest impact on teachers? Here are the top ten innovations for teachers, in no particular order.

Digital platforms

When we talk about innovation, we often immediately think of the Internet and what we can do online. Facebook and especially Edmodo have created an online environment where teachers, students and parents can communicate safely and teachers love it! Edmodo is a popular choice for teachers. Cloud tools like Google Docs have also become indispensable. The list of digital platforms is extensive and growing.

Online corpora. The use of corpora (large collections of texts to study the structure of a language, frequency, etc.) was once the prerogative of lexicographers. But now that most corpora are available online, and many of them are free, teachers have access to information about how language is used in authentic texts and speech.

Teachers no longer need to panic when students ask them about the difference between a “problem” and a “question”. And it's not just teachers who benefit. For example, to find out if people say “sleepwalking” or “somnambulism”, all you need to do is search Google, which uses the

Internet as its data corpus. Online CPD (Continuing Professional Development) and Global Staff Room With the advent of the Internet and the rise of social media, English teachers around the world have certainly created online communities that function as giant global learning platforms. Twitter and the ELT blogs, for example, have “expanded our network of people who offer advice, support and ideas,” says Sandy Millin. Members who give generously of their time, ideas, and connections

receive a lot in return.

Mobile Learning and BYOD (Bring Your Own Device). The rise of mobile technology and the proliferation of smartphones has enabled many people to access the Internet and a wide variety of applications on the go. They can listen to podcasts such as The TEFL Commute to improve their knowledge and teaching skills, or watch archived videos of TEFL teachers who have spoken at webinars and EFL Talks with 50,000 teachers from over 200 countries. Both sites have been nominated for the ELtons Educator Resource Innovation Award.

And if teachers and students are learning so much from mobile devices, why ban them in the classroom? As students bring their own devices into class, the rules of the game in ELT practice seem to be changing rapidly. Instructor Keri Jones says tools like WhatsApp and Padlet help create a means of communication outside of the classroom. She says: “In teen classes, students use their own devices because they often don't have equipment or internet access. This means they can keep track of the resources they use and check back later.”

Chat with people online. The ability to communicate online with people outside the classroom using Skype and other means has enabled students to meet and communicate with people in English. In monolingual classrooms (the majority of English classes worldwide) this can be a much needed boost for students who may not have the opportunity to communicate with someone in English.

Authentic materials online. One of the biggest benefits of the Internet for language learners is the surprisingly wide availability of authentic resources, which allows teachers to use content with a message that students want to hear. They can access daily news, watch trending YouTube videos, read the latest news on TripAdvisor... the possibilities are endless.

However, with so much content available, it is important to choose the right online materials for learning to be effective and efficient. and Language Learning with Digital Video discuss how teachers can use online documentaries and YouTube videos to create effective lessons. Both resources were nominated for ELtons this

year.

IWB (interactive whiteboard). Interactive whiteboards have been used in classrooms since the turn of the century and are now an integral part of many schools in the UK and around the world. Students can now save and print what they have written on the board, control the classroom computer from the board, play back assignments for listening through the sound system, use the screen as presentation slides, surf the Internet, and more. The possibilities seem endless.

However, adding an interactive whiteboard to the classroom does not automatically improve the learning experience. In fact, it is simply a distraction unless teachers use it skillfully to complement teaching and learning.

Dogma (or teaching materials - an easy way to learn). Dogma is a communicative approach that does not use textbooks, but rather a conversational approach between students and teachers, which means that materials used in the classroom also break away from uniformity.

For many teachers, this looser approach is both a new way of looking at classroom content and an opportunity to break free from closed language and devote more time to student-created language.

Students take control of their own learning. Over the past few decades, teaching has gradually shifted from a top-down, teacher-centred approach to a bottom-up, student-centred approach. This trend has accelerated rapidly in recent years as the quantity and quality of information on the Internet has increased. In many ways, the role of the teacher has changed from being a transmitter of knowledge to being a consultant, guide, coach, and facilitator.

One example is “curriculum coordination”, which used to be the prerogative of business English teachers, who selected courses for their students after conducting a needs analysis. However, realising that ordinary English learners are not without their own needs, teachers are increasingly involving their students in making decisions about what to do in the classroom. [6, p.242]

Training in interpersonal skills and critical thinking. As English solidifies its

status as the lingua franca of the world, more and more students are learning English to oil the wheels of communication in the worlds of business, commerce, education and tourism. To become better communicators, students may need to think not only about grammar, vocabulary and pronunciation, but also about effective communication in an international environment. As my mentor once said: “It's not just about the tools, it's about the people who use them.”

References:

1. Aditya, K.S., Jha, G.K., 2020. Students' Perception and Preference for Online Education in India During COVID-19 Pandemic. p.12-13
2. Akimov, V.B. (2010). Organizatsiia informatsionno-tekhnicheskogo prostranstva uchebnogo zavedeniia. Media-biblioteka, interaktivnye doski [Organization of information and technical space of the educational institution. Media library, interactive whiteboards]. Volgograd: Uchitel [in Russian]. p. 5-7
3. Bettinger, E., Fox, L., Loeb, S., Taylor, E., 2015. Changing distributions: how online college classes alter student and professor performance. Am. Econ. Rev. p. 27-46
4. Bower, B.L., 2001. Distance education: facing the faculty challenge. Online J. Dis. p. 76-79
5. Cavanaugh, C., Gillan, K.J., Kromrey, J., Hess, M., Blomeyer, R., 2004. The Effects of Distance Education on K-12 Student Outcomes: a Meta-analysis. Learning Point Associates/North Central Regional Educational Laboratory (NCREL). p. 90-98
6. EDUCATION CODE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA No. 152 dated July 17, 2014 Published on October 24, 2014 in the Official Gazette no. 319-324, article no. 634. Date of entry into force: November 23, 2014. Pp. 2-94
7. Korjakovceva, N.F. (2002). Sovremennaiia metodika organizatsiisamostoiatelnoi raboty izuchaiushchikh inostrannyi iazyk [Modern methods of organization of independent work of foreign language learners]. Moscow: ARKTI [in Russian]. p. 11-22
8. Korotaeva, Ju.V. (2003). Obrazovatelnaia tekhnolohiia v poznavatelnoi deiatelnosti shkolnikov [Educational technology in the cognitive activity of schoolchildren]. Moscow: Prosveshchenie [in Russian]. p. 6-8
9. Limba străină I : Învățământul primar : Curriculum național / Ion Guțu, Daniela MuncaAftenev, Silvia Guțu [et al.] ; coord. naț.: Angela Cutasevici [et al.] ; experți-coord. naț.: Ludmila Ursu [et al.] ; Min. Educației, Culturii și Cercetării al Rep. Moldova. – Chișinău : Lyceum, 2018 (F.E.-P. "Tipografia Centrală"). – 2-38 p.
10. Selwood, D. (2014) What does the Rosetta Stone tell us about the Bible? Did Moses read hieroglyphs? The Telegraph, July 15, p.34-39
11. Suvorova, N. (2000). Onlain-treninh: novye podkhody [Online training: new approaches]. Uchitel – Teacher, 1, 33–41 [in Russian].

Teaching english vocabulary during distance learning

Sciuchina Olga

*PhD in Pedagogy, Associate Professor of the Department of Pedagogy
Balti State University named after A. Russo
Balti, Republic of Moldova*

With the onset of 2020, the entire population of the world has realized the need and relevance of information technology. This affected such areas as business, production. Education is also affected by this problem. Of course, full-time education is the most effective, high-quality and widespread, but due to the current situation in the world, all educational institutions have gone to the distance learning format. The transition to a distance or mixed learning format has led to a significant change in the strategy of education, the widespread use of various information technologies is becoming important.

Every year, teaching a foreign language at school needs information and communication technologies.

The main problem, and at the same time the goal of general education institutions is to prepare students to use a foreign language in practice. To achieve this goal, students must have knowledge of grammar, vocabulary, as well as socio-cultural knowledge. According to Mashlykina N.D., mastering a language outside of its native environment requires the use of a representation of the situation, promotes the stimulation of communication in a foreign language [2]. According to Kashtanova I. I. and Nekrasova I. I., "for the formation and development of speaking skills, it is necessary to use special exercises that are designed, ultimately, to form the ability to navigate in natural communication situations" [1].

Learning English vocabulary Words are the main functional unit of the English language, which is its basis and ignores the vocabulary of memory. Learning English will become as if non-existent. A well-known psychologist named Herman Ebbinghaus hails from Germany, he believes that a person's memory is a kind of rule of a forgotten process in which an imbalance occurs, after memorizing the original is

forgotten faster, but over time people forget quickly to slow down, and eventually the main thing is not forgotten. According to this law, in order to prevent a forgotten, memory-enhancing effect, they should be viewed in a timely manner instead of being forgotten, sorted through and remembered again. If they don't reconsider in time, their goals won't be forgotten.

Learning English consists of five aspects: listening, speaking, reading, writing and translation. And the basis of skills, in my opinion, is a good command of vocabulary, because vocabulary is the most important component of a language, without vocabulary nothing can be expressed.

Distance education. Advantages and disadvantages The development of multimedia and information technologies, as well as the use of the Internet, have made significant changes in the traditional learning process. The transition from face-to-face classes to lessons in a distance format has benefited students, as it has expanded learning opportunities. Teachers also had the opportunity to experiment with new strategies for engaging and motivating students through online classes. Distance learning has become an integral part of the general education process.

Distance learning can take place in two modes: online, in which communication with the teacher is carried out in real time using various information and communication technologies, and asynchronous - when students master the training material at a convenient time for them and hand it over to the teacher at the appointed time.

Manoli I.Z. in his article highlighted the advantages of teaching foreign languages online. An audio or video recording, a “remote” student, in contrast to a “present in the audience”, can listen or view at a convenient time, reproduce as many times as he needs for better memorization and assimilation of the material.

In a remote format, it is also possible to carry out educational and research activities and conduct online conferences, seminars, laboratory work. Many online platforms allow you to conduct practical and theoretical classes on various

grammatical topics, lexicology, stylistics, etc., as well as to conduct quality control of knowledge using various platforms.

All of these “advantages” relate to the positive aspects of learning a foreign language remotely. But there are quite “bright” difficulties in distance learning.

Manoli I.Z. is firmly convinced in his own pedagogical practice that even the best and most modern online platforms will not be able to replace live communication between a teacher and a student in the classroom.

The introduction of computer technologies in education makes it possible to use computer games when learning foreign languages, which contributes to a more successful assimilation of language and speech material in foreign language lessons. Many scientists involved in the methodology of teaching foreign languages have rightly paid attention to the effectiveness of using the gaming method using a computer. This is because the game manifests especially fully and sometimes unexpected abilities of any person, and a child in particular. J. Huizinga noted that human culture has emerged and is unfolding as a game.

Multimedia software can offer students a large amount of information and the opportunity to practice it.

In English lessons, a number of didactic tasks can be solved using the Internet: to form reading skills using materials from the global network; to improve students' writing skills; to enrich students' vocabulary; to create sustainable motivation for students learning English.

Performing a large number of lexical and grammatical exercises with the help of training, training and monitoring programs saves time on checking tasks and contributes to the individualization of learning.

The main focus is on understanding the transmission of content and expression of meaning, which motivates the study of the structure and vocabulary of a foreign language that serve this purpose.

There are many programs for practicing vocabulary, communication with native speakers.

Among the developers are BBC World Service's Learning English and BBC Wales. Technological innovations have taken a firm place in our lives, every year they become more difficult from the technical side and more accessible from the material side.

Multimedia presentations, electronic training programs and educational Internet resources have a huge methodological potential.

Thus, the use of ICT in the classroom of an English teacher helps to make the lesson more intense and interesting, helps to increase students' interest in the subject being studied, encourages teachers to improve teaching skills.

Distance learning has both positive and negative sides. It cannot be said that distance learning is better or worse than full-time education.

The use of new technologies opens up new prospects in the field of teaching foreign languages, increases the efficiency of the educational process, takes into account the individual characteristics of the student, and also develops the skills of independent work of students.

Learning new vocabulary is easier now than ever before, and all thanks to the Internet.

Vocabulary is the key to learning a language, and a good command of vocabulary is a prerequisite, especially for improving writing style and conversational skills.

References:

1. Kashtanova I.I. , Nekrasova I. I. Teaching oral speech based on a model of a communicative situation in a secondary school. Theory and practice of modern science. 2016. № 6-2 (12). Pp. 733-738.
2. Manoli I.Z., Sarakutsa S.V. "Pros" and "cons" in teaching a foreign language online. – Tiraspol: Publishing House of Pridnestr. un-ta, 2022.
3. Mashlykina N. D. The communicative situation and the speech act of request in English as a means of effective teaching of a foreign language. Theory and practice of social development. 2014. No. 19. pp. 212-213.
4. Yingling Gu. Vocabulary Teaching in Distance Learning. Theory and Practice in Language Studies, June 2011, Vol. 1, No. 6, pp. 737-739.

Combined methods of teaching foreign students

Solovyova Olga

*PhD in Public administration, Associate Professor
Foreign Citizens Training Center
Zaporizhia State Medical and Pharmaceutical University
Zaporizhzhia, Ukraine
e-mail: ovsolovyova6@gmail.com*

Modern higher education is being rapidly filled with new means of information technologies, which leads to a change in the ways of providing new material using all available modern educational methods in the conditions of online and off-line learning. This format requires finding new or improving and modifying traditional methods and forms of teaching a non-native language to foreigners. Solving the problem of teaching non-native language in the system of either synchronous or asynchronous learning is a complex and important task. It is impossible to imagine life without new information technologies that help us teach and learn new material, therefore, the development and implementation of electronic forms of training is relevant in increasing the efficiency and quality of education [1].

The main task is to prepare students for active communicative activities in the socio-cultural, domestic and educational-professional spheres in the conditions of online and offline communication.

The model of blended learning involves the dynamic intersection and combination of two organizational forms of the educational process: distance (online) and offline (classroom). This model is focused on the active modernization of the educational process, improving its quality through digital technology.

Thus, the term "blended learning" defines the educational process using different methodological foundations of organization and management of the educational process in combined organizational forms and with integration into the digital communication environment on the optimal learning platform.

Blended learning can be personal, interesting and socially active, as can be classroom learning. Students and teachers can stay in touch and help each other

through conversations, while experiencing the personal atmosphere of "live meetings". Teachers have the opportunity to monitor constantly the progress of students in daily independent work. Most students say that in this format of learning they feel more confident when communicating with their teachers and peers than when communicating in the classroom.

Online education can be conducted based on Microsoft Teams. Microsoft Teams is a virtual learning environment that provides teachers and students with a set of tools for online learning. Microsoft Teams can be used for training students both in classrooms and for independent work at home. This computer platform is intended for the organization of online training in virtual environment using Internet technologies. Many distance education resources are provided in the system, a combination of which can be used to organize effective training in educational institutions [2].

Microsoft Teams provides an opportunity to demonstrate educational materials and give access to resources and manage them; provides communicative interaction of participants in the educational process, which is implemented in the form of Internet conferences, forums, discussions, as well as messaging. An important role in the organization of online learning based on the platform Microsoft Teams, have tools for organizing control of students' knowledge level.

The knowledge control procedure on the Microsoft Teams platform is organized in the form of test tasks based on the Forms application. Checking knowledge in real time, is the basis for obtaining an objective independent assessment of the level of initial knowledge of students.

Using Microsoft Teams allows students to build their own strategy of studying disciplines and promotes the acquisition of new knowledge, skills and abilities. Implementation of the educational and methodological complex, which includes distance courses developed on the basis of the Microsoft Teams platform, helps students quickly master new educational material in a convenient way at any convenient time.

A feature of the new model of blended learning is dynamism and integration. Opportunity to diversify the forms of educational process, individualize and optimize this process. Not only increase the presentation of educational material, but also give the right to choose the perception of this material (audio, video, graphics, animation, etc.) in accordance with the cognitive abilities of those we teach. And, finally, the creation of comfortable learning conditions in which students should feel their success in mastering a foreign language and not lose interest in learning it throughout the study period.

References:

1. Hong K., Lai K., & Holton D. Students' satisfaction and perceived learning with a Webbased course (2003). *Journal of Educational Technology & Society*, vol. 6(1).
2. Mukhtar K., Javed K., Arooj M., Sethi A. Advantages, Limitations and Recommendations for online learning during COVID-19 pandemic era (2020). *Pak J Med Sci Q*, vol. 36, pp. 27–31.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ: ПИТАННЯ АДАПТАЦІЇ ТА ІНТЕГРАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ОСВІТНІЙ ПРОСТІР ЗВО

Про міжкультурну комунікацію в сучасному світі

Іванова Т.А.

*ст. викладач кафедри мовної підготовки
Харківський національний університет ім. В.Н.Каразіна
м. Харків, Україна
e-mail:ivanova250765@gmail.com*

Важливою складовою нашого життя є міжнародна комунікація. У сучасному світі розширюються взаємодії між різними країнами, народами та культурами. Це відбувається в різних сферах соціального життя через культурні обміни, контакти між державними установами, різними соціальними групами, громадськими організаціями і т. п. Зазначимо, що останнім часом особливо активно процеси міжкультурної комунікації торкнулися освітньої та наукової галузі, чому сприяє налагодження активних освітніх та наукових зв'язків між закладами освіти різних країн, активна комунікація між учасниками освітніх процесів різних країн, обмін науковою інформацією та досвідом роботи.

Особливості міжкультурної комунікації в сучасному світі включають:

1. Мовні бар'єри: різні мови можуть створювати перешкоди в зрозумінні між різними культурами.
2. Різні культурні контексти: різні культури мають відмінності в традиціях, цінностях та поглядах на життя, що може впливати на сприйняття та розуміння повідомлень.
3. Невірні уявлення та стереотипи: невірні уявлення та

стереотипи про інші культури можуть призвести до неправильних висновків та непорозумінь.

4. Різна норма поведінки: культурні норми та очікування можуть відрізнятися, що може призводити до незручностей та конфліктів.

5. Різниця в сприйнятті часу: різні культури мають різний підхід до часу та його використання, що може призводити до непорозумінь та проблем.

Завдяки сучасним цифровим технологіям спілкування з людьми з різних країн поступово полегшується, але все ще виникають проблеми стосовно мовних бар'єрів. Находячись у себе вдома можна знайти друзів з різних країн, вільно практикувати свої мовні навички, а також дізнатися багато нового про культури інших країн та поділитися власними знаннями. Також у випадку незнання мови або конкретного слова, можна скористатися перекладачами, які можливо знайти у своїх гаджетах або ж скористатися портативним електронним перекладачем, а не шукати у паперовому словнику. Але вони доволі часто можуть давати некоректний переклад потрібних фраз. Технології просто можуть не зрозуміти, який саме сенс надавала людина конкретним фразам і через це потреба вивчати одночасно декілька мов для підтримання зв'язку з різними людьми лише продовжує зростати.

Принагідно зауважимо, що для більш успішного спілкування з іноземцем слід пам'ятати декілька правил. Перш за все слід розуміти, що ви виростили у різних культурних середовищах, тому слід враховувати різницю у світоглядах і не ображатися, якщо людина вас не розуміє. Краще декілька раз пояснити те, що для вас може здаватися елементарним, ніж погіршувати відносини з людиною через непорозуміння.

Не хвилюйтесь, що ви чогось не знаєте. Сприймайте міжкультурне спілкування з іншою особою як один із засобів дізнатися щось нове та поділитися власним досвідом з іншою людиною. Жодна людина не знає все на світі і це нормально. Як казав давньогрецький філософ Сократ: «Я знаю, що

нічого не знаю». Тобто чим більше ми дізнаємося, тим більшим стає наша сферою незнаного.

Знання хоча б базових культурних особливостей країни та народу полегшує налагодження успішної комунікації та досягнення стратегічних комунікативних цілей, адже комуніканти в такому випадку здатні обирати відповідні комунікативні стратегії та тактики побудови розмови.

Зазначимо, що для ефективної та успішної міжкультурної комунікації необхідні певні знання національних особливостей мовленнєвого етикету та норм поведінки, наприклад, різні форми вітання в залежності від ситуації спілкування (формальний / неформальний стиль), вибачення, подяка, звернення до співрозмовника, а також загальне знайомство зі стереотипами, які репрезентують уявлення про інші етноси.

Не слід забувати, що важливу роль в міжкультурній комунікації відіграють певні специфічні символи, стереотипи та упередження. Культура спілкування є одним із пріоритетних компонентів професійної культури фахівців. Вона синтезує у собі комплекс знань, цінностей, зразків поведінки, характерних для ситуацій ділового спілкування, а також умінь гнучко реалізовувати їх на практиці з метою забезпечення ефективності спільної діяльності [4].

На прикладі декількох країн можна виокремити різні поведінкові відмінності:

1. Китай: У китайській культурі важливо дотримуватися правил взаємодії та висловлюватися ввічливо, використовуючи відповідні форми привітання та прощання. Вітаючи необхідно потиснути руку або зробити невеликий уклін від плечей. При знайомстві практикується обмін візитними картками. Китайці не завжди відразу висловлюють свої думки та ідеї, оскільки вони вважають, що це може завдати образи іншій особі. Також у китайській культурі велику увагу приділяють гармонії та співпраці в колективі, адже вважається, що успіх досягається не тільки індивідуальними зусиллями, але й спільними діями всіх

членів команди. Під час ділових переговорів з китайцями не варто намагатися завоювати їхню особисту симпатію, оскільки вони схильні бачити іноземних партнерів як представників компаній. Найкращий результат дасть чіткий виклад суті справи, а не привітне спілкування. Однак китайці прагнуть встановити дружні неформальні відносини з іноземцями, ставлячи питання про сім'ю та дітей, роблячи це широко [3].

2. США: Американський діловий етикет включає рукостискання при знайомстві, не приймається цілування руки. Американці є енергійними, відкритими та налаштованими на спілкування. Вони шанують пунктуальність та не приймають ділових подарунків. Ділові жінки вважаються рівними з чоловіками. У переговорах вони приділяють увагу проблемі, що вимагає прийняття рішення, та готують цілі пакети пропозицій. А також американці орієнтуються на успіх у веденні справ [2].

3. Франція: Зазвичай, люди використовують формальне «Bonjour» (Добрий день) або «Bonsoir» (Добрий вечір), коли зустрічаються. При цьому звертають увагу на титул людини, з якою спілкуються – «Monsieur» (пан) або «Madame» (пані). Існують деякі фрази, які використовуються для вираження поваги та ввічливості, наприклад «Je vous prie de m'excuser» (Прошу вибачити мене) або «Je vous remercie» (Дякую). Крім того, у Франції дуже важливо бути свідомим щодо місцевої культури та традицій. Наприклад, у Франції дуже популярна кава, і її часто випивають з круасанами.

У французькій культурі важливо бути прямим і виразним у своїх думках та ідеях. Французи вважають, що мова – це мистецтво і використовують багато метафор, гумору та інших мовних засобів, щоб підкреслити важливість своїх ідей. Також важливо дотримуватися правил етикету, таких як привітання та прощання, а також носити відповідний одяг для різних заходів [1].

4. Японія: У японській культурі дуже важливо бути ввічливим і поважати старших за віком або статусом. Під час спілкування японці уникають безпосереднього висловлення своїх думок і можуть використовувати багато

мовних засобів для вираження свого доброзичливого ставлення до співрозмовника. Також у японській культурі важливо дотримуватися знаків та ієрархії, які відображають статус у групі [5].

Ці приклади демонструють, що культурні відмінності мають великий вплив на спосіб спілкування та поведінку людей. У кожній культурі існують свої унікальні цінності, норми та традиції, які визначають, як люди повинні поводитися в різних ситуаціях. При взаємодії з людьми з інших культур важливо бути відкритим та терплячим до їхнього способу спілкування та поведінки, а також розуміти, які елементи їхньої культури мають значення для них. Це може допомогти зберегти гармонійні відносини та уникнути конфліктів у міжкультурному спілкуванні.

Отже, підсумовуючи все вищевикладене можна дійти до висновку, що міжкультурні комунікації набувають все більшої популярності та мають значну роль. Не дивлячись на розвиток сучасних технологій, необхідність у вивченні мов лише зростає, а інколи навіть створюються штучні мови для полегшення комунікацій. Також слід пам'ятати декілька основних правил спілкування і бути терпимим до інших та не боятися перепитувати, якщо вас збентежили якісь моменти. Уникаючи ряд проблем та враховуючи особливості міжкультурної комунікації в сучасному світі, можна покращити ефективність комунікації між різними культурами та досягти більшої співпраці та розуміння. Головне пам'ятати, що будь-яке спілкування – це ваш шанс дізнатися щось нове про людей з різних країн та культур.

Література:

1. Бізнес-етикет по-французьки. URL: <http://top-people.com.ua/articles/biznes-etiket-po-francuzki#:~:text=%D1%8C>.
2. Діловий етикет в США. From: <http://um.co.ua/14/14-7/14-78573.html>.
3. Китайський діловий етикет: як успішно провести переговори. URL: <https://uteka.ua/ua/publication/news-14-delovye-novosti-36-kitajskij-delovoj-etiket-kak-uspeshno-provesti-peregovory>
4. Міжкультурна комунікація та її значення для професійної діяльності майбутніх фахівців. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/33686839.pdf>
5. Національні особливості ділового спілкування Японії. URL: http://4ua.co.ua/ethics/rb3ad69b5c53b89421306c26_0.html

Межкультурная коммуникация в практике обучения русскому и казахскому языкам иностранных студентов

Игнатова Е.Р.

*к.филол.н., доцент кафедры языковой и общеобразовательной подготовки иностранцев
Казахский национальный университет имени аль-Фараби
г. Алматы, Казахстан
e-mail: elenaignatova55@mail.ru*

Толмачева Д.С.

*к.филол.н., доцент кафедры языковой и общеобразовательной подготовки иностранцев
Казахский национальный университет имени аль-Фараби
г. Алматы, Казахстан
e-mail: dianatolmacheva.51@mail.ru*

Саденова А.Е.

*д.филол.н., доцент кафедры языковой и общеобразовательной подготовки иностранцев
Казахский национальный университет имени аль-Фараби
г. Алматы, Казахстан
e-mail: sadenova@mail.ru*

В современном мире обучение русскому и казахскому языкам иностранных студентов обусловлено несколькими факторами: экономическими, общественно-политическими и культурными.

В методике преподавания русского и казахского языков иностранным студентам выделяют 4 основных аспекта: фонетический, грамматический, лексический и стилистический. Исходя из требований современной методики преподавания в последние годы активно разрабатываются идеи интегрирования культуры в теорию и практику преподавания предмета, используются понятия «межкультурная компетенция» и «межкультурное обучение».

Такой подход к обучению языку предполагает в процессе занятий тесное взаимодействие языка и культуры его носителей. Результатом такого обучения является формирование как коммуникативной, так и социокультурной компетенции, обеспечивающих использование языка в условиях определённого культурного контекста на основе диалога культур.

Обучение языкам иностранцев в Казахстане имеет свои особенности. В Казахстане государственным языком является казахский язык. Русский язык занимает достойное место, являясь языком межнационального общения.

На факультете довузовского образования КазНУ им. аль-Фараби учатся студенты из разных стран.

Обучение русскому языку иностранных студентов предполагает развитие личности студента на основе познания им чужой для него действительности и воспитания иной культуры.

Межкультурное обучение вызвано жизненно-необходимыми причинами. Для преподавателя работающего с иностранцами, важно использовать многообразие языков и культур как фактор взаимного понимания и обогащения, помогающий творческому развитию социально активной и самостоятельной личности.

Разница языков и культур препятствует диалогу между представителями разных народов. Принцип многоязычия и поликультурности позволяет вести этот диалог, осознать, что каждый человек является не только представителем своего народа, но и субъектом поликультурной мировой цивилизации.

Межкультурная коммуникация является в настоящее время предметом изучения лингвистов и методистов, философов и психологов.

Образование в современном мире понимается как самосознание цивилизации, изучение различных направлений науки, проблем философии. Формирование и развитие личности происходит не с помощью накопления фактов, а с помощью усвоения и понимания определенного содержания. Образованный человек является представителем своей культуры и одновременно толерантным членом общества, признающим другое мировоззрение в качестве равноправного.

В связи с культурообразующей концепцией обучения русскому языку иностранных студентов используется коммуникативная ориентация учебного процесса. Целью обучения является не только обучение разговорному русскому

языку, но и выработка межкультурной (социальной) компетенции у учащихся. Межкультурное обучение направлено на формирование толерантности в отношении представителей других культур. Такие же проблемы стоят перед преподавателями казахского языка как иностранного.

Межкультурное обучение – это образовательно-развивающий процесс, где обе культуры (родная и иноязычная) играют существенную роль.

В настоящее время компьютерные технологии, интернет позволяют учащимся самостоятельно более глубоко овладевать русским и казахским языками, познавать культуру и мировоззрение другого народа.

Процесс овладения языком является образовательным процессом, содержание которого – культура страны изучаемого языка. Таким образом, иноязычная культура – это то, что является источником иноязычного культурного образования всего 4 аспектах: познавательном, развивающем, воспитательном и учебном.

1. В познавательном плане основой обучения в рамках данного подхода является диалог культур как сопоставление фактов из области художественного творчества народов (идеи, темы, проблематика, нравственные и эстетические ценности) и образа жизни носителей языка.

2. В воспитательном плане при социокультурном подходе акцент делается на выявление общих нравственных ориентиров жизни народов и существующих между ними различий.

3. Одна из задач обучения – формирование стойкой мотивации изучения языка и иноязычной культуры.

4. Учебная цель обучения сводится к формированию коммуникативной и социокультурной компетенции.

На начальном этапе у студентов вырабатываются умения социального поведения в ситуациях повседневного общения. Страноведение помогает формировать у учащихся представления о духовных ценностях народа изучаемого языка.

«Межкультурное обучение» и «межкультурная компетенция» позволяют перейти в новый этап, предполагающий актуализацию личности учащихся на основе познания им чужой для него действительности и воспитания иной культуры.

Студенты факультета довузовского образования КазНУ им. аль-Фараби одновременно получают информацию о России, ее истории и культуре с информацией об истории, культуре и достижениях Казахстана.

Интересно сопоставить формирование межкультурной компетенции у китайских и афганских студентов, которые в настоящее время учатся на факультете. Китайские студенты, в большинстве, не владеют иностранными языками, когда начинают изучать русский и казахский языки. Они, в большинстве, - атеисты, не очень общительны, плохо знают мировую культуру, но имеют представление о русской литературе (знают имена Пушкина, Толстого), совершенно ничего не знают о Казахстане.

Афганские студенты, в большинстве, владеют разговорным английским языком, они верующие, мусульмане, которые регулярно посещают мечеть, совершают намаз. Афганские студенты мало знают мировую культуру и историю, плохо знают Россию и Казахстан, но хорошо знают историю стран Ближнего Востока.

Приехав в Казахстан для учебы, китайцы и афганцы попадают в непривычную среду, у многих происходит культурологический шок. Преподаватель, работающий в этих группах, должен терпеливо учить не только фонетике и грамматике, но и с первых дней стараться погрузить студентов в действительность Казахстана, помочь разобраться и понять культурные и духовные ценности народов Казахстана, обратить внимание иностранных студентов на уважение, терпимость и толерантность народов, живущих в Казахстане, постараться исключить у студентов однозначные оценки от атеизма до радикального ислама, научить культуре поведения, обогатить студентов

знаниями о Казахстане и России как о двух дружественных странах, поощрить интерес студентов к изучению казахского и русского языков.

Языковое образование, базирующееся на межкультурной парадигме позволяет не только использовать опыт родного языка и культуры, но и осознать ценность творчества, ценность развития личности в динамично изменяющемся мире. Речь о межкультурной коммуникации (со всеми ее ошибками, сбоями) может идти только в том случае, если в процессе диалога обучающиеся не только принадлежат к разным лингвоэтнокультурам, но и осознают то, что они отличаются друг от друга.

Межкультурная коммуникация должна формироваться у студентов специально. Преподаватель должен умело учить студентов взаимопониманию партнеров по общению, что не менее важно, чем исключение в речи языковых ошибок.

Учащиеся, опираясь на свои лингвокультурные знания, постепенно, шаг за шагом, начинают овладевать системой неродного языка и чужой культурой.

Опыт работы в иностранной аудитории показывает, что овладеть полностью языком и культурой может не каждый студент. Это часто зависит от общего образования студента, его характера, работоспособности и желания добиться успехов.

Развитие у иностранных студентов умений межкультурной коммуникации осуществляется во время знакомства с русскими традициями и обычаями, с казахскими традициями и обычаями, с культурными событиями, повлиявшими на менталитет русского и казахского народа. Студентов нужно учить сопоставлять родную и неродную повседневную культуры, культуры проведения праздников.

Овладеть межкультурными знаниями студентам должны помочь лингвострановедческие и культурологические комментарии, представленные в учебниках и подготовленные преподавателем специально для отдельной группы. Аудиовизуальные средства позволяют многое увидеть, расширить

кругозор, главным же в работе преподавателя должно быть умение подобрать разнообразные материалы, которые представляют общую картину мира.

Одним из направлений межкультурной коммуникации является функционально-поведенческое выражение национальной культуры, умение рече-поведенческой способности в разных сферах общения. В разговорной речи это - обращение, знакомство, приветствие, прощание, комплимент, телефонные разговоры, выражение просьбы, извинения, пожелания, поздравления, сочувствия и т.д. Затем в процессе обучения преподаватель должен обращать внимание студентов на то, что иногда речевые конструкции, являясь правильными, являются ошибочными с точки зрения языкового поведения, социально принятого в русской или казахской культуре.

Студенты должны осознать, что чем больше у них знаний о чужой культуре тем меньше коммуникативных проблем с носителями языка в будущем.

Проблемы межкультурной и межъязыковой коммуникации осознаются студентами при сопоставлении русского и казахского языков с родным и чужой культуры со своей привычной, родной.

Человек формируется той культурой, в которой он растет. Вступая в коммуникацию с носителями другой культуры, студенты расширяют свое видение мира, меняют образ жизни, менталитет, сохраняя культурно-специфические, родные для них особенности, вырабатывают терпимость, уважение, желание позитивно относиться ко всему новому.

Межкультурная коммуникация в практике обучения вырабатывается казахскому и русскому языкам для устного и письменного общения между носителями разных языков и культур.

Анализ устных и письменных ответов студентов, изучающих русский и казахский языки, позволяет сделать следующие выводы:

Межкультурная коммуникация формируется не только в процессе обучения, но и в среде проживания. Студенты, имеющие хорошую

общеобразовательную подготовку, быстрее воспринимают другую культуру и легко общаются. Афганские студенты очень часто используют «калькирование» в устной речи, но плохо пишут. Китайские студенты пишут лучше и свободнее, но с трудом раскрепощаются в устном общении.

Преподаватель должен формировать у студентов, изучающих казахский и русский языки, понимание того, что владеть языком – значит уметь пользоваться им как средством социальной коммуникации.

Литература:

1. Гальскова Н.Н., Гез Н.И. Теория обучения иностранным языкам. Москва : Академия, 2008. 336 с.
2. Крючкова Л.С., Мощинская Н.В. Русский язык как иностранный. Москва : Флинта, Наука, 2012. 480 с.
3. Земская А.Е. Русский язык как иностранный. Москва : Флинта, Наука, 2006. 240 с.
4. Толмачева Д.С., Игнатова Е.Р. Лингвострановедение в обучении русскому языку как иностранному. *Дайджест педагогических новаций*. Алматы. 2014. № 2. С. 135-140.
5. Игнатова Е.Р. Толмачёва Д.С. Межкультурная компетенция в современной системе обучения русскому языку как иностранному. Сб. «Функционирование русского языка в контексте взаимодействия с киргизским языком и культурой». Бишкек, 2013. С. 121-123.
6. Suleimeinova G.S. Teaching speaking skills at the English language lessons. Инновации в образовательной деятельности и вопросы повышения качества обучения. Алматы. 2012. С. 152-154.

**Формування компетентностей міжкультурної комунікації
студентів-іноземців**

Любецька В.В.

*доц., канд. філол. наук, доцент кафедри української мови та мовної підготовки іноземців
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
м. Одеса, Україна
e-mail: hour.mirgorod@gmail.com*

Актуальність питань, які пов'язані із міжкультурною комунікацією у сучасному світі, обговорювалась неодноразово. Економічні, політичні та соціальні події впливають на активну міграцію людей, перед якими відкриваються нові можливості для працевлаштування і навчання. Успішна інтеграція у нове суспільство залежить насамперед від взаєморозуміння та

поваги до культури партнерів по комунікації. У нових умовах особливого значення набуває усвідомлення проблем міжкультурної комунікації для викладання іноземних мов та, як наслідок, перегляд і вдосконалення методики викладання. Варто зазначити, що різноманітність мов і культур – цінне джерело знань та самореалізації. Для всебічного розвитку особистості набуває неабиякої актуальності вивчення особливостей буття інших народів, соціокультурних відмінностей, мови як культурного коду нації. Упродовж багатьох років Україна надає освітні послуги громадянам іноземних держав. Одне із завдань сучасної освіти полягає в перетворенні багатства мов із перешкоди у спілкуванні на засіб пізнання та взаємозбагачення. Тому закономірно постає необхідність розвитку компетентностей міжкультурної комунікації студентів-іноземців як важливого чинника в оволодінні не лише мовою, а й культурними цінностями народу. Пріоритетні напрями розвитку освіти, визначені в законодавчих та нормативних документах (Закон України «Про вищу освіту», Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття), Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті, Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр., Концепція мовної підготовки іноземців), передбачають розвиток та виховання гармонійно розвиненої, високоморальної особистості, здатної до цивілізованої і успішної взаємодії в усіх сферах життя. Особливої актуальності у процесі комунікації набувають знання мовної системи, мовленнєвої поведінки носіїв мови, соціокультурної інформації та здатності використовувати їх у конкретних життєвих ситуаціях. «Формування компетентностей міжкультурної комунікації – необхідна умова опанування української мови студентами-іноземцями задля повноцінної взаємодії в поліетнічному середовищі, формування особистості, готової до потреб міжнародної мобільності» [3, с. 21]. У Загальноєвропейських рекомендаціях із мовної освіти компетентності поділено на такі групи: загальні (декларативні знання, уміння та навички) та комунікативні (лінгвістична (лексична, граматична, семантична, фонологічна, орфографічна, орфоепічна);

соціолінгвістична (лінгвістичні маркери соціальних стосунків, правила ввічливості, вирази народної мудрості); прагматична (дискурсивна, функціональна, програмування мовлення) [2, с. 165-180]. Звісно, що всі ці компетентності є важливими, як і компоненти освіти, що спрямовані на формування компетентностей, необхідних для продуктивної діяльності особистості. Такі риси, як мобільність, самостійність, конструктивність і готовність до міжкультурної взаємодії, характеризують сучасну особистість, тому сучасна освіта має такі пріоритети:

- навчити навчатися, сформуувати потребу в навчанні упродовж життя;
- використовувати отримані знання у своїй діяльності (професійній, громадській чи побутовій);
- забезпечити формування компетентної особистості, яка усвідомлює свою належність до, європейської цивілізації, орієнтується в реаліях і перспективах соціокультурної динаміки, здатна застосовувати знання в нестандартних ситуаціях, приймати відповідальні рішення.

Виокремлюються провідні складники при навчанні іноземних студентів: знання про різні сфери довкілля; набуті уміння й навички, необхідні для виконання конкретних видів діяльності; здатність переносити засвоєні знання на реальну ситуацію, знаходження альтернативних способів розв'язання проблеми. Перебуваючи у країні навчання, студенти-іноземці завжди є учасниками процесу міжкультурної комунікації, що відрізняється від того, яким вони послуговуються всередині власної культури. Отже, мета навчання української мови як іноземної полягає не тільки в ознайомленні студентів з правилами уживання мовних одиниць, а і в їхній підготовці до міжкультурних контактів. Завданнями для повноцінного міжкультурного та міжособистісного спілкування стає навчання розуміти культурну різноманітність, опановування нової культури за допомогою мови. «Володіння знаннями й уміннями з мови і культури, уміння виокремити розбіжності, які перешкоджають розумінню під час спілкування, стануть запорукою успішного розвитку особистості в

багатокультурному середовищі» [3, с. 47]. У структурі міжкультурної компетентності можна виділити наступні складники: комунікативний, мовленнєвий і культурний. У сукупності ці складники передбачають наявність комплексу вмінь та навичок, які дозволяють оцінювати комунікативну ситуацію та правильно вибирати вербальні і невербальні засоби спілкування.

Формування зазначених компетентностей потребує значних зусиль. Відтак постає завдання удосконалення підходів до навчання української мови як іноземної, спрямованих на оволодіння мовою в лінгвістичному та соціокультурному контекстах, удосконалення навичок для професійної діяльності, розвиток особистості готової до міжкультурного діалогу.

Література:

1. Василенко І.О. Роль зіставлення мов і культур у формуванні іншомовної компетенції. *Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасного ВНЗ. Зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ (5 березня 2016 р.)*. К.: КНЕУ, 2016. С. 8-12.
2. Common European framework of reference for languages: learning, teaching, assessment [online]. Strasbourg: Language Policy Unit. URL: <http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/source/framework> >
3. Костюк С.С. Розвиток компетентностей міжкультурної комунікації студентів-іноземців на основному етапі навчання української мови: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Кривий Ріг, 2018. 292 с.

Академічна доброчесність чи академічне шахрайство:

вибір іноземних студентів

Моргунова Н.С.

*доц., к. психол. н., завідувач кафедри мовної підготовки
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
м. Харків, Україна
e-mail: morgana.ns777@gmail.com*

Однією з головних умов якісної вищої професійної освіти є сумлінне та відповідальне ставлення студентів до навчання у ЗВО. Усвідомлення студентами цінності здобутої професійної освіти, відповідальне, самостійне виконання студентом усіх академічних завдань та чесне проходження

академічного контролю – все це складає поняття «академічна доброчесність». Академічна доброчесність в Україні визнається одним з головних принципів освітньої діяльності. У Законі «Про освіту» це поняття визначено як «сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та проведення наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [2]. У якості основних видів порушень академічної відповідальності у Законі названо академічний плагіат, самоплагіат, фабрикацію, фальсифікацію, списування, обман, хабарництво та необ'єктивне оцінювання. Дотримання принципів академічної доброчесності покладено на університети, як на науково-педагогічних працівників, так і на студентів.

Слід визнати, що у студентському середовищі поширення набуло явище, протилежне академічній доброчесності – академічна недоброчесність, шахрайство у процесі навчання. Для закладу вищої освіти така академічна несумлінність студентів обертається втратою репутації, а сам студент, який вдається до навчального обману, не отримує повноцінної освіти.

Академічна недоброчесність є проблемою світової освіти. Дослідники наводять такі факти плагіату в коледжах США: більше ніж 75 % американських студентів зізнаються, що вдаються до обману в процесі навчання; 68 % визнають копіювання матеріалів з інтернету й використання їх у роботах без належного посилання на першоджерело [5, с. 229]. Для боротьби з шахрайством, плагіатом та академічною недоброчесністю у вищій освіті Європи та США були створені та функціонують, наприклад, Міжнародний центр академічної чесності («The International Center for Academic Integrity» (ICAI)) та Європейська мережа академічної чесності («European Network for Academic Integrity»). Їхня діяльність спрямована на підтримку співпраці закладів вищої освіти у галузі академічної доброчесності.

Викладачі закладів вищої освіти України у своїй роботі досить часто зустрічаються з проявами академічної недоброчесності серед студентів та періодично намагаються привернути увагу педагогічної спільноти до академічного шахрайства студентів під час навчання, на необхідність знаходження шляхів вирішення цієї проблеми, яка набула загрозливих масштабів у вищій школі. Мова йде про такі явища, як списування, використання шпаргалок, перефразування чужих думок, пред'явлення як власної чужої наукової роботи, завантаженої з інтернету або виконаної іншою особою чи фірмою, що надає подібні послуги недбайливим студентам, пряме запозичення деяких частин чужих робіт з інтернет-сайтів без посилання на них та без вказівки джерел у бібліографічному списку; переклад текстів іноземною мовою і назад, щоб видати їх за свою роботу; застосування різних технічних засобів (мікронавушників) на іспитах тощо. У таких випадках метою наукового дослідження стає зовсім не нове наукове знання, а отримання оцінки.

Недоброчесне відношення студентів до навчання знижує якість та ефективність вищої освіти, перетворюючи освітній процес на його імітацію. Тому заклади вищої освіти України намагаються активно протидіяти проявам академічного шахрайства. Більшістю українських ЗВО у 2018-2020 рр. були прийняті «Кодекси академічної доброчесності». Існують такі правові документи і в ХНАДУ. Це «Правила академічної доброчесності учасників освітнього процесу Харківського національного автомобільно-дорожнього університету» та «Морально-етичний кодекс учасників освітнього процесу Харківського національного автомобільно-дорожнього університету», дотримання яких, безумовно, сприяє підвищенню якості освіти та авторитету сучасної науки.

Проблема академічної доброчесності є актуальною і в процесі навчання іноземних студентів, причому у цьому випадку вона має певну специфіку.

З метою розуміння позиції іноземних студентів щодо академічної доброчесності, оцінки масштабів використання нечесних прийомів під час

навчання та ставлення до них студентів нами було проведено анкетування, у якому взяли участь іноземні студенти 3-4 курсів Харківського національного автомобільно-дорожнього університету, всього 161 особа. Воно проводилося у формі онлайн-анкетування за допомогою сервісу Google-форми та було добровільним. Питання опитування стосувалися ставлення до плагіату, поширеності академічної нечесності у студентському середовищі та уявлень про суворість покарання за неї.

На питання «Чому студенти вдаються до списування або купівлі різних робіт, які повинні робити самостійно?» 52 % іноземних студентів відповіли: «Тому, що купити чи списати потрібну роботу дуже просто і доступно», а 27,5 % – «Тому, що не бачать зв'язку між цими завданнями та майбутньою професією». Цікаво, що разом з тим на питання «Що у першу чергу потрібно, щоб після отримання вищої освіти знайти хорошу роботу у своїй країні?», 82,6 % відповіли: «Мати добру освіту, високий рівень знань» і 17,4 % – «Мати знайомства, зв'язки». 39,5 % опитуваних відповіли, що під час навчання в університеті ніколи не списували контрольні роботи чи завдання. 60,5 % іноземних студентів зізналися, що іноді використовували ті чи інші «нечесні» методи в навчанні. Думка опитуваних студентів щодо їх відношення до недоброчесних методів навчання поділилась: 42,4 % з них відповіли, що однозначно засуджують такі методи, 39,4 % скоріше засуджують, але вважають їх використання у певних випадках, і тільки для 18,2 % іноземних студентів вважають використання таких методів нормальною практикою.

Результати здійсненого нами опитування свідчать, що академічна недоброчесність як явище має місце серед іноземних студентів. Більшість іноземців визнає її поширення, а певна кількість з них навіть сприймає її як норму. Саме тому ми вважаємо за необхідне не протидіяти окремим проявам академічного шахрайства, а передусім боротися з причинами, що породжують сприятливі умови для його існування у ЗВО.

Цікавим є аналіз причин поширення шахрайства у навчальному середовищі та поблажливого ставлення до нього як студентів, так і викладачів, зроблений С. Антонюк та Н. Пушкар [1, с. 14]. Обробивши результати нашого анкетування іноземних студентів та зіставивши їх з даними вчених щодо українських студентів, ми вважаємо, що ці причини є досить близькими. Так, причинами академічного шахрайства з боку іноземних студентів можуть бути як чинники соціально-економічного характеру (низький престиж наукових досліджень і розробок, брак фінансування досліджень тощо), соціально-психологічного (недостатньо серйозне ставлення до дисциплін, що є, на думку іноземних студентів, малозначущими в майбутній професійній діяльності, усвідомлення «непотрібності», «формальності» завдань, їх відірваності від практики), так і культурно-виховного (міжкультурні відмінності, різниця у системах освіти країн; особистісні характеристики студентів (неготовність студентів до самостійної інтелектуальної, розумової та аналітичної діяльності, відсутність навичок роботи з літературою й коректного цитування джерел, низька морально-етична культура, зосередження студентів на кінцевих результатах (диплом про вищу освіту як цінність), а не на сформованих навичках і компетенціях як довгострокових результатах отримання освіти)), організаційного (особливості освітнього середовища конкретного ЗВО; низька планка прийому абітурієнтів до навчального закладу, відсутність жорсткого контролю проявів академічного шахрайства з боку викладачів і керівництва ЗВО або особливості форми навчання) та інформаційно-технологічного характеру (широка доступність інформації у результаті науково-технічного прогресу, сприятливі умови для її нелегального копіювання).

Самі студенти у якості причин проявів академічної нечесності називають незнання законів про академічну доброчинність; брак часу на виконання власного дослідження; невміння критично мислити під час опрацювання літератури; недосконалість програм з виявлення плагіату; несумлінне ставлення деяких викладачів до консультацій щодо написання

робіт та перевірки студентських робіт; лінь; страх за невиконану або невірно виконану роботу чи отримання поганої оцінки [3, с. 132].

Якщо деякі викладачі ЗВО самі проявляють лояльність щодо власних проявів академічної недоброчесності, іноземні студенти, безумовно, очікують від усіх викладачів такого ж терпимого ставлення та м'яких заходів покарання під час виявлення свого академічного шахрайства.

У якості шляхів підвищення академічної доброчесності серед іноземних студентів результативним, на нашу думку, буде впровадження їх педагогічного супроводу у процесі навчання в університеті, який повинен відбуватися з урахуванням етнопсихологічних і національно-культурних особливостей, відмінностей між системами вищої освіти держав. Також важливо пам'ятати, що значна кількість іноземних студентів, які зараз навчаються в українських ЗВО, мають низкий, а інколи недостатній рівень володіння мовою навчання з об'єктивних причин (перехід на онлайн-навчання та пов'язана з цим недостатня комунікативна активність іноземних студентів, складність у встановленні міжособистісних відносин з представниками університету).

Конкретними кроками на шляху реалізації такого проєкту повинні стати і науково-методичні семінари з підготовки викладачів до безпосередньої роботи з іноземними студентами, на яких обговорюватимуться питання щодо специфіки, методів реалізації педагогічного супроводу. Необхідною є й організація спеціальних зустрічей для іноземних студентів, під час яких їм необхідно надавати інформацію про основні положення академічної доброчесності, пояснювати, що прояви академічної нечесності можуть призвести до академічного покарання, наводити приклади правильного використання та цитування наукової літератури, зв'язку цінностей їхньої майбутньої професії з проблемами академічної доброчесності тощо. Але починати такі зібрання треба, безумовно, з формування в іноземних студентів стійкої мотивації до навчання. Без мотивації не може бути успішною ні одна справа. Важливим також є формування навичок застосування принципів

академічної доброчесності у практичній науковій діяльності та професійної самореалізації іноземних студентів. Такою практикою може стати, наприклад, участь іноземних студентів у наукових студентських конференціях конференціях.

Доречним, на нашу думку, може стати й використання тематичних методичних рекомендацій щодо здійснення правильних вчинків, організації правильної діяльності у процесі навчання. Таких, як «Посібник для студентів з академічної доброчесності в Массачусетському технологічному інституті (Massachusetts Institute of Technology)», в якому є роз'яснення цілей і завдань дотримання принципів академічної доброчесності, описані випадки їхнього порушення. Наведемо приклад.

1. «Роби: Вір у цінність свого розуму».

«Не роби: Не купуй письмові роботи і не примушуй когось писати роботу для тебе».

2. «Роби: Проводь дослідження чесно та поважай інших за їхню роботу».

«Не роби: Не копіюй ідеї, дані та точні формулювання без цитування джерела».

3. «Роби: Думай своїм розумом. Демонструй свої власні досягнення».

«Не роби: Не копіюй відповіді іншого студента; не проси іншого студента зробити замість тебе твою роботу. Не підробляй результати. Не використовуй електронні або інші пристрої під час іспитів» [4].

Престиж закладу вищої освіти, його авторитетність засновані не тільки на кількісних показниках, як в інших сферах діяльності людей, а й на якості підготовки випускників, їх глибоких знаннях, на унікальних освітніх традиціях, наукових школах, що дозволяє не лише передати фундаментальні знання, а й сформувати високоморальну особистість, яка прагне до саморозвитку і самовдосконалення. Вирішення цієї проблеми стане можливим лише за умови вдосконалення педагогічного керівництва навчальною, дослідницькою

діяльністю студентів, виховання в них відповідального, сумлінного ставлення до навчально-професійної діяльності.

Література:

1. Антонюк С., Пушкар Н. Академічна доброчесність у вітчизняному освітньому просторі: причини порушення і шляхи формування. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2022. Вип. 1. Т. 2. С.10–16.
2. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Руда Н.В. Впровадження закону про академічну доброчесність у Харківському національному педагогічному університеті імені Г. Сковороди. Академічна доброчесність: виклики сучасності / Збірник наукових есе учасників дистанційного етапу наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 28.01 – 08.02.2019). Варшава, 2019. С. 131-133.
4. Brennecke P. Academic integrity at MIT. A handbook for students. MIT Press, 2016. 36 p.
5. Susan D. Blum. My Word!: Plagiarism and College Culture. Cornell University.

**Трансляция национальных ценностей
в образовательном языковом пространстве**

Нуршаихова Ж. А.

проф., доктор филол. н. профессор кафедры языковой и общеобразовательной подготовки иностранцев

Казахский национальный университет имени аль-Фараби

г. Алматы, Казахстан

e-mail: zhanara26n@mail.ru

Мусаева Г. А.

к. филол. н. доцент кафедры языковой и общеобразовательной подготовки иностранцев

Казахский национальный университет имени аль-Фараби

г. Алматы, Казахстан

e-mail: gulbagiza_70@mail.ru

Расширение международных связей, интернационализация всех сфер общественной, политической и экономической деятельности Казахстана вызывает серьезный интерес к нашей стране во всем мире. В такой ситуации, когда смешение народов, языков, культур достигло невиданного размаха, и как никогда остро встала проблема воспитания толерантности к другим культурам, пробуждения интереса и уважения к ним, преодоления в себе чувства

раздражения от непохожести других культур, необходимо обратить всеобщее внимание к вопросам межкультурной, международной коммуникации, и способствовать стремлению и готовности к межкультурному диалогу.

В условиях трансформации казахстанского общества, ищущего свою социокультурную идентичность, стремящегося создать эффективную систему социальной организации, потребность в исследовании проблем международной коммуникации возрастает. В Казахстане проживает более ста этносов и множество культурных групп, придерживающихся различных вероисповеданий, культурных традиций и обычаев.

Хотелось бы на примерах из жизни подтвердить мысль, что «коммуникация правит людьми, их жизнью, их развитием, их поведением, их познанием мира и самих себя как части этого мира» [1] и показать, что умение быть толерантными смягчает общение представителей разных культур, а интолерантность провоцирует агрессию и доводит ситуацию до конфликта.

Два полярных случая, связанные с казахской традицией подавать за обедом гостю в знак уважения специальным образом приготовленную баранью голову.

1. К одной известной казахской поэтессе приехали писатели из Германии. Стол по традиции ломился от угощения. И вот кульминация – немецкому поэту подают баранью голову. Немец, не скрывая брезгливости, спрашивает: «Вы что, едите головы животных?» Наша хозяйка, оскорблена.

2. К другому известному в культурной среде казаху приехал в гости американец. Когда ему подали, опять же в знак уважения, баранью голову, он спросил: «Что мне с ней делать?» Видимо, опытный в межкультурной коммуникации хозяин ответил: «Поцелуй и передай другому». Не менее опытный в политкорректном поведении американец так и поступил – поцеловал и передал другому. За столом продолжили царить юмор и миролюбие.

Если мы попадаем в другую страну, с другим языком и другой культурой, то и в этом случае возникает множество моментов, связанных с несовпадением нашей и чужой ментальности и с разным отношением к поступкам и событиям, происходящим вокруг нас.

Пример из жизни:

Выходит казахская девушка замуж за американца. Первый конфликт в их семье произошел, из-за того, что, когда девушке нужно было выбрать что-нибудь, она говорила: как ты хочешь, на твое усмотрение. С точки зрения восточного менталитета, она совершенно права. Она должна узнать мнение мужа и только после этого согласиться или подумать, устраивает ли ее этот вариант. Если ее устраивает, последует: o`key и проблема решена. Если же не устраивает, то только в этом случае современная восточная девушка постарается решить вопрос иным способом. О полном послушании речи нет, поскольку девушка современная, но и сразу сообщать свое мнение она не может (привет от древних традиций). Американского мужа раздражала такая позиция. Он заставлял молодую жену не отнекиваться, а открыто и мгновенно выражать свое мнение. Когда у них родилась дочь, он внимательно следил за тем, как разрешает проблему выбора ребенок, и был безумно рад, когда полуторагодовалая девочка из двух, трех вещей мгновенно выбирала нужную ей в данный момент.

Однако в действительности путь от реальности к слову (через понятие) сложен, многопланов. Усваивая чужой, новый язык (мы говорим о РКИ и КазКИ), человек одновременно усваивает чужой, новый мир. С новым иностранным словом обучаемый как бы транспонирует в свое сознание, в свой мир понятие из другой культуры. Таким образом, изучение иностранного языка (особенно на начальном этапе) сопровождается своеобразным раздвоением личности. Необходимость перестройки мышления, перекраивания собственной, привычной, родной картины мира по чужому, непривычному образцу представляет собой одну из главных трудностей (в том числе и

психологическую) овладения иностранным языком. Интерференция родной культуры осложняет коммуникацию ничуть не меньше родного языка. Изучающий иностранный язык проникает в культуру носителей этого языка и подвергается воздействию заложенной в нем культуры. На первичную картину мира родного языка и родной культуры накладывается вторичная картина мира изучаемого языка. Становится очевидной необходимость соизучения нового языка и культуры, выработка не только языковой, но и коммуникативно-культурологической компетенции личности [1].

Отсюда возникает необходимость усиления основ преподавания русского и казахского языков как иностранных, использования новейших технологий обучения, разработанных на международном уровне и активно используемых в образовательных системах различных стран. Особый интерес для практики преподавания языков как иностранных представляют технологии, обеспечивающие эффективные условия для формирования межкультурной коммуникативной компетенции инофонов. К видам современных технологий в обучении иностранному языку относят следующие: игровые и проектные технологии, технология развития критического мышления, эвристический метод, нейропсихологические приемы и упражнения и др.

Языковая и культурная ситуация в Казахстане представляет собой переплетение более 100 функционирующих языков разных генетических классов и структур. Казахский язык является государственным, однако русский язык по-прежнему несет коммуникативную нагрузку связующего звена на полиэтнотерритории.

Таким образом, в условиях заинтересованности современного языкового образования проблемами диалога культур, необходимо уметь ориентироваться в широком спектре современных инновационных технологий, направлений, в создании которых мы принимаем посильное участие и которые позволяют по-новому конструировать поле нашей деятельности [2]. Особый интерес для практики преподавания языков как иностранных представляют технологии,

обеспечивающие эффективные условия для формирования межкультурной коммуникативной компетенции инофонов. И наши научные изыскания мы стараемся повернуть лицом к практике, отражая в учебных пособиях, методических разработках современные лингвометодические и лингвокультурологические тенденции [3, 4].

Литература:

1. Тер-Минасова, С. Г. Война и мир языков культур: вопросы теории и практики...: уч. пос. Москва : АСТ Астрель: Хранитель, 2007. 286 с.
2. Нуршаихова, Ж. Применение инновационных технологий в процессе обучения языкам: сб. научно-метод. трудов для преподавателей этнолингвистических школ / МОН РК; общ. ред. и сост. сб. Ж. А. Нуршаиховой. Алматы, 2010. 142 с.
3. Нуршаихова, Ж. Этнокультурная коммуникация в монологах и диалогах: продвинутый уровень для иностранцев: учеб. пособие для вузов / Ж. Нуршаихова, У. Валеева. Алматы: Қазақ университеті, 2012. 266 с.
4. Нуршаихова Ж. А. О языковом интеркалировании элементов одного языка в другой // Горизонты современной лингвистики: тренды и научный диалог. Материалы Международной научной конференции, посвященной 50-летию педагогической деятельности проф. Э. Д. Сулейменовой. Алматы : Издательство «Қазақ университеті», 2020.

Формування культури мовлення іноземних студентів у сучасних умовах

Снігурова І.І.

ст. викладач кафедри української мови

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

м. Харків, Україна

e-mail: irinasnihurova71@gmail.com

Вступ України в загальноєвропейський освітній простір та процес реформування вищої школи передбачає зміни в існуючій традиційній моделі навчання. Нові тенденції в організації системи вищої освіти, відвертість досягнень світової практики висувають вимоги розробки принципів якісних освітніх послуг, конкурентоспроможних на міжнародному ринку знань.

Орієнтація в роботі з іноземними студентами на такі важливі концепції, як міжкультурна комунікація, діалог культур, особистісно-орієнтоване

навчання формує студента як мовну особистість, суб'єкта навчального процесу. Викладачі, науковці повною мірою усвідомлюють важливість інноваційних процесів у сучасній науково-методичній парадигмі навчання іноземних студентів. З цією метою вони розробляють новітні курси з формування мовленнєвої культури, створюють сучасні методичні матеріали.

Численні дослідження свідчать про те, що найбільш перспективною на теперішній час є культурологічна модель освіти, яка базується на творчій взаємодії викладача та студентів як суб'єктів різних етнокультурних систем. Джон Нейсбітт, відомий американський соціолог і футуролог, вважав, що розвиток різноманіття культур самовираження людини – мови, творчості, релігій, мистецтв – є візитною карткою тисячоліття, яке настало [4].

Треба відзначити, що сучасна ситуація в Україні не дозволяє викладачам і студентам працювати offline. Це ускладнює можливості безпосереднього контакту викладача та студента, позбавляє педагога особистісного впливу на учня. Крім того, відсутність мовного середовища не сприяє швидкому оволодінню української мови в побутовій сфері. Але можна побачити в цьому і позитивні моменти, а саме: іноземні студенти спілкуються online виключно з носіями правильної та чистої української мови, які не користуються суржиком і сленгізмами.

Харків завжди був переважно російськомовним містом. Сьогодні ця тенденція змінюється на користь української мови. Дедалі все більше людей у Харкові спілкуються державною мовою, не бажаючи підтримувати мову агресора. Адже українська мова – це основа нашої національної ідентичності, національної безпеки, запорука нашого єднання і переможного майбутнього. Але в розмовах жителів міста доволі часто, на жаль, зустрічаємо на побутовому рівні суржик – суміш української та російської мов без дотримання будь-яких літературних норм (нечиста мова).

Суржик як мовне явище досліджували такі вчені, як Л. Масенко, О. Рудь, Л. Ставицька, М. Мозер, А. Брацкі, Н. Дзюбишина-Мельник, С. Бузько та інші.

О. Сербенська ще в 90-х роках ХХ сторіччя у своїй роботі «Антисуржик» зазначає, що мова, якою говорить людина, не лише впливає на її свідомість, але й формує її. Українська мовознавиця наголошує на тому, що «скалічена мова отуплює людину, зводить її мислення до примітива. Адже мова виражає не тільки думку. Слово стимулює свідомість, підпорядковує її собі, формує. Суржик в Україні є небезпечним і шкідливим, бо паразитує на мові, що формувалася упродовж віків, загрожує змінити мову, яку прийняв Тарас Шевченко, показавши світові її красу й силу, плекали Іван Франко, Леся Українка, Михайло Коцюбинський, записуючи її «нестертий слід...» [3, с. 6-7].

Дослідники відзначають, що суржик – це збіднена мова, позбавлена національного колориту, краси та виразності, він потрапляє на сторінки газет і журналів з побутового мовлення. В. Ф. Александрова наполягає на необхідності вводити в програму вищих закладів освіти спецкурси з вивчення культури мовлення, адже рівень мовної культури сприяє вихованню всебічно розвиненої особистості [2, с.7-10].

Розмовляючи між собою, студенти часто використовують сленгізми, наприклад *знати біса* (говорити нісенітницю), *здати на шару* (легко скласти іспит або залік), *ганяти понти* (поводити себе з викликом), *пробити на ушняк* (задуматися), *блін, ні фіга, не грузи, мені це по барабану* тощо. Поширення сленгу серед молоді студенти пояснюють тим, що саме мова аргументує їм яскравіше висловити свій емоційно-експресивний стан.

Вивчаючи проблему сленгу, дослідники стверджують, що сучасні індустріально-розвинені суспільства являють собою динамічні структури, які стрімко розвиваються. Словесна оболонка мови в таких суспільствах дуже мобільна. Вона змінюється за період життя однієї генерації: зменшується чи збільшується словниковий тезаурус, змінюються цілковиті блоки мови. Крім того, сучасні суспільства включають в себе багато субкультурних утворень: територіальних, професійних, статусних та інших. Вони володіють власною специфічною лексикою, власним сленгом. До таких субкультурних утворень

відноситься і молодь: школярі, студенти коледжів та закладів вищої освіти. Для цієї вікової групи використання сленгу є природним і логічним. Для молоді важлива ідентифікація зі «своїми», використання «свого» мовного коду.

Іноземні студенти спілкуються зі своїми українськими співкурсниками чи то в інтернеті, чи то перебуваючи в Україні. Вони переймають в українських друзів не тільки корисні звички, але й деякі недоліки, зокрема мовленнєві. Велика роль у запобіганні формування в іноземних студентів забрудненої мови належить викладачам. Вони повинні роз'яснювати студентам, особливо іноземним, що необхідно дотримуватися мовних норм у писемному та усному українському мовленні, що існують так звані табуйовані лексичні одиниці, наприклад, матерні слова, такі, що ображають національну гідність людини, так звана «блатна» лексика та інші, вживання яких неприпустимо.

Таким чином, можна зробити перші висновки, про те, що українська лінгводидактика приділяє велику увагу формуванню мовленнєвої культури майбутніх інженерів, але ще існують проблеми, які чекають на своє вирішення.

Література:

1. Александрова В.Ф. Мовленнєва культура сучасної молоді. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2013. № 8 (Ч. 2). С. 7-11.
2. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити: [навч. посіб.] / за заг. ред. О. Сербенської; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів: Вид-во Світ. 1994. С. 152.
3. Козинець І.І. Культура мовлення як показник загальної культури особистості. *Вісник Дніпропетровського університету ім. Альфреда Нобеля. Педагогічні науки*. 2015. № 2 (10). С. 141–145.
4. Ставицька Л. Український жаргон: словник. Київ : Критика, 2005.
5. Naisbitt, J. Megatrends. Ten New Directions Transforming Our Lives. N.Y.: Warner books. 1982. 333 p.

**Мотиваційний чинник у вивченні української мови
іноземними здобувачами вищої освіти**

Тростинська О.М.

*к. філол. н., доцент кафедри мовної підготовки
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
м. Харків, Україна
e-mail: okasana@ua.fm*

Мотивація, на думку багатьох дослідників, є одним із визначальних чинників успішності як у навчанні в цілому, так і під час вивчення іноземних мов (див., наприклад, роботи Н. Арістової, Н. Бондаренко, Н. Гальскової, С. Занюк, М. Козак, О. Кухарук та інших). За визначенням С. Гончаренка, мотивація – це “система мотивів, або стимулів, яка спонукає людину до конкретних форм діяльності або поведінки” [2, с. 217]. Мотивами можуть виступати “уявлення й ідеї, почуття й переживання, що виражають матеріальні або духовні потреби людини” [2, с. 217]. Сукупність спонукальних факторів і визначає рівень активності й напрям діяльності особистості. Розрізняють внутрішню і зовнішню мотивацію. Зовнішня визначається вимогами певного середовища, його стимулами і корелює з відповідальністю, почуттям обов’язку та доцільністю («я повинен»), внутрішня безпосередньо пов’язана з пізнавальною діяльністю й особистісними сенсами та спирається на емоційну сферу індивідууму («мені хочеться»). Основними джерелами мотивації під час вивчення іноземної мови вважають усвідомлення студентами соціальної необхідності та формування в них особистісних потреб у її вивченні [4]. Таким чином, мовна мотивація нерозривно пов’язана з комунікативними потребами студентів та можливістю їхнього задоволення засобами певної мови.

У статті «Моделі мовного навчання іноземних здобувачів вищої освіти в Україні» [6], ми виділили 6 основних моделей, які сформувалися в українських ЗВО за часи незалежності (під моделлю ми розуміємо певну схему, що описує або пояснює предмети, явища, процеси в природі чи суспільстві, у нашому випадку - мовне навчання іноземців). Досліджувану модель мовного навчання

ми пропонуємо розглядати з точки зору таких складників: мова навчання, мова соціокультурного оточення та державна мова країни перебування. Залежно від мовної ситуації в обраній освітнім мігрантом країні навчання, ці мови можуть співпадати або не співпадати. Наявність трьох мовних складників, особливо за умови неспівпадіння, потрібно враховувати в організації освітнього процесу та розробці стратегій мовного навчання іноземців у ЗВО. З огляду на мовну ситуації в Україні та Закон про освіту, державна мова є сталим складником, мова навчання та мова соціокультурного оточення – варіативними. Сьогодні актуальними в українському освітньому просторі залишається чотири моделі мовного навчання іноземних здобувачів вищої освіти. Розглянемо кожен з них із точки зору рівня мотивації освітніх мігрантів до вивчення української мови.

Модель 1. Мова навчання – українська, мова соціокультурного спілкування – українська. Це оптимальна модель, оскільки однією мовою реалізуються всі комунікативні потреби інофонів в умовах мовного середовища, а навчання спрямовано на формування комунікативної компетентності, яка забезпечує навчально-професійне та побутове спілкування, адаптацію в академічному і соціокультурному просторі й отримання спеціальності, що безумовно визначає високу як зовнішню, так і внутрішню мотивацію іноземних студентів до вивчення української мови.

Модель 2. Мова навчання українська, мова соціокультурного спілкування – російська. У цій моделі знання української мови для іноземців – основа професійної підготовки за обраною спеціальністю, а сама мова є засобом отримання вищої освіти, тому навчання української передусім має бути спрямоване на формування вмінь і навичок у тих видах та формах спілкування, які задіяні у навчальній діяльності. Оскільки зміст навчальної діяльності безпосередньо впливає на мотивацію студентів, слід зазначити, що і в цій моделі іноземці демонструють високу мотивацію у вивченні української мови.

Модель 3. Мова навчання – англійська, мова соціокультурного спілкування – українська. Основні комунікативні потреби в українській мові цього

контингенту іноземних здобувачів вищої освіти лежать у площині спілкування в соціально-культурній, навчально-адміністративній та побутовій сферах, опанування компетентностей, необхідних для здійснення міжкультурної комунікації (мовної, мовленнєвої, соціокультурної, міжкультурної) та участі у міжкультурному діалозі. Проте не всі іноземці мають однакові потреби в афіліації – встановленні позитивних емоційних взаємозв'язків через спілкування, що визначає різний рівень мотивації у вивченні ними української мови як засобу соціокультурної комунікації. Підвищити мотивацію у спілкуванні українською могла б орієнтація навчання передусім на розвиток усних видів мовленнєвої діяльності за допомогою рольових ігор, навчання різних видів діалогічного мовлення, застосування в освітньому процесі проблемного навчання, вільної комунікації та методу «занурення», а також залучення широкого кола навчальних матеріалів лінгвосоціокультурного спрямування, здатних зацікавити студентів та спонукати їх до участі у міжкультурному діалозі.

Модель 4. Мова навчання – англійська, мова соціокультурного спілкування – російська. У цій моделі українська мова, яку студенти вивчають як іноземну відповідно до розроблених навчальних планів спеціальностей, не є ні засобом отримання вищої освіти, ні мовою соціокультурного спілкування. Відсутність реального україномовного оточення та сформованих комунікативних потреб визначає дуже низьку мотивацію цього контингенту іноземців у вивченні української мови. Переважання зовнішньої мотивації (отримання певної кількості підсумкових балів у кінці семестру як стимул навчання) не сприяє якісному засвоєнню знань та стійкому формуванню вмінь і навичок. Тому з-поміж чинників, які зумовлюють мотивацію до вивчення певної навчальної дисципліни (її зв'язок з майбутньою професією, місце в системі профільної підготовки, бажання самовдосконалення, прагнення до особистого благополуччя, за Є. Ільїним [3]), на чільне місце виходять якість викладання та стосунки з викладачем. У цій моделі особливо важливою стає роль викладача

як головного мотиватора навчання, від педагогічної майстерності якого безпосередньо залежить залучення англофонів до навчального процесу та результати навчання. Саме на викладача покладається завдання створення на занятті україномовного середовища за допомогою різноманітної наочності, інтерактивних засобів навчання, залучення ситуацій реального спілкування, ретельного відбору навчального матеріалу, оскільки його зміст безпосередньо впливає на формування в студентів внутрішньої мотивації.

Ми коротко окреслили роль мотиваційного чинника у вивченні іноземними здобувачами вищої освіти української мови. Наступним етапом дослідження цієї проблеми має стати розробка методик та засобів навчання української мови як іноземної відповідно до особливостей розглянутих моделей мовного навчання з метою підвищення мотивації іноземних студентів до вивчення державної мови країни, в якій вони навчаються.

Література:

1. Арістова Н.О. Формування мотивації вивчення іноземної мови у студентів вищих навчальних закладів: монографія. К.: ТОВ «ГЛІФМЕДІЯ», 2019. 240 с.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1917. 376 с.
3. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. СПб.: «Издательство Питер», 2000. 546 с.
4. Козак М.В. Роль мотивації та шляхи підвищення при вивченні іноземних мов. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Ужгород, 2015. Вип. 35. С. 84-87.
5. Кухарук О.О. Педагогічні умови формування мотивації вивчення іноземних мов студентами вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації. *Нові технології навчання: Наук.-метод. збірник*. К., 2006. Вип. 44. С.71-77.
6. Тростинська О.М., Гребенщикова О.Г., Тітаренко О.О. Моделі мовного навчання іноземних здобувачів вищої освіти в Україні. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки: зб. наук. праць*. Вип. 42. Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2023. С. 135-154.

**Міжнародний діловий етикет для іноземних здобувачів наукового ступеня
доктора філософії**

Ушакова Н.І.

*проф., д. пед. н., зав. кафедри мовної підготовки
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
м. Харків, Україна
e-mail: ushakova@karazin.ua*

Підготовка іноземних здобувачів наукового ступеня доктора філософії на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти вимагає вмінь комунікативно доцільного спілкування, зокрема в ситуації ділової, професійної і наукової мовної взаємодії, для вирішення завдань дослідження в обраній галузі, професійної самореалізації, забезпечення конкурентоспроможності на ринку праці.

Підґрунтям комунікативної компетентності майбутніх докторів філософії є загальні компетентності, що дозволять здійснювати професійну комунікацію в усній та письмовій формах відповідно до норм етикету спілкування в академічному середовищі, норм професійної етики, академічної доброчесності, загальнолюдських цінностей.

Вміння взаємодіяти в ситуаціях освітньо-наукової комунікації, демонструвати в усній та письмовій формі результати власних наукових пошуків мають формуватися в системному опануванні відповідної навчальної дисципліни «міжнародний діловий науковий етикет».

Методологічними засадами розроблення такої навчальної дисципліни вважаємо підходи сучасної освітньої парадигми: аксіологічний (ціннісний), акмеологічний (орієнтації на формування професійних якостей), компетентнісний. Вирішувати проблеми доцільно навчати із застосуванням принципів проблемного підходу. А формування вмінь спілкування має спиратися на здобутки комунікативно-діяльнісних стратегій.

Сучасні тенденції навчання упродовж життя вимагають здатності особистості здійснювати самоосвіту, самоорганізацію власної навчальної,

дослідницької діяльності, адекватного оцінювання особистих досягнень, розроблення індивідуальної траєкторії професійного розвитку.

Засвоєння методологічних засад сучасної освітньої парадигми, її основних підходів має відбуватися в комплексі із опануванням структури сучасної моралі, моральних норм, дотриманням принципів академічної доброчесності.

Необхідно підкреслити, що актуальність навчання міжнародного ділового етикету вже визнана науковцями, педагогами, викладачами-мовниками, фахівцями в галузі психології спілкування, зокрема між носіями різних мов і культур. Утім такий актуальний для здобувачів вищої освіти та наукових ступенів напрям професійної і мовної підготовки як міжнародний науковий етикет залишається на периферії наукових і методичних пошуків.

Дослідники розуміють, що «процес пізнання історично складається у вигляді результату та форми взаємодії таких його основних елементів: 1) об'єктів або предметів пізнання; 2) засобів пізнання; 3) пізнавальної діяльності людини; 4) знання. При цьому будь-яке отримане таким чином знання виражається за допомогою мовно-логічних засобів...» [1, с. 11]. А ми б хотіли наголосити, що знання не тільки виражається і передається засобами мови, мова є головним інструментом отримання знання. У наших публікаціях доведено, що для іноземних здобувачів вищої освіти мова навчання є не тільки навчальною, а й освітньою дисципліною [2].

Крім вербального спілкування велике значення має володіння невербальними засобами комунікації. Такі засоби виконують функцію регулювання особистісної взаємодії завдяки здатності невербальних механізмів 1) заміщати спілкування за допомогою слів, коли, наприклад, людина хитає головою, виражаючи згоду або незгоду зі співрозмовником; 2) регулювати діяльність, наприклад, порядок виступів учасників наукового заходу, вказуючи жестом на того, кого запрошують до слова; 3) посилювати вплив вербальних засобів за допомогою жестів, міміки, сили звуку тощо.

Аналіз невербальних засобів спілкування, які можуть використовуватися в науковому дискурсі, є актуальною лінгводидактичною проблемою особливо під час комунікації носіїв різних мов і культур. Правильна інтерпретація таких засобів є запорукою досягнення освітньої, комунікативної мети.

Наприклад, невербальними показниками входження людини до певної соціальної та професійної спільноти є пози. Положення тіла демонструють упевненість або невпевненість людини, її статус, ставлення до співрозмовника тощо. Але в різних культурах одна поза може бути знаком, сигналом різних невербальних повідомлень. Тому дослідження цього аспекту спілкування, оволодіння здобувачами вищої освіти невербальними кодами культури країни, де вони навчаються, є вкрай важливим.

І жести, і пози, і міміка можуть сприяти взаєморозумінню або навпаки образити, роздратувати, шокувати партнера з комунікації. А якщо цей партнер – колега, науковий керівник, опонент, член ученої ради, то таке непорозуміння може призвести до небажаних наслідків. І вибачення повністю не нівелює негативного враження від такого спілкування.

Проксеміка – мова простору, просторових умов спілкування, національно орієнтовані правила визначення відстані між комунікантами, параметрів особистого, соціального, публічного простору. Порухення його меж також не сприяє встановленню довірчих відносин.

Одяг – свідоцтво соціального, професійного статусу людини, тому треба вміти не тільки зчитувати таку інформацію, а й правильно демонструвати себе. Крім того, необхідно враховувати значення кольорів, які закріплені в певних культурах. Колір виконує функції розділу, виділення, об'єднання тощо, тому національні конотації кольорів необхідно вивчати і враховувати.

Завдання дисципліни «міжнародний діловий науковий етикет» для здобувачів вищої освіти, зокрема наукового ступеня доктора філософії, полягають, на нашу думку, в оволодінні інофонами певним етикетним, можна

назвати його протокольним, набором міміки, жестів, поз, які б сприяли створенню у партнерів із комунікації позитивного іміджу. До цього набору доцільно включити знання про такесіку (наука про торкання), окулістику (контакт очей), проксеміку, хронеміку (використання часу в комунікативних процесах, його культурно та національно обумовлену цінність), вимоги до зовнішнього вигляду учасника наукової комунікації тощо.

Отже, актуальним напрямом лінгвометодичних досліджень вважаємо створення для іноземних здобувачів вищої освіти навчального тлумачного словника-довідника, який буде структурований відповідно до основних комунікативних ситуацій академічного дискурсу і містити роз'яснення соматичних висловів, що актуальні для невербальної академічної комунікації.

Література:

1. Клименюк О.В. Методологія та методи наукового дослідження: Навчальний посібник. Київ : Мілениум, 2005. 186 с.
2. Ушакова Н.І. Підручник з мови навчання для іноземних студентів як чинник формування ефективного освітнього середовища. *Проблеми сучасного підручника* : зб. наук. пр. / [ред. кол., голов. ред. В. М. Мадзігон]. Київ, 2011. Вип. 11. С. 451–457.
3. Ушакова Н., Домніч С., Кушнір І., Тростинська.О. Модель підготовки іноземних здобувачів вищої освіти в Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна. *Міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство»*. 2019. № 2 (8), С.32-48.

Принципи розвитку риторичної компетентності іноземних студентів у закладах вищої освіти

Ципіна Д.С.

*к. пед. н., доцент кафедри іноземних мов та міжкультурної комунікації
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
м. Харків, Україна
e-mail: sundian@ukr.net*

В процесі вирішення проблеми формування риторичної компетентності (РК) іноземних студентів, вважаємо за потрібне розгляд педагогічних принципів, призначенням яких є встановлення закономірностей педагогічного

процесу, виявлення протиріч, які виникають при його реалізації, а також проектування засобів, спрямованих на їх послаблення і підвищення ефективності навчальної діяльності студентів.

У нашому дослідженні побудова й обґрунтування системи принципів формування РК іноземних студентів здійснено на основі аналізу факторів (об'єктивного, суб'єктивного, особистісного і людського) та визначених на їх основі суперечностей.

1) Педагогічні принципи, спрямовані на зменшення суперечностей, що виникають під впливом об'єктивного фактора

Цю групу педагогічних принципів детально досліджено в дисертаційній роботі Т.Колбіної, серед яких: принцип професійної спрямованості педагогічного процесу, принцип гуманітаризації педагогічного процесу у закладах вищої освіти та принцип гуманізації. Окрім них, з точки зору специфіки риторичної діяльності, потребує окремого розгляду принцип виховного навчання.

Принцип виховного навчання базується на закономірності єдності навчання та виховання в цілісному педагогічному процесі. Виходячи з того, що риторика – вчення про мовленнєве виховання особистості, а її основою є філософія та етика, поза цієї духовно-моральної складової неможливо уявити сучасні методики навчання. Реалізація принципу виховного навчання передбачає такі правила його реалізації: здійснювати педагогічний процес формування професійної риторичної компетентності з урахуванням індивідуальних особливостей особистості іноземного студента: його потреб, нахилів, інтересів і поведінки; відбирати навчальний матеріал з риторики за змістом, який би сприяв формуванню позитивної спрямованості особистісних якостей студента; викладачу здійснювати виховний вплив на студентів своїм прикладом, зокрема, високим рівнем власної мовленнєвої культури та педагогічної майстерності; поважати особистість студента.

2) Педагогічні принципи, спрямовані на зменшення суперечностей, що

виникають під впливом суб'єктивного фактора

Провідним принципом зменшення дії виявлених протиріч має стати принцип міжпредметних зв'язків у навчанні. Дослідники зазначають, що цей принцип націлює на формулювання проблем, питань, завдань, що зорієнтовані на застосування та синтез знань і вмінь з різних предметів. Правила реалізації принципу міжпредметних зв'язків у навчанні: дотримання структурно-логічної схеми між взаємозалежними навчальними предметами, які вивчались на різних освітніх рівнях; розробка міждисциплінарних за змістом дидактичних засобів; створення на кожному занятті з риторики теоретичних передумов для вивчення наступної навчальної теми.

3) Педагогічні принципи, спрямовані на зменшення суперечностей, що виникають під впливом особистісного фактора

Суперечності особистісного фактора виявляються у важливості формування мотиваційно-цільової, когнітивної, ціннісно-емоційної та комунікативно-поведінкової сфери особистості студента та недостатнім рівнем якості знань, умінь здійснювати риторичну діяльність у професійній сфері, а також розвинутої відповідних особистісних якостей

За твердженням Т.В.Колбіної, педагогічними принципами, які сприяють зняттю або зменшенню дії протиріч особистісного фактора, є принципи особистісно орієнтованого навчання, серед яких: культуро- та ідеаловідповідність, індивідуалізація; принцип свідомості; принцип суб'єктності; принцип науковості; принцип наочності, принцип продуктивності, принцип зв'язку теорії з практикою та інші.

Важливим у розкритті особистої значущості виховання мовленнєвої культури у студентів та пов'язаним з принципом виховного навчання є принцип культуро- та ідеаловідповідності. У дослідженні цього принципу в якості обов'язкової умови ми вбачаємо наявність ціннісної ієрархії, ідеалу, до якого прямують викладач і іноземний студент у процесі навчання та виховання. У нашому дослідженні ми визначили такі правила реалізації принципу культуро-

та ідеаловідповідності: здійснювати формування досвіду риторичної діяльності шляхом порівняння культури ділового спілкування в інших країнах, національних риторичних ідеалів; за допомогою конкретних зразків утілення риторичного ідеалу в реальних мовленнєвих вчинках створювати такі умови формування майбутнього менеджера, які дозволять на продуктивному рівні багаторазово відтворити еталонні комунікативні моделі та реалізувати теоретичні знання про риторичний ідеал епохи на практиці; збагачувати мовленнєвий досвід студентів моделями ефективної поведінки, засобами продуктивного спілкування; бути для студентів взірцем мовленнєвої культури та самовдосконалюватися в якості оратора.

Важливим є розгляд принципу формування особистості через слово, зокрема, її духовне становлення. Як стверджує нпуковець І. Кропивко, риторика розвиває в людині особистісні якості: культуру мислення, культуру мовлення, культуру поведінки, культуру спілкування. Розвивальний потенціал риторики сприяє формуванню особистості іноземних студентів. Правила реалізації принципу: відбирати навчальний матеріал з риторики за змістом, який би сприяв формуванню позитивної спрямованості особистісних якостей студента; стимулювати студентів до активного обговорення проблемних питань, розвитку критичного мислення.

Класичний принцип зв'язку теорії з практикою втілюється в принципі практичного спрямування. Він сприяє послабленню суперечності між потребами студентів у набутті практичних навичок здійснення риторичної діяльності у професійній сфері та недостатнім рівнем їх сформованості. Риторична діяльність передбачає неодноразове практичне застосування теоретичних знань з риторики у типових і нестандартних ситуаціях, а також постійне тренування. Правилами реалізації принципу пріоритету практики, на нашу думку, є: практична спрямованість занять з риторики; відбір завдань, зміст яких наближений до ситуацій професійної сфери; обов'язкове виконання студентами тренувальних вправ, творчих завдань з риторики; новизна у змісті

навчального матеріалу, проблем обговорення, форм організації навчання, видів, методів і прийомів роботи; мовленнєвих партнерів; новизна технічних засобів навчання та ілюстративної наочності.

З принципом пріоритету практики пов'язаний принцип продуктивності навчання, який вирішує протиріччя між бажанням студента набути риторичну компетентність, розвиватись та самовдосконалюватись як мовна особистість і недостатнім рівнем сформованості риторичних умінь і навичок, недостатнім досвідом здійснення риторичної діяльності. З метою розвитку практичних риторичних навичок у навчальному процесі використовується продуктивно-творчий метод, який реалізується у творчих завданнях, спрямованих на формування у студентів умінь зв'язно висловлювати думки: написання сценарію проведення дискусії, наукової конференції, рольові та ділові ігри, групові дискусії, дебати, ситуації-симуляції, риторичні тренінги тощо.

Правила реалізації зазначеного принципу: дотримуватися пріоритетного використання завдань продуктивного характеру над репродуктивним; стимулювати студентів до продуктивного мислення: самостійно формулювати цілі та складати плани завдань, визначати способи діяльності, висловлювати рефлексивні судження і самооцінки; обов'язкове виконання студентами творчих завдань з риторики.

Принцип наочності навчання обґрунтовано науковцями як основу успішності навчання. Наочність може застосовуватися на всіх етапах навчального процесу, відповідно до кожного етапу та рівня абстрактності відбираються адекватні її види. Враховуючи специфіку риторичної діяльності найбільш ефективним вважаємо застосування таких видів наочності: візуальної (фотографії з метою виявлення комунікативної поведінки комунікантів тощо); звукової та аудіовізуальної (аудіо- та відеозаписи публічних виступів, комунікативних ситуацій у діловій сфері з метою аналізу вербальних та невербальних засобів); символічної у вигляді моделі досліджуваного об'єкта; словесної (образні словесні ілюстрації явищ, життєвих фактів та дій тощо).

Правила реалізації принципу наочності навчання: відбирати наочні засоби відповідно до змісту навчального матеріалу; стимулювати пізнавальну діяльність студентів до самостійного створення наочних засобів.

4) Педагогічні принципи, спрямовані на зменшення суперечностей, що виникають під впливом людського фактора

Принцип діалогічності є провідним етичним принципом гуманістичної педагогіки, яким мають керуватися викладачі у своїй професійній діяльності. Формування у студентів культури діалогу в процесі здійснення риторичної діяльності охоплює розвиток таких навичок: висловлювати та аргументовано захищати свою думку, слухати співрозмовника, співпрацювати у діалозі над розвитком ідеї, знаходити контраргументи, бути емпатійними, володіти діалогічним етикетом та ін. Пропонуємо такі правила реалізації цього принципу: організовувати педагогічний процес на засадах суб'єкт-суб'єктних відносин, створення діалогічної атмосфери на заняттях; організовувати навчальний процес формування культури діалогу; використовувати тренінгові форми з розвитку діалогічних умінь і навичок як ефективний засіб формування культури діалогу; створювати сприятливу психоемоційну атмосферу занять, що сприятиме зацікавленості та активізації учасників тренінгів з розвитку діалогічних умінь і навичок.

Отже, на основі проведеного дослідження дійдемо висновку, що процес формування РК іноземних студентів має спиратися на загальнодидактичні, а також специфічні педагогічні принципи, зокрема, принципи пріоритету практики, ідеаловідповідності, гармонізуючого діалогу, наочності.

Розвиток навчально-пізнавальної активності іноземних здобувачів освіти на заняттях з української мови як іноземної

Шевченко О.М.

*к. пед. н., доцент кафедри українознавства
Полтавський державний медичний університет
м. Полтава, Україна
e-mail: shevchenko.36028@gmail.com*

Важливою проблемою для педагогічної теорії та практики є питання урізноманітнення навчального процесу, активізації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти. Організація навчального процесу, спрямована на розвиток пізнавальної активності та самостійності, потребує застосування такої системи засобів активізації, яка співвідноситься з внутрішнім станом особистості та при впливі на здобувача призведе до посилення мотивації навчання. Основне призначення активного навчання іноземних здобувачів освіти українській мові – це максимальний розвиток творчих здібностей і виховання самостійного мислення здобувачів, тому ефективність навчання знаходиться у прямій залежності від рівня активності здобувача в пізнавальній діяльності та ступеня його самостійності в цьому процесі.

Мета статті. Розглянути проблемні питання активізації навчально-пізнавальної активності іноземних здобувачів освіти в процесі вивчення української мови як іноземної.

Провідна ідея педагогічного досвіду – створення умов для розвитку пізнавальної активності іноземних здобувачів освіти через організацію спільної діяльності всіх учасників освітнього процесу на основі діяльнісного підходу до навчання з визнанням, як пріоритетної, власну діяльність здобувачів. У сучасній педагогічній науці особлива увага звертається на включення до змісту навчання індивідуального досвіду здобувачів, знань про прийоми побудови розумових дій; збільшення частки методів, які забезпечують пошуковий характер діяльності здобувачів, взаємодія, співробітництво, вільне спілкування

з метою колективного виконання навчальної задачі; широке використання різноманітних форм парної та групової роботи [3; 4; 5; 6].

Проектуючи заняття з української мови як іноземної, продумуємо, як забезпечити прийняття здобувачами цілей і завдань заняття, включення в активну пізнавальну діяльність. З цією метою навчання починаємо зі створення таких ситуацій, в яких іноземний здобувач зможе осмислити необхідність для себе матеріалу, що вивчається і способів діяльності [7; 8]. Для формування пізнавальної потреби підбираємо додатковий матеріал, який сприяє усвідомленню протиріч між новим фактом та наявним запасом знань, показуємо практичне значення матеріалу, що вивчається, роль даної теми в культурному розвитку особистості. Для створення позитивного емоційного настрою на занятті у його зміст включаємо цікаві епізоди з історії, життя вчених; завдання у ігровій формі; пізнавальні завдання, які містять актуальну інформацію; уривки з художніх творів; яскраві барвисті ілюстрації. Такі прийоми впливають на емоційно-чуттєву сферу здобувачів, активізують їх пізнавальні потреби та мотиви, мобілізують внутрішні сили організму на вирішення навчально-пізнавальних завдань. При проектуванні навчального процесу на основі пізнавальної активності здобувачів, слід виходити з того, що центральне місце в ньому повинна займати самостійна діяльність здобувачів.

На початкових етапах вивчення української мови як іноземної здобувачі працюють за усними вказівками викладача або за запропонованими інструкціями, алгоритмами. Особливу увагу звертаємо на формування здатності до адекватної самооцінки та самоконтролю, які є потужним стимулом активності здобувачів у навчальному процесі, так як фіксують ставлення здобувача до себе як суб'єкта діяльності. З цією метою здобувачів інструктуємо про вимоги до роботи, знайомимо зі способами здійснення самоконтролю, організовуємо роботу з виконання вправ на засвоєння та використання цих способів.

Самоконтроль проводиться як у процесі навчальної роботи, так і у формі окремої ланки у структурі навчальної діяльності. При цьому використовуються складені викладачем тестові завдання, що сприяє формуванню у здобувачів способів здійснення самоконтролю. Виконання тестових завдань здійснюється по-різному: у процесі парної роботи, причому разом із самоконтролем організовується і взаємоконтроль; під час фронтального обговорення тестових завдань після їх виконання; у процесі самоконтролю за певною темою з підрахунком рейтингового бала, на основі якого здобувачі виставляють собі оцінку. Цьому також сприяє прийом рецензування відповідей товаришів, перевірка та оцінка завдань. Під час проведення практичних занять здійснюється індивідуально-диференційований підхід, що дозволяє створювати ситуацію успіху кожному здобувачу, що сприяє формуванню позитивного ставлення до предмета.

Найбільш ефективним засобом розвитку пізнавальної активності є самостійна робота здобувачів. При організації самостійної роботи враховуються такі вимоги: навчальні завдання мають бути посильними кожному здобувачу; ступінь складності завдань повинна наростати як за змістом, так і за сукупністю вживаних прийомів мисленнєвої діяльності. Це сприяє створенню ситуації успіху найменш підготовлених здобувачів, формуванню позитивного ставлення до вивчення предмета. Найбільш підготовлені здобувачі отримують можливість самореалізації свого індивідуального потенціалу, що активізує їхню навчальну діяльність. Під час занять використовуються різні форми навчальної роботи. Найбільший ефект для розвитку пізнавальної активності має групова робота, що включає індивідуальну навчальну діяльність.

Групова робота зорганізується по-різному. Наведемо приклади групової роботи під час занять [10].

1. Робота в парах щодо нового матеріалу. Спочатку кожен здобувач опановує навчальним матеріалом за підручником, потім вони відповідають на

питання один одного, закріплюючи свої знання і здійснюючи взаємоконтроль. Після такого опрацювання матеріалу викладач контролює засвоєння знань здобувачами за допомогою письмової перевіркової роботи чи іншим способом.

2. Робота в парах для формування предметних умінь. Кожен здобувач виконує свій варіант завдання, після виконання здобувачі обмінюються своїми зошитами і перевіряють один в одного правильність виконання завдання (взаємоконтроль) і виставляють оцінку, спираючись на запропоновані викладачем критерії оцінки.

3. Колективна робота щодо нових знань. Під час вивчення великого за обсягом навчального матеріалу, доступного для самостійного вивчення, здобувачі діляться на кілька груп. Кожна група отримує своє завдання – вивчити певну частину навчального матеріалу. Спочатку здобувачі обговорюють завдання, його мету, планують його виконання. Потім вони працюють індивідуально, обговорюють завдання та готуються виступати перед групою, викладаючи найголовніше.

4. Робота в групі при вдосконаленні знань. Створюється група з найбільш підготовлених здобувачі, які засвоїли навчальний матеріал на основному рівні (2 – 4 здобувачі), вона отримує нестандартне завдання, комбіноване завдання, експериментальне завдання, міні-проект. Здобувачі спільно обговорюють завдання, продумують хід його вирішення та вирішують його індивідуально. Потім обмінюються думками щодо можливих способів виконання завдання, презентують результати праці усій групі. Використовуються й інші алгоритми роботи у групах. Після вивчення матеріалу проводиться перевірна робота контролюючого характеру. Здобувачі, які показали недостатнє володіння навчальним матеріалом, працюють над корекційним матеріалом, організується взаємодопомога, додаткові заняття.

Висновок. Основна мета сучасної педагогіки – сприяти навчально-пізнавальній активності здобувачів освіти. Незалежно від того, який підхід використовується в роботі, всі зусилля повинні спрямовуватися на підвищення

рівня пізнавальної зацікавленості здобувачів, розвиток їхніх творчих здібностей, а також сприяти пізнавальній активності та становленню самостійності думок у своїй професійній діяльності.

Іноземні здобувачі освіти повинні підходити до навчання як до творчого процесу, самостійно оволодівати знаннями. Це, в свою чергу, вимагає розробки таких технологій навчання, за яких навчальні заняття супроводжуватимуться засобами, що активізують пізнавальну діяльність здобувача.

Література:

1. Бурлака Я.І. Підвищення пізнавальної активності студентів на заняттях. *Радянська школа*. 1982. № 9. С. 81-83.
2. Драч І.І. Деякі аспекти активізації навчально-творчої діяльності студентів ВНЗ. *Нові технології навчання*. 2006. № 44. С. 27-31.
3. Костишина Г.І. Формування навчально-пізнавальної діяльності студентів вищих навчальних закладів. Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Тернопіль, 2003. 20 с.
4. Лещенко Т.О., Шевченко О.М. Дослідження мотивації до навчально-професійної діяльності студентів медичного університету. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 56, Т. 1. С. 74-78.
5. Тернавська Т.А. Проблема активізації пізнавальної діяльності у студентів ВНЗ. *Наукові записки. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*. 2006. Т. 59. С. 36-42.
6. Шевченко О.М. Елементи дистанційної освіти як інноваційна форма навчання у вищій школі. *Медична освіта за новими стандартами: виклики та інтеграція в міжнародний освітній простір*. Полтава, 2023. С. 284-286.
7. Шевченко О. М., Лещенко Т.О. Використання методу проєктів для розвитку вмінь монологічного мовлення на заняттях з української мови як іноземної. *Modernization of today's science: experience and trends*. Singapore, 2022. P. 111-113.
8. Шевченко О. М., Лещенко Т.О. Використання групової роботи при вивченні української мови як іноземної здобувачами вищої медичної освіти: теоретичний аналіз. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2022. Вип. 3. С. 150-158.

Intercultural teaching as part of global education

Dolinska Viktoria

PhDr., Doc. Faculty of Economic

Technical university in Kosice

Kosice, Slovakia

e-mail: viktor.dolinska@umb.sk

There exists a rare interaction between the language and the culture and the fact is reflected in the influence that the language has on the world perception,

the development of opinions and thoughts. The advancement in our communicative abilities is conditioned by the right analysis of the factors influencing our communication partner behavior. This presupposes dealing with such internal factors as values, feelings, opinions, expectations, attitudes, etc.

Intercultural issues are very wide and have more lines. In its narrower sense of word intercultural teaching is perceived as an individual process of knowledge, attitudes or behavior obtaining while the knowledge, attitudes and behavior are connected with other cultures interaction. In its wider sense it is seen as people of different origins co-existence. Intercultural teaching is a part of a social scientific discourse. However, many times it is limited to different cultures facts, their habits and traditions. Intercultural teaching is important not only from the point of view of global environmental problems solving but also in terms of economic development of the countries both in the area of international trade cooperation and in the field of international tourism development.

Nevertheless, the information gets outdated very fast and it becomes irrelevant for life. The interaction with difference has to be active. It is characteristic for critical and non-dogmatic pedagogy that it perceives culture as a social construct and not as an ontological quality. In the process of intercultural communication teaching it can usually be noticed that students have increased a threshold for their intercultural sensitivity as both a key ability and prerequisite for contacts with other cultures. It is namely the sensitivity towards the importance of cultural differences and the opinions of people in other cultures [3, p. 414].

A real teaching is realized on three different levels: cognitive, emotional and behavioral. At the same time it can be either random or it can be a result of a planned process. A number of things can be learned from experience without any planning. In order to make the random experience effective it has to be intentionally reflected. “The way we perceive the world, life and people around us, what relationships we

create, what our expectations are, how we define happiness ... that is all the result of our upbringing and education in a given region and context” [1, p. 195].

The issues of intercultural have to be activating, involving any individual authentically and in the way that develops an adaptive identity. The identity which is insufficiently adapted tends to elicit negative impacts of stereotypes.

Intercultural communication as an interdisciplinary subject is a relatively young field of study dating back to the 40 th of the previous age. The starting point for the authors dealing with the issue was a book “The Silent Language” by E.T. Hall. There exist different forms of intercultural communication ranging from interracial and interethnic to intercultural. When applied within a society of people sharing different cultural perception and symbol systems and when communicative situation is changed it can be taken as intercultural. In compliance with changes and the world trend two inseparable elements can be considered: culture and communication and their connection. L. Samovar and R. Porter [7] call it “a voice” and “an echo”.

Both non-formal and formal educational systems use structured processes in order to make teaching easier. One of such experiences can also be the experience of intercultural teaching at a seminar – in our case it is watching a documentary which deals with other culture and a critical incident. It was our task to find out to what extent students (future economists) are sensitive towards other culture which is unknown for them as well as to discover how they perceive a problem the documentary deals with. It is easier to identify cultural differences as well as criticize a problem when following a material dealing with the problems of other culture. According to A. Zelenkova [9, p. 13] “since culture penetrates the entire language system and its contextual application, any aspect of a communicative competence obtains its cultural dimension.” In case of university conditions students are provided with intercultural experience by means of an appropriate exercise at a seminar and spontaneous reactions, experiencing feelings and their subsequent declaration can become a benefit for both parties.

An ideal teaching is the one that offers methods on the basis of which experience appears and it is reflected in all three levels. However, intercultural teaching presumes very good knowledge of one's own culture. Without the knowledge of one's own culture it is impossible to understand other cultures. The purpose of intercultural teaching is not only to learn about and increase intercultural sensitivity of university students but also to develop some other intercultural skills including behavior flexibility. An ideal situation is represented by connecting foreign language teaching and intercultural communication either within one subject or among more subjects. As people think, feel and act in different ways (interaction of cultures and intercultural experiences), we will follow culture as an interaction of cultures. Besides visible branches of a culture, e.g. architecture, music or language, less visible parts exist which create the basis of a culture (history, norms, values). This explains why it is more difficult to understand people from a different culture despite the fact that we know what language they use and what culture they come from.

Hofstede's model of cultural dimensions is evaluated as an empiric basis. Despite the fact that Hofstede's dimensions explain the differences in contexts that we are living in, it makes us ask how deep to penetrate into this or that culture and whether this model does not serve to create other unwanted stereotypes.

On the other hand, behavioral model by E. Hall [4] is based on differences in behavior: the authors distinguish between fast (advertising, television, primary acquaintance) and slow information passing (art, deep relationships, documentaries).

Intercultural sensitivity represents a part of intercultural communication. We fully agree with the statement that related to majority of people intercultural sensitivity is developed on the basis of direct experience with dissimilarity. Bennett and Bennett [2] introduce six stages of intercultural sensitivity in personal development when any of the stages represents a different way of survival and reaction to dissimilarity: 1. denial, 2. defence, 3. differences minimizing, 4. acceptance, 5. adaptation, 6. integration.

The authors denote the first three stages as different levels of ethnocentrism and the last three are presented as rising levels of ethnorelativism. Denial represents the lowest level of ethnorelativism when people derive their perception of world from the point of view of their cultural dominance accompanied by the necessity to be insulated from the influence of other cultures.

The research was conducted during the seminar Socio-cultural Dimensions of International Relations on the sample of 20 students attending this seminar. The students were in their bachelor degree studies. The aim was to support the intercultural sensitivity and find out how students react to culturally sensitive issues. The research method was the analysis of students' reflections on a documentary about a native mountain people Akha "The Captives of White God" by a Czech ethnologist T. Ryška. In this film the author presents how the Christian missionaries abuse little children of the Akha people. Students were asked to note down their immediate reaction on what they have seen. Their written records were processed in the form of analysis and interpretation.

One of the reasons why the qualitative research proved to be suitable and correct was that no theory about the researched phenomenon was available at the moment. The purpose of our research was to develop intercultural sensitivity of university students by means of targeting their minds on a description of their impressions. At the same time we wanted to discover hidden qualities of the written products, i.e. motivation, orientation on values and attitudes.

The recorded students' reactions were analysed and we were focused on finding out at which level the students' cultural sensitivity is displayed. Only one student reacted very negatively towards her own culture – criticizing Christianity for imposing its beliefs onto the native people: "The film was absolutely uninteresting for me. This is not news for me that Christianity is ill and perverted". The rest of students who also watched the documentary presented higher rate of intercultural sensitivity and were able to cope with the confrontational documentary in a deeper way. The students in their written records expressed another approach to culture

differences and reactions to them. Nevertheless, their reflections are basically similar. Our examples illustrate rather confirmation of the second and fourth stages of cross-cultural sensitivity growth than their denial, and namely defence and acceptance.

- „People should not try to reshape other people adjusting them to themselves. They should not offer unnecessary help ... our society is morally corrupt and people are not able to distinguish between the good and the bad...”

- „I started to feel some anxiety and fear asking myself whether we, people, and even believers can be so heartless and perverted...”

- „In my opinion imposing our belief on other nationalities is wrong as any nation or ethnic group should differ from the other ones...”

- „The documentary left strange feelings and impressions in me. I have never before seen a documentary like this and now I realise that this was a mistake. The film made me think about the life of Akha nation and also about my life. I realised all the things that I have and they have practically nothing. They only have one another and the things they produce themselves...” (some orthographic and stylistic mistakes were corrected by the author of the article).

Our research sample indicated that besides their cultural universal components emotions and their demonstration also contain cultural specific components. K. Scherer [8] formulated theory of emotions based on evaluation of the events that preceded the appearance of emotions. According to the author, structure of emotions is based on subjective evaluation of events which is influenced by the stimulus novelty, the fact that the event is pleasant, coping, the event legitimacy, its compatibility with personal and social norms, etc. A number of expressions in the majority of languages exist that can describe emotional perception. When speaking about being happy, disappointed and disgusted, people also indicate their particular emotional experience. The students' reactions presented immediate reaction in a written form. Our insistence on the students' immediate writing was purposeful, we wanted to elicit their spontaneous reactions, thoughts and feelings as

well their preferences, opinions and their own life experience. Some of the selected formulations can prove it. Our small research proved that the reflective methodology is appropriate for students at the tertiary level, as it can serve both sides – it shows the teacher the progress of students and to the students it can demonstrate their own critical thinking [9].

Intercultural understanding represents an important component of life in multicultural world [5]. The world of entrepreneurship and trading is also conditioned by fast internationalization and it cannot avoid the problems of creating high-quality multicultural working environment in which not only excellent specialists in economy but also cross-culturally sensitive graduates will work. „Both fast internationalization of economies and overall globalization of economic processes create absolutely new situations not only for new system models of internal management in companies but they as well change the social role of a manager, his or her professional, social as well as intercultural competences " [6, p. 69]. For the education of future economists and students of Tourism nowadays such phenomena as cross-cultural sensitivity, imagination and creativity become important as the education should be the means of social changes. Consequently, such education can be called global as it affects the entire surrounding world and it also has its ethical life dimension.

Literature:

1. Andreotti V., Labašová Z. Vzdelávanie z pohľadu pôvodných národov. In: Environmentálna výchova v súvislostiach. Zvolen: Technická univerzita, 2015, pp. 195 – 211.
2. Bennett J., Bennett M. Developing intercultural sensitivity: an integrative approach to global and domestic diversity. In D. Landes, J. M. Bennett, M. j. Bennett (Eds.) In: Handbook of intercultural training (pp. 147 – 165). Thousand Oaks, CA: Sage.
3. Bhawuk D., Brislin R. The Measurement of Intercultural Sensitivity Using the Concepts of Individualism and Colectivism. In: International Journal of Intercultural Relations, Vol. 16, 1992, 4, pp. 413 – 436.
4. Hall E.T. Context and meaning. Intercultural communication. A reader. 8 th ed. Belmont, CA. International Thomson Publishing, 1997, p. 45-54.
5. Hofstede G. Cultures and Organisations. UK : McGraw-Hill International Limited, 1991. 140 pp.
6. Poliak P. Interkultúrne rozdiely v manažmente organizácií. Banská Bystrica: Belianum, 2015. 141 pp.

7. Samovar L., Porter R. Understanding Intercultural Communication: An Introduction and Overview. In: Samovar, L. A., Porter, R. E. (Eds.). In: Intercultural Communication. A Reader Londýn: Wadsworth Publishing Company, 2000, pp. 5 – 16.
8. Scherer K. The role of culture in emotion-antecedent appraisal. In: Journal of Personality and Social Psychology, 73 (5), pp. 902 – 922.
9. Zelenková A. Interkultúrne vzdelávanie v cudzích jazykoch na vysokej škole. Banská Bystrica: Ekonomická fakulta UMB, 2010. 188 pp.

Psychological and pedagogical substantiation of the formation of a foreign-language professional written intercultural and communicative competence

Kangozhayeva Raikhan

*Master of pedagogical sciences, assistant professor
College at International Business Academy
Almaty, Kazakhstan
e-mail: govorunkz@bk.ru*

The globalization of the modern world community has led to an increase in the requirements for both oral and written communication in a foreign language. Kazakhstan's entry into the global international community entails the need to create an international image of the country, including in the field of business. It should be noted that university graduates must demonstrate knowledge and skills in composing various types of texts.

To create a high-quality text, it is associated with the author's having a number of skills and abilities that are components of written communicative competence.

Communicative competence is based on abilities called speech mechanisms, which are based on functional physiological systems that develop in a person in the process of his individual development. They were studied at different times by N. I. Zhinkin, L. S. Vygotsky, D. B., I. R. Galperin, A. A. Leontiev, A. R. Luria, I. A. Zimnaya, and others.

At the center of our research is written speech, in the formation of which researchers distinguish the mechanism of maintaining the active tone of the cerebral

cortex when writing, the mechanism of processing auditory-speech information, the mechanism of processing motor information, the analysis of graphic movements, the mechanism of processing visual information, the mechanism of processing the orientation of the elements of letters, letters and lines in space, visual-motor coordination, the actualization of visual-spatial images of words. L. S. Vygotsky, relying on Piaget, discovers the following chain of the speech mechanism: "social speech-egocentric speech-internal speech" [1; 115]. The researcher notes the important idea in the light of our research that " the student learns a foreign language in school in a completely different way than he learns his native language.... Almost none of the actual patterns, so well studied in the development of the native language, is repeated in any similar form when a student learns a foreign language. Partly due to this presence of ready-made and developed meanings of words that are only being translated into a foreign language, i.e. partly due to the very fact of the relative maturity of the native language, partly due to the fact that a foreign language is assimilated by a completely different system of internal and external conditions, as a special study shows, it reveals in its development features of the deepest difference with the course of development of the native language." Thus, we can conclude that professional written intercultural competence is formed only based on the formed written competence in the native language.

The mechanism of generating a written speech utterance is comprehensively studied by N. I. Zhinkin, who noted the following features of it: 1. When writing, it is necessary to strengthen the process of selecting words and to anticipate the facts that are coming to be written. Each time, the words selected according to different parameters (semantic, sound, frequency) are compared with the already formed part of the sentence, with the idea of the utterance and with the predicted part of it. If all sides agree, the formation of the statement continues. If there is a discrepancy, there are several options: search for more successful words, replace the predicted or formed part, and even search for a new utterance program. 2. When generating a written speech utterance, the working conditions of the speech of the motor analyzer are

reconstructed and complicated. There is no need to adjust the aerodynamic conditions of the phonation, part of the speech of the motor analyzer is truncated. 3. Internal auditory control should be activated based on the representation of words in their internal utterance before recording. 4. Visual control is also carried out, which is both simultaneous and delayed in nature and contributes to a more correct choice of language means for the implementation of the plan. This applies not only to lexical, but also grammatical means of expressing thoughts [2;75]. Thus, written speech is more complex: it involves a larger number of analyzers: visual (a person sees what he writes), motor speech, motor speech (internal pronunciation of what you write), auditory (sounds and phonemes are associated with the image of letters, graphemes), motor-graphic and motor (hand movement when writing).

Analyzing the mechanisms of speech, it is possible to identify the relevant stages in the light of the formation of written intercultural and communicative competence: comprehension, memory, the mechanism of proactive synthesis, the mechanism of retrospective analysis. Since, as mentioned above, the study of a foreign language is based on the formed set of knowledge and skills for the compilation of written texts in the native language, we introduce a methodological system for the formation of texts in Russian and English in a comparative aspect.

Podkamennaya believes that the main mechanisms on which the formation of professional written intercultural and communicative competence is based are: memory, comprehension, the mechanism of proactive synthesis along three lines of anticipation - semantic obligations, linguistic obligations and compositional stereotyping, the mechanism of retrospective analysis (control). Memory provides lexical diversity, depth and diversity of the subject content of the utterance: "the fixed nature of written speech has a positive effect on the volume of memory and, thereby, contributes to the generation of sentences of greater length than in oral speech" [3;98]. N. I. Zhinkin notes with regard to proactive synthesis that it performs a special role in speaking and writing, namely, it involves the ability to choose the right words, distribute subject features in accordance with a certain plan, find syntactic structures

that are most suitable for expressing a particular thought, etc. [4;117]. When implementing the model of formation of professional written intercultural and communicative competence, the fundamental mechanism is a proactive synthesis, the action of which, according to Leontiev, is heuristic in nature, manifested in the ability of an individual-the subject of a speech utterance-to plan a strategy of speech behavior with the choice of different ways of operating the utterance at certain stages of speech generation [5;150].

Preemption occurs in internal speech – that speech that directly combines external speech with thinking. It should be noted that there is a significant difference in the connection of internal speech with different forms of external speech - oral and written. In oral communication, internal and external speech flow in the speaker's mind almost simultaneously, while in writing, internal speech is significantly ahead of external speech and serves the purposes of its preparation. At the same time, although the idea itself is clarified and refined in the process of distant anticipation and the selection of language means takes place, during the writing of the text itself, the process of selecting and refining words continues. The mechanism of proactive synthesis is considered as the main one in the letter. As N. I. Zhinkin noted, " the main active force of the ability to compose a text is the anticipation of the upcoming text. Text anticipation regulates the selection of words, gives direction in the selection of clarifying definitions, additions, and circumstances in which general broad meanings acquire certainty and unambiguity for a given context. Taking into account the upcoming text ensures the distribution of the subject features of the described phenomena in the group of sentences, intonational comparison of predicates and the organization of internal communication of close and distant sentences in the text ".

Anticipatory synthesis is the management of the activity of speech production according to an internal program, implemented along three lines of anticipation: a) verbal-articulatory stereotypy (within a word); b) linguistic obligations (between

words connected by linguistic probability); c) semantic obligations of disclosure of the plan, revealed at intervals of utterance greater than the sentence.

The specific manifestation of one of the "obligations" is determined by the context and situation of communication, as a result of which the most likely verbal implementation for this communication situation is updated. In written speech, verbal-articulatory stereotypy acts at the level of spelling and is formed mainly at the initial stage. T. I. Leontieva, considering the mechanism of proactive synthesis in teaching scientific written speech, identifies the line of compositional stereotypy of text generation instead of the line of verbal-articulatory stereotypy. We will follow it with this approach. At the same time, it is necessary to consider what is meant by compositional stereotyping. The composition is the "frame on which the text rests". The composition of a scientific work is "the construction of the elements of the content of the text according to a certain scheme, due to the verbal laws of scientific activity and the communicative attitude of the author". A stereotype is a socially fixed pattern that is normative in nature and regulates the behavior of people. The distinctive features of the stereotype are the simplification, standardization and typification of the phenomena of reality. Stereotyping applies to behavior, including speech, in any field of activity. It is also characteristic of professional communication, in which communicants have the right to move only within a given subject-conceptual layer, which is dictated by the pragmatic purpose of this type of communication. Cross-cultural communication in the professional sphere is accompanied by various types of stereotypes that are integral components of culture. When interacting with representatives of different socio-cultural communities, stereotypes make communication more reliable, compensating for the lack of interaction experience.

Thus, the formation of professional written cross-cultural and communicative competence is based on the skills formed in the course of general English, including an important role here is played by anticipation in the field of vocabulary: it is assumed that the acquisition of competencies in the field of professional foreign

language speech is based on a set of linguistic teachings of the English language of universal orientation. The formation of professional written intercultural and communicative competence is based on the stylistic orientation of training.

Literature:

1. Vygotsky L. S. Thinking and speech. Collected works in 6 volumes Volume 2. M:Pedagogy, 1982. -325 p.
2. Zhinkin N. I. psychological bases of speech development. - M., 1965.
3. Podkamennaya Elizaveta Vasilyevna Formation of mechanisms of written communication in English of specialists in public relations. Bulletin of the Buryat State University. 2010. No. 15. 223-227с.
4. Khlopkova, M. V. Typology and comparative analysis of PR texts and texts of related communication spheres: In advertising and journalism Text.: autoref. dis. . Candidate of Philology: 10.02.20. M., 2006. 172 p.
5. Leontiev A. N. Psycholinguistic units and the generation of speech utterance. - M.: Nauka, 1969. 307 p.

The aspect of gender-inclusive approach in modern English language learning

Карачова Д. В.

*доц., канд. філол. наук, доцент кафедри ділової іноземної мови та перекладу
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»,
м. Харків, Україна
e-mail: dilugansk@ukr.net*

Агібалова Т. М.

*доц., канд. філол. наук, доцент кафедри ділової іноземної мови та перекладу
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»,
м. Харків, Україна
e-mail: tanika.fem@gmail.com*

Today, in connection with the world globalization processes, the influence of the West and Western culture is becoming increasingly significant both in linguistics and the process of study a foreign language. As most of the changes in language play crucial role in the process of learning this language.

Recently, Western life has been significantly impacted by a new socio-cultural phenomenon – gender-neutral language, which shows itself in both social and linguistic spheres: the culture of behavior, writing, interpretation and other spheres of

life. Overlooking this impact is not conceivable, so different strategies of considering the most recent gender characteristics are picking up notoriety.

So, based on all of the above, it is important to note that the concept of "gender" is no longer just a simple designation of a person's sexuality, "gender" began to be considered a socio-cultural and psycholinguistic phenomenon. And this means that gender equality can be studied by both general linguistics and psycholinguistics [1].

The newly appeared gender equality phenomenon is rather interesting from a linguistic point of view, in our supposition, it can essentially change the whole system of classical English language use and bring it to totally other level in the nearest future, which cannot but be reflected in the field of linguistics, but moreover the field of interpretation, since the interpreter will be mindful for a high-quality translation, considering all the most recent globalization forms that have showed up in linguistics recently.

Nowadays, gender linguistics remains understudied. Subsequently, increasingly researchers are attempting to examine this newly appeared phenomenon. And the appearance of gender-neutral language, in common, has caused significant interest among scientists around the world.

Gender-neutral (gender-inclusive) language is usually understood as a language based on maximum isolation from gender. In a few sources, it is additionally called non-sexist or gender-fair language. The reason of using this language is be perceived as a manifestation of discrimination or humiliation of representatives of a specific gender. Presenting and spreading gender-neutral language points to reduce the number of gender stereotypes established in traditional dialect and culture and to bring society to social changes [2].

It is important to admit that gender equality in the field of linguistics includes use of a certain gender-free lexicon, which is an interesting topic for study. Gender neutrality is based on the idea that language has to be far from the impression that there are social roles for which one gender is better than another one. In this way,

such a phenomenon is starting to influence modern linguistic field and, maybe, will significantly transform it in the future as the appearance of such language forms is a fundamental step toward significant changes in linguistics. For example, the pronoun *they* was always used in the plural [3] and based on this, the use of grammatical constructions in the sentence where it was used was subject to clear rules. However, with the influence of gender equality, the pronoun *they* began to be also used in the singular, which makes it much more challenging to subordinate the constructions of classical English grammar to it. Such newly formed linguistic processes require careful research and analysis and are extremely interesting to study.

Nowadays, there are several approaches to the formation of gender-neutral language:

- maximum avoidance of gender-marked pronouns in the language, such as *he* or *she*, replacing them with the neutral substitute *they*;
- language restructuring to avoid pronouns and gender-binary nouns and adjectives altogether. For example, "a person whose profession is teaching children conducts an open lesson" instead of "a teacher conducts an open lesson" [4];
- lengthening sentences to avoid the gender of nouns.

In that case, you can immediately notice that usually, the binary nature of some words significantly lengthens sentences and avoids details, making such language a little more difficult to understand.

In the modern world, English, as an international language, undergoes the most powerful changes and lexical-grammatical transformations. With the spread of the influence of the Internet, modern society seeks to communicate faster, so the length of words plays a vital role in saving time. Therefore, the phenomenon of gender equality, with its desire to eliminate any sexual affiliation, may also indicate significant changes in the future. The emergence of a new phenomenon – gender equality in the context of globalization has significantly impacted the linguistic and translation fields, highlighting gender-neutral vocabulary and its influence on the grammatical constructions of the language.

Literature:

1. Карачова Д. В. Гендерні особливості перекладу науково-технічних текстів. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: Педагогічні науки*. 2019. №2 (325), Ч. 2. С. 163-170. URL: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2019-2\(325\)-163-170](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2019-2(325)-163-170).
2. European Parliament. Gender-neutral language in the European Parliament. URL: http://www.europarl.europa.eu/cmsdata/151780/GNL_Guidelines_EN.pdf
3. Gender-Neutral Pronouns. URL: <https://www.dictionary.com/e/gender-sexuality/gender-neutral-pronouns/>
4. Glossar zur Grünen Jugend. *Grüne Jugend Dortmund*. URL: <https://docplayer.org/220738975-Glossar-der-gruenen-jugend-berlin.html>

Psychological aspects of digitalization of education

Corcevoi Maria

*Associate Professor of the Department of Psychology
Alecu Russo State University of Balti
Balti, Moldova
e-mail: corcevoimaria@gmail.com*

At present, characterized by a rapid process of digitalization of all spheres of life and activity of modern man and society as a whole, we are witnessing the emergence of a new civilization of the digital world, forming new approaches to the education system, focused on a new psychology of its perception. Especially important, in the conditions of digitalization of the educational space, is the understanding of the specifics of what is happening, taking into account both the advantages and disadvantages introduced by digital transformation, the ability to maintain a critical view and analytical thinking adequate to the current situation.

The popularity of the digital format of education in a short time has acquired such proportions that even leading foreign universities have begun to express serious concerns about the crisis of traditional forms of classical education.

Describing the main aspects of the modern educational environment in the conditions of digitalization, we consider it necessary to identify the following:

- early age cybersocialization of students;
- replacing a real physical study of the surrounding reality with a virtual one;

- violation of cognitive functions of the brain in students and the defeat of certain parts of it, which has received the scientific name «digital dementia»;
- as a consequence, the gradual elimination of systematic and analytical thinking among students;
- formation of students' clip thinking, which determines the peculiarities of perception of the surrounding world;
- reduction of the active vocabulary and the amount of RAM in students;
- the growth of digital addiction and gadget addiction among students;
- destruction of existing social ties and difficulties in building new ones (replacing real communication with virtual people);
- preference of various digital resources as the main source of knowledge and information, instead of the teacher;
- reduced ability to maintain long-term psychological contact with others;
- gradual loss of interest in the inner world of another person;
- «digital autism», characterized by the development of suicidal tendencies and manifestations of depression in students;
- increased aggression, social alertness and internal tension among students;
- tendency to conformism;
- gradual loss of independent thinking skills
- disorders of the development and functioning of the musculoskeletal system, vision, cardiovascular, nervous, endocrine, immune and reproductive systems of the body, increased risk of brain cancer, leukemia, DNA rupture, hormonal disorders, etc.

According to some researchers, «the traditional classroom-based, as well as lecture-seminar training system looks alien in digital reality» [1], «the use of digital technologies allows us to move to a personalized, result-oriented system of educational work» [2, p. 18], «virtual identity (cyber identity) is formed more easily than the real one, it is easier to manage it, to broadcast it» [6], «digitization of text and accessibility of information transforms the possibilities of working with it: there

is a need to quickly receive and process information, skills of actions in parallel processes and in multitasking conditions are formed and developed» [7].

Above, we have listed only some of the aspects characteristic of the modern educational environment in the context of its digitalization, in connection with which we consider it appropriate to emphasize the need for a balanced and reasoned approach to the use of various digital educational technologies in the domestic education system that run counter to such a concept as a health-saving educational environment.

The problem of studying the influence exerted by the process of digitalization of the educational space on the psychology of modern education and education of the future, as well as on the psychology of the subjects of the educational process, has recently been addressed by many scientists, considering the psychological features of e-learning [3], the use of distance education as a trend of the modern information community, the features of education in the digital age, the role and significance of modern electronic technologies in the educational process, features of the child's personality development in the context of modern psychological and social issues, features of the transformation of the educational space in the digital economy, features of e-education in the context of digitalization, psychological aspects of digital education etc.

At the same time, it should be noted that in some publications inconsistencies are found up to mutually exclusive theses, which, in general, indicates the complexity and originality of the phenomenon we are considering in this article. For example, E. E. Krieger notes that «a digital society is a technocratic society that uses digital devices for self-service. This frees up a significant amount of time and opens up new opportunities for socialization», and already in the next paragraph concludes that «a significant part of society, especially the younger generation, spend a fairly large amount of time on the Internet» [4, p. 31]. In this connection, the following questions arise:

1) do digital technologies, in fact, «free up a significant amount of time» for users, or, on the contrary, form a persistent digital and Internet addiction for them, taking up a much more significant amount of time, since they «spend a lot of time on the Internet»?

2) if «digital devices open up new opportunities for socialization», and «a significant part of society, especially the younger generation, spend a fairly large amount of time on the Internet», then where, if not in a virtual environment, is the process of socialization of most of today's youth?

In the modern digital world, a very negative, from our point of view, tendency to increase the value of material in modern society, including the value of digital technologies and resources, as opposed to and to the detriment of spiritual and cultural values, as well as the values of a single person, has been clearly and unambiguously identified. In the conditions of digitalization, a living person becomes not only not valuable, but, in fact, not needed: modern digital technologies, including artificial intelligence, gradually but steadily displace a person from the habitual rhythm of life that has been developing for years, taking away work, livelihood, depriving plans for the future, which ultimately leads to depression, stress disorders, destroying well-being and depriving a person of a place in social space.

Of course, such a psychology of the modern digital educational space cannot become at least somewhat effective in preserving and strengthening both psychological and psychosomatic health of the individual, which ultimately threatens the national security of our state.

In each case, the assessment of the possibility and degree of digitalization in the education system should be based on taking into account its psychological effects, which, as practice shows, are very ambiguous. The possibilities of using certain digital technologies and resources in the educational process are constrained by «a sufficiently high psychological price, in connection with which a complete transition to digital education is impractical and impossible, and it itself should rather be one of the components of a particular educational program, supplemented and compensated

by other forms and methods of teaching and upbringing, and, first of all, methods involving the predominance of traditional live interaction between a teacher and a student» [5].

The recent experience of the transition of all educational institutions in our country to a digital format, due to the threat of the spread of the COVID-19 pandemic, has clearly demonstrated the possibilities of «digital learning», which, with certain reservations, can be used in exceptional cases as a backup (auxiliary) format of education.

At the same time, it is necessary to have a clear understanding of the immutable fact that, like any human organ, the brain needs regular training. The research data available to date convince us that the intensive use of certain areas of the brain leads to their increase and, on the contrary, the lack of load on the brain leads, ultimately, to a decrease in its size. The process of digitalization, in general, and various digital gadgets, in particular, relieving a person of the need for painstaking mental work, deprive him of regular «training» of the mind, leading to the gradual death of an unused organ.

Literature:

1. Bulanova I. S. Psychological aspects of digitalization of education: promising areas of research. URL: <http://ippo.selfip.com:85/theguardian/bulanova-is-psikhologicheskie-aspekty>).
2. Difficulties and prospects of digital transformation of education / Edited by A. Yu. Uvarov, I. D. Frumin. M.: HSE Publishing House, 2019. 343 p.
3. Ignatova N. Yu. Education in the digital age / N. Yu. Ignatova. – Nizhny Tagil, 2017. – 128 p.
4. Krieger E. E. Characteristics of digital society and principles of education in it. Bulletin of the Russian State University. The series «Psychology. Pedagogy. Education». – 2018.– No. 4 (14). – Pp. 29-39.
5. Nelidov, A. L. Fundamentals of health pedagogy / A. L. Nelidov, I. A. Ganicheva. – Arzamas: AGPI, 2013. – 135 p.
6. Prensky M. Digital natives, digital immigrants. On the Horizon. 2001. Vol.9. No. 5. Pp. 1-6.
7. Sosnovskaya A.M. Psychological features of the perception of digitalization of learning. URL: [https://psynavigator.ru/publikacii / psihologicheskie-osobennosti-voispriyatiya-cifrovizacii-obucheniya](https://psynavigator.ru/publikacii/psihologicheskie-osobennosti-voispriyatiya-cifrovizacii-obucheniya)

The Role of Motivation and Engagement in Foreign Language Training

Kovalenko Yuliya

PhD, Associate Professor of the Department of Ukrainian and Foreign languages

Kharkiv State Academy of Physical Culture

Kharkiv, Ukraine

e-mail: yuliya.ksapc@gmail.com

Foreign language training is a vital component of global education in today's interconnected world. Proficiency in a foreign language not only fosters effective communication but also opens doors to various opportunities, including cross-cultural understanding, international collaboration, and career advancement. To harness the full potential of foreign language learning, it is essential to consider its applied aspects, which go beyond mere theoretical knowledge and delve into practical strategies for language acquisition and mastery.

This article aims to shed light on the applied aspects of foreign language training, drawing from a diverse range of research findings and educational practices. By exploring various techniques and approaches, we seek to provide educators and learners with valuable insights into how they can optimize their language learning journey. Throughout this article, we will discuss key principles, methodologies, and practical considerations that can contribute to successful foreign language acquisition.

Motivation and engagement play a pivotal role in the realm of foreign language training, significantly impacting the outcomes of language acquisition. This aims to underscore the vital significance of motivation and engagement, drawing upon empirical research that demonstrates a strong correlation between these factors and language proficiency.

Numerous studies have consistently shown that learners who exhibit high levels of motivation and engagement tend to excel in foreign language learning. The reasons behind this correlation are multifaceted and extend beyond mere enthusiasm. Motivated learners are more likely to invest the time and effort required for effective language acquisition, and they tend to persevere in the face of challenges. As a result,

they often achieve higher levels of proficiency compared to their less motivated counterparts.

One of the fundamental strategies for enhancing motivation in foreign language training is the establishment of clear and attainable goals. When learners have well-defined objectives, whether they be academic, professional, or personal, they are more likely to remain committed to their language learning journey. These goals serve as beacons, guiding learners towards their desired level of language proficiency.

Incorporating authentic materials is another effective means of boosting motivation and engagement. Authentic materials, such as real-world texts, videos, and audio recordings, expose learners to the language as it is naturally used in its cultural context. This exposure not only makes the learning experience more engaging but also helps learners connect with the language on a deeper level. Authentic materials provide real-world relevance, demonstrating the practical applications of the language being learned.

Furthermore, creating a supportive learning environment is essential for sustaining motivation and engagement. A positive and encouraging atmosphere, whether in a classroom or an online setting, fosters a sense of belonging and enhances learners' confidence. When learners feel supported by their peers and instructors, they are more likely to remain motivated and actively engage in language learning activities.

Thus, motivation and engagement are integral components of successful foreign language training. Their impact on learners' performance and proficiency cannot be overstated. To optimize language learning outcomes, educators and learners should prioritize strategies that enhance motivation, including the setting of clear goals, the incorporation of authentic materials, and the cultivation of a supportive learning environment. By doing so, learners can embark on a more rewarding and effective journey toward foreign language proficiency.

Motivation is the driving force behind successful language learning. In the Ukrainian context, where English is often the target language, motivation can be categorized into intrinsic and extrinsic factors. Intrinsic motivation arises from personal interest, curiosity, and the joy of learning a new language. Extrinsic motivation, on the other hand, is influenced by external factors like academic requirements, job prospects, and societal expectations.

Ukrainian students often display a strong intrinsic motivation for learning foreign languages. Many aspire to connect with the global community, access international literature and media, and engage in cross-cultural communication. However, extrinsic motivation plays a significant role as well, especially when foreign language proficiency is linked to academic and career advancement.

Engagement is another essential factor in foreign language training. It refers to the active involvement and participation of learners in the language learning process. In Ukraine, the engagement of students in foreign language classes is influenced by various factors, including teaching methods, classroom environments, and the integration of technology.

Effective teaching methods that promote student engagement are essential. Active learning strategies, such as group discussions, role-play activities, and multimedia resources, enhance the learning experience and maintain students' interest. Furthermore, creating a supportive and inclusive classroom environment fosters engagement by encouraging students to express themselves and take risks in using the target language.

In recent years, technology has become an integral part of foreign language training in Ukraine. Online language learning platforms, language apps, and virtual classrooms offer students opportunities for autonomous learning and interactive practice. The incorporation of technology not only engages students but also provides access to authentic materials and real-world language use.

While motivation and engagement are vital in foreign language training in Ukraine, there are also challenges to address. One challenge is the need for qualified

language educators who can employ innovative teaching methods and adapt to the evolving needs of learners. Additionally, there is a necessity for equitable access to language education, as not all regions in Ukraine have equal opportunities for foreign language training.

On the flip side, Ukraine has the potential to leverage its motivated student population and increasingly accessible technology to enhance foreign language training. Collaboration with international institutions, exchange programs, and the promotion of multilingualism can further encourage students to engage with foreign languages.

Motivation and engagement are cornerstones of foreign language training in Ukraine. A motivated and engaged learner is more likely to succeed in acquiring proficiency in a foreign language, and this proficiency is crucial for Ukraine's aspirations in the globalized world. By nurturing motivation, fostering engagement, and addressing the challenges, Ukraine can continue to make strides in foreign language education, enabling its citizens to connect with the international community and thrive in an interconnected world.

Foreign language training is not solely about acquiring linguistic knowledge but also about applying that knowledge effectively in real-life contexts.

Issues of theory and practice of adaptation of foreign students

Mičko Ján

*PhD., Associate Professor of the Department of Foreign languages
Technical university in Kosice
Kosice, Slovakia
email: jan.micko@tuke.sk*

The higher education has undergone a rapid internationalisation since the turn of the twenty-first century, a process where many universities send and receive higher numbers of international students (Wu et al., 2015). In tandem with this, we see a growing range of academic literature describing international students (Choudaha,

2017). The aim of this study is theoretical and practical understanding of the social adaptation of the foreign students using the case of Technical University. Setting this goal involves defining barriers (obstacles) to the successful adaptation of foreign students, finding ways to solve the existing problems of their adaptation and conditions for increasing competitiveness and increasing the number of foreign students.

Adaptation is a dynamic process when an organism adapts to changed living conditions. Generally speaking, students must adjust in the areas such as new cultural, economic, and social environment of the country given; institutional system of the university given; cultural and social atmosphere of the university given; and new free-time arrangement. It results in various forms of adaptation: - academic, social and emotional adjustment. Social adaptation is analyzed in academic literature as a process of an individuum entering into the new sphere of social, group, interpersonal relationships and the adjustment to the new social environment. Social adaptation phenomenon includes socialization process, ie an acquirement of base apparatus of social code and values allowing an individuum to act as an independent subject in the society (Rhodes, Wellman, 2013). International students cannot escape the cultural shock and change they experience during their studies. These changes occur across physical, biological, cultural, social relationship, and psychological (behavior and mental health status) domains (Lam, 2017). The authors Soltani and Keyvanara (2013) report: in academic competency, students are expected to possess the meta-cognitive skills for learning; in the social domain, students should be capable of building up harmonious relationships with their peers and teachers; and in the behavioral domain, emotional self-regulation is highlighted. Authors Manzon and Rolfe (2019) have shown that problems include several different factors: inadequate English or Slovak proficiency, unfamiliarity with slovak culture, lack of appropriate study skills or strategies; academic learning anxiety; low social self-efficacy; financial difficulties; separation from family and friends; difficult for the student to make domestic friends and gain familiarity with the local culture. Authors (Brown,

Daly, 2004) have consistently shown that international students expect and desire frequent contact with host nationals in both academic and social settings and that lack of intercultural interaction is seen as problematic. There is also strong evidence that cultural distance and the inability to speak the native language fluently have a detrimental influence on the social adaptation of overseas students (Yu, Moskal, 2019; Cetinkaya-Yildiz et al., 2011). Finally, personal background factors such as age, gender, and length of residence in the destination country can relate to international students' connectedness with their domestic peers and their overall level of social adaptation.

Research interest of the authors of this article was inspired by the objective of the Education National Project: to increase the number of foreign citizens studying in technical universities. The aim of this study is theoretical and practical understanding of the adaptation of the foreign students of Technical University in Kosice. Higher education, being one of the major assets for the development of any nation in the 21st century, has turned into an important topic of scientific research.

Among the factors influencing the adaptation of students, scientists note the quality of previous school education, intellectual willingness to learn, learning motivation, personal characteristics, as well as the quality of teaching and the nature of relationships with teachers, the availability of psychological and educational assistance to first-year students. Researchers use the different variables covering academic and administrative aspects of higher education. The variables are grouped into six main dimensions: Non-academic aspects – all elements that are essential for the processes of education and are linked with the duties of non-academic staff of higher education institutions; Academic aspects – the competences of academic staff, their duties and responsibilities; Reputation – the image of the institution; Access – approachability, ease of contact, availability and convenience of higher education institution; Programme aspects - importance of offering wide range and reputable academic programmes with flexible structures and syllabus; Understanding - understanding students' specific need in terms of

counselling and health services. The positive learning environment is vital for student satisfaction (Thygesen, 2020).

The research was conducted at the Technical university in Kosice (TUKE) in Slovakia. The choice of Technical University as the case of our research was determined by its specific nature. University is one of the biggest higher education institutions in the Kosice region. The university consists of six faculties TUKE, delivering education at bachelor, master and PhD levels. Students experience common institutional structure and technické zameranie. The focus group consisted foreign students who had already gone through the initial phase (stage) of studies at the university. 241 participants were selected as international students, who studied in Bachelor's degree. For example, participants from different countries, such as: 170 Ukrainian student, 51 students from India, 18 students were from different countries. Using random sampling, it was ensured the representativeness of the study.

The main objective was to identify the difficulties which foreign students encounter during their stay in Slovakia while studying at TUKE.

Subject of interest was in the section everyday life. Items named the information and skills that were considered most important for the successful adaptation of foreign students during their university studies. The subjects gave their informed consent to participate in the study. The obtained data were evaluated by the statistical package (SPSS). The statistically significant results among the groups are related to the section "Life at the dormitory" (AM for Ukrainian students is 1.85, with 1.05 SD; For other students AM is 2.65 and SD 1.41). Findings show that living in the dormitory of other foreign students according to the different set rules constitutes a problem. This is related to another finding concerning the acceptance by and coexistence with one's roommates in the dormitory. The Ukrainian students' AM accounts for 1.75 with SD of 0.98; while for other students AM is 2.40 and SD equals 1.30. This makes us acknowledge the presence of cultural differences arising from differing traditions, and in comparison to their previous lifestyle, it constitutes a change, which interferes with achieving the level of „smooth" coexistence. Students

also reported statistically significant results in communication with the accommodation department. For Ukrainian students, AM equals 1.72, SD is 0.87; while for other students, AM is as much as 2.51 with 1.27 SD. It turned out that for other foreign students even doing shopping is an issue. On the other hand, Ukrainian students' AM in this sphere is 1.27, with SD of 0.73, thus no major problems were discovered. Other foreign students' AM reaches the value of 2.51, and SD the value of 1, 47; thus, for non-Slavic students doing shopping means a problem. Significant differences in daily routine were noted in the sphere of obtaining everyday services (haircut, cosmetics), with Ukrainian students we measured the AM of 1.79 and the SD of 0.99. In comparison to that, the AA of other foreign students constitutes a value of 2.58 and SD equals 1.24. This area therefore also accounts for a critical sphere. Concerning their language of communication, the arithmetic average of students from Ukraine (hereinafter referred to as AM) was 2.22, with a standard deviation (hereinafter referred to as SD of 0.96), the AM for Indian students was 3.33, with a standard deviation of 1.11; which is a statistically significant difference resulting from the different cultural languages of Indian students, which impede their ability to communicate effectively. Personal-Emotional Adjustment the difference between male and female students is not statistically significant for the total score. Many authors assume that beginning university life requires adjustment to a variety of demands, being a multifaceted process. Four aspects of adjustment to university are measured: Academic and Social Adjustment, Personal-Emotional Adjustment. The difference between male and female students is not statistically significant for the total score.

Many studies (Bencherqui, 2020, Msengi, 2007) explored the challenges and hurdles experienced by international students attending institutions of higher education in the another countries. These difficulties include: language difficulties, difficulties adjusting to the academic culture, misunderstanding, and complications in communication with faculty and peers; stress, anxiety, feeling of isolation, social experiences, culture shock, financial hardships, lack of appropriate accommodation,

isolation and loneliness, and any adaption in their daily life. Arriving from a different country, international students may face difficulties in their daily life. Coming to a new country, international students are faced with the reality of needing to find places to live and finding banks to deposit and withdraw money and transportation by finding buses or buying cars to move around and applying for credits cards. Surviving in a new community is the first lesson they have to deal with, and they need to have a support system when they newly arrive. After settling in a new place, international students will also experience cultural shock. For example, the literature has noted that the challenges experienced by international students often trigger feelings of uneasiness, insecurity, depression, anxiety, and loss or academic pressures, language difficulties, feelings of inferiority, difficulties in adjusting to new food or cultural values, lack of support, perceived discrimination, and homesickness (Wei et al., 2007). Among the problems experienced by first-year students, the researchers point: inability to allocate time, organize their activities, increased anxiety, fear of new environment, difficulties of entering a new team. The most important barriers to social adaptation of foreign students at Technical University were the following: language barrier that causes the problems of understanding educational content and passing examinations by foreign students; psychological barrier leading to the problems of interpersonal communication, self-realization and selfempowerment in new environment; household barrier which results, in particular, in problems of adaptation to living conditions, and also administrative barrier. The results showed that international students faced various problems in Slovakia. International students face challenges not only in the classroom but also in their social life. Participants also noted that because of differences in communication patterns they experience some awkwardness in social interaction. Many of the statements were related to difficulties of establishing friendly relations with the Slovak students. Thus, the participants experienced culture shock due to differences in different systems of values, models of communication, signs and symbols of social communication and patterns of interpersonal relations because of adaptation

problems. However, many studies indicate that there are a large number of students who are unable to fulfill their obligations and complete their studies. Authors (Wilcox, et al., 2008) found that students who feel at home, who are well-connected to fellow-students and professors and who take part in extracurricular activities are more likely to be retained in school and successfully graduate from the university. Namely, support from family and society has a positive influence on the study-success of students. Norms for social intercultural contact can be strengthened through peer-pairing, buddy and mentoring programs between domestic students and international students, intercultural activities in university boarding schools, extracurricular activities and intercultural team work at university (Hendrickson, 2018, Rienties et al., 2012).

The results showed that foreign students face a variety of problems, and they use a variety of strategies to adapt to unfamiliar surroundings. Studying abroad is not without difficulties, and we can confidently say that foreigners have a lot of problems with adaptation, which can affect their studies and the general impression of living in another country. The findings show that it is important for universities to have a broad approach to assessing student satisfaction and dissatisfaction, as the expressed level of satisfaction in one area may also relate to the satisfaction in other areas. According to the research results, participants need special services, organizations such as student associations, centers and departments of foreign students' adaptation, international clubs and various student organizations for their successful adaption in another country.

The results of this study may be taken as a basis for recommendations, used in the Slovak higher educational institutions, on how to help foreign students to adapt successfully. Language barriers may affect the academic training of students, participation in various activities as well as cultural understanding and social adaptation. Higher education institutions are increasingly concerned with students' satisfaction with the education program. It is recommended to support student communities (interest groups, sports classes) and supervision and mentor system at

the university; to create the information environment of the university; to involve foreign students in extracurricular activities; to organize specialized (additional) advanced training courses in Slovakia for foreign students and in foreign language for staff and professors; to improve the living conditions of foreign students.

References:

1. Bencherqui, D.B. et al. The challenges of welcoming international students on university campuses: Diversity, exclusion, inclusion and cosmopolitanism. *Revue internationale de psychosociologie et de gestion des comportements organisationnels*. 2020. Vol. 66, pp. 137-161.
2. Brown, J.C., Daly, A.J. Exploring the interactions and attitudes of international and domestic students In a new zealand tertiary institution. 2004. URL: https://eprints.utas.edu.au/6733/1/Hawaii_Justine.pdf
3. Cetinkaya-Yildiz, E. et al. Psychological distress among international students in Turkey. *International Journal of Intercultural Relations*. 2011. Vol. 35, pp. 534-539.
4. Choudaha, R. Three waves of international student mobility (1999-2020). *Studies in Higher Education*. 2017. Vol. 42, No. 5, pp. 825-832.
5. Hendrickson, B. Comparing international students friendship networks in Buenos Aires: Direct enrolment programs versus study abroad centers. *Front. Interdisciplinary Journal of Study Abroad*. 2016. Vol. 27, pp. 47-69.
6. Lam, L.I.V. Life being an International Student in the United States: Acculturation, Culture Shock, and Identity Transformation. Master's Theses. 261. 2017.
7. Manzoni, Ch., Rolfe, H. How schools are integrating new migrant pupils and their families. National Institute of Economic and Social Research. 2019. URL: <https://www.niesr.ac.uk/sites/default/files/publications/MigrantChildrenIntegrationFinalReport.pdf>
8. Msengi, I.G. Sources of stress and its impact on health behaviors and academic performance of international student sat a comprehensive Midwestern University. *International Journal of Global Health & Health Disparitie*. 2007. Vol. 5, No. 1, pp. 55-69.
9. Rienties, B. et al. Understanding academic performance of international students: The role of ethnicity, academic and social integration. *Higher Education*. 2012. Vol. 63, pp. 685-700.
10. Soltani, B., Keyvanara, M. Cultural Intelligence and Social Adaptability: A Comparison between Iranian and Non-Iranian Dormitory Students of Isfahan University of Medical Sciences. *Mater Sociomedica*. 2013. Vol. 25, No. 1, pp. 40-43.
11. Rhodes, M., Wellman, H. Constructing a new theory from old ideas and new evidence. *Cognitive Science*, 2013. Vol. 37, No. 3, pp. 592-604.
12. Thygesen, H. et al. Associations between learning environment factors and student satisfaction among occupational therapy students. *Irish Journal of Occupational Therapy*. 2020. Vol. 48, No. 2, pp. 91-100.
13. Wilcox, P. et al. It was nothing to do with the university, it was just the people': the role of social support in the first-year experience of higher education. *Studies in Higher Education*. 2008. Vol. 33, No. 3, pp. 253-266.
14. Wei, M. et al. Acculturative stress, perfectionism, years in the United States, and depression among Chinese international students. *Journal of Counseling Psychology*. 2007. Vol. 54, No. 4, pp. 385-394.
15. Wu, H. et al. International students' challenges and adjustment to college. *Education Research International*. 2015. pp. 1-9.
16. Yu, Y., Moskal, M. Missing intercultural engagements in the university experiences of Chinese international students in the UK. *J. Comparat. International Education*. 2019. Vol. 49, pp. 654-671.

ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ЗВО

Розвиток цифрової компетентності студентів закладів вищої освіти в умовах змішаного навчання

Бай Цзішен

*аспірант кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
Харків, Україна
e-mail: baijisheng19940317@gmail.com*

Сьогодні цифрова компетентність стає чинником професіоналізму, а її формування – актуальним завданням системи освіти всіх рівнів. Будь-яка цифрова компетенція передбачає наявність у людини цифрових навичок – сформованих моделей поведінки, що базуються на знаннях та вміннях у галузі цифрових технологій. Індивід із високим рівнем цифрової грамотності не рефлексує з приводу того, коли та як застосовувати у своєму повсякденному житті цифровий пристрій. Це закладено в моделі його поведінки стосовно конкретних ситуацій.

Цифрові навички поділяють на користувальницькі та професійні [2, с. 94]. Професійні цифрові навички відносяться до вирішення складних професійних завдань у цифровому середовищі. Цифрові навички користувача, в свою чергу, можна класифікувати як базові чи похідні. Базові навички – це насамперед уміння користуватися різними технічними пристроями, інтернетом, працювати з файлами, онлайн-сервісами, додатками тощо. Їхня наявність критично

важлива для оволодіння цифровою грамотністю. Похідні цифрові навички – це вміння застосовувати цифрові технології як у повсякденному житті, так і в трудовій діяльності з метою досягнення практичних результатів.

Є декілька аспектів, пов'язаних із цифровою компетентністю студентів закладів вищої освіти, тому це питання потрібно розглядати у змішаному контексті. 1. Цифрова трансформація навчальних закладів: заклади вищої освіти пройшли або проходять цифрову трансформацію, поєднуючи традиційне очне викладання з онлайн-навчанням. Це може забезпечити більше цифрових навчальних ресурсів і стимулювати розвиток цифрових навичок студентів. 2. Використання навчальних платформ: багато ЗВО використовують платформи онлайн-навчання, такі як системи управління навчанням (LMS) або платформи відкритих онлайн-курсів (МООС) для підтримки розвитку цифрових навичок студентів. За допомогою цих платформ студенти можуть отримувати доступ до навчальних матеріалів, брати участь в онлайн-дискусіях і виконувати завдання та проекти. 3. Технічна підготовка та підтримка: щоб допомогти студентам набути необхідних цифрових навичок, заклади вищої освіти забезпечують їм технічну підготовку та підтримку. 4. Проекти та практичні можливості: деякі ЗВО надають студентам практичні можливості для розвитку цифрових навичок, такі як участь у дослідницьких проектах, стажування та підприємництво. Ці практичні можливості можуть допомогти студентам застосувати та закріпити набуті цифрові навички [3, с. 51].

Цифрові навчальні ресурси та середовище відіграють позитивну роль у розвитку цифрової компетентності студентів коледжів. Перш за все, численні цифрові навчальні ресурси надають студентам коледжів надзвичайно широкі навчальні матеріали, які включають не лише знання з підручників, а й велику кількість академічних досліджень та матеріалів з Інтернету. Для тих студентів, які захоплюються науковими дослідженнями, цифрові навчальні ресурси є важливим інструментом для розширення їхніх знань та покращення академічних здібностей. По-друге, цифрове навчальне середовище надає

студентам коледжів зручний спосіб навчання. Студенти можуть отримати доступ до онлайн-курсів, брати участь в академічних дискусіях, а також подавати завдання і роботи в будь-який час і в будь-якому місці. Такий зручний спосіб навчання не лише підвищує ефективність навчання, але й дозволяє студентам краще використовувати свій вільний час для навчання. По-третє, цифрові навчальні ресурси та середовища також допомагають розвивати цифрову компетентність студентів коледжів [1].

Студентам необхідно шукати інформацію в Інтернеті, писати звіти та есе, брати участь в онлайн-дискусіях і т.ін. Всі ці види діяльності вимагають від студентів коледжів хорошої цифрової грамотності та цифрової компетентності. Завдяки навчанню та практиці в цифровому навчальному середовищі цифрова компетентність студентів коледжів може бути значно покращена. Нарешті, цифрові навчальні ресурси та середовище також допомагають стимулювати інноваційне мислення студентів коледжів. Інформаційні ресурси в Інтернеті багаті і різноманітні, завдяки чому студенти коледжів можуть розвивати своє мислення і знаходити нові напрямки для досліджень і методи вирішення проблем.

Аналізуючи результати представленого дослідження, слід зробити кілька суттєвих висновків, значимих для розуміння стратегії формування цифрової компетентності студентів університету на етапі професійного навчання: значимість цифрових компетенцій для майбутніх випускників критично висока, проте реальний рівень володіння цифровими компетенціями приблизно на чверть нижче необхідного, при цьому фіксований ступінь володіння цифровими компетенціями демонструє наявність більш користувальницького, ніж професійного рівня володіння.

Подібна залежність може свідчити про стихійний характер оволодіння цифровими компетенціями респондентами, а не систематичну роботу над їх формуванням. Рівень розвитку цифрової компетентності респондентів показує, з одного боку, цілком достатній ступінь поінформованості та орієнтації в

цифрових компетенціях, однак, з іншого боку, рівень їх застосування залишається дійсним.

Наголошуємо на позитивній оцінці онлайн навчання та його форматів для формування цифрової компетентності студентів, проте залишається відкритим питання – наскільки керуємим є цей процес і наскільки онлайн курси цілеспрямовано формують цифрові компетенції. Вважаємо, що, оскільки онлайн курс, пов'язаний із формуванням професійних компетенцій, як правило спрямований на формування останніх, сформованість цифрових компетенцій виявляється побічним продуктом, і вони набуваються в силу вимушеної необхідності засвоєння навчального матеріалу із застосуванням цифрових технологій навчання, ніж завдяки спеціально організованому процесу формування цифрової компетентності.

Отже, цифрові навчальні ресурси та середовище відіграють позитивну роль у розвитку цифрових здібностей студентів ЗВО. Завдяки вивченню та практиці цифрових навчальних ресурсів та середовища студенти можуть краще опанувати цифрові технології, покращити цифрову грамотність, підвищити інноваційні здібності та закласти міцний фундамент для своєї майбутньої роботи та життя.

Література:

1. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Бойчук В. М., Гордійчук Г. Б. та ін. Підготовка майбутніх учителів в освітньо-інформаційному середовищі закладів вищої освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Вінниця, 2019. 564 с.
2. Anggraini M. P., Anugerahwati M., Sari R. N., Miranty D., KurniasihK., Iswahyuni I. The ICT use of informal digital learning in enhancing EFL university students' English performance. *Computer Assisted Language Learning*. 2022. №23(3). С. 94-114.
3. Zhang Kai., Pochuieva O. Matching Degree between university students' Digital Literacy and the Current Situation of Mobile Language Learning. *International Journal of Interactive Mobile Technologies (iJIM)*. 2023. №7(14). Р. 49–53.

**Оптимізація навчання читання текстів за фахом
іноземних здобувачів вищої освіти
економічних спеціальностей**

Копилова О.В.

*ст.викладач кафедри мовної підготовки
Навчально-науковий інститут міжнародної освіти
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
м. Харків, Україна
e-mail: elene_k@i.ua*

Прагматичні цілі навчання української мови як іноземної можуть бути реалізовані лише за умови досягнення здобувачами вищої освіти певного рівня володіння мовою, комунікативна мета навчання є провідною. Реалізація цієї мети навчання забезпечує оволодіння студентами спеціальністю та різними формами комунікації. Українська мова для іноземних студентів економічного профілю є засобом залучення до обраної спеціальності, здобуття освіти, професійної підготовки, спілкування [3]. У практиці викладання аспект «мова спеціальності» представлений впродовж усього навчання, та його роль змінюється залежно від періоду вивчення мови, змінюються цілі, завдання, зміст навчання.

Практика роботи в іноземній аудиторії свідчить, що у навчальній діяльності у студентів-іноземців спостерігаються значні труднощі протягом усього періоду навчання, і основна складність полягає в оволодінні мовою спеціальності. Так, більшість студентів-іноземців, які вивчають українську мову, не готові до сприйняття та розуміння лекцій на першому курсі, найбільші труднощі для іноземців становить глобальне охоплення змісту та розуміння термінології у тексті наукового змісту (лекції), при читанні текстів вони не вміють виокремлювати основну інформацію. Крім того, рівень розуміння студентами спеціальних текстів на початку основного етапу є недостатнім для успішного забезпечення процесу навчання. Комбіновані мовні навички

(аудіювання-письмо, читання-письмо) у багатьох іноземних студентів практично відсутні.

Вибір теми статті обумовлений актуальністю проблеми вдосконалення підготовки іноземних студентів економічних спеціальностей, які навчаються у закладах вищої освіти України.

Актуальність статті обумовлена: по-перше, особливим значенням читання у процесі навчання української мови іноземних студентів-економістів як способу підвищення рівня володіння мовою та джерела постійно зростаючої інформації в галузі економіки; по-друге, відсутністю навчальних посібників з розвитку навичок читання спеціальної літератури для іноземних студентів економічного профілю.

Проблема навчання читання професійної літератури залишається однією з найважливіших для викладачів, які працюють з іноземними студентами економічних спеціальностей на кафедрі мовної підготовки ННІМО Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, оскільки не викликає сумніву думка про те, що на відміну від філологічної аудиторії, де професійний рівень читання та письма має бути подібним до рівня розуміння та говоріння, у студентів економічного профілю рівень навичок читання та письма має превалювати.

Дослідники відзначають, що читання сприяє формуванню та розвитку навичок та вмінь вживання мовного матеріалу в мовленні, розвиває мовну інтуїцію, без якої неможливе оволодіння іноземною мовою. Пильна увага до читання диктується переважаючою роллю письмової комунікації у світі в процесі міжмовного обміну інформацією, оскільки у сфері інтелектуальної діяльності, до якої належить наука, використовується письмова форма мов. Читання текстів має позитивний вплив на розвиток інших видів мовленнєвої діяльності і передбачає засвоєння великого словника і різноманітних мовних структур [1, с. 55].

Перш за все, зауважимо, що для сприйняття оригінального наукового тексту особливого значення набуває розуміння авторської думки, мовним виразом якої є не окреме речення, а висловлювання, текст та його певні типи (опис, оповідання або повідомлення-міркування, доказ). Однак у навчальних цілях в економічній аудиторії доцільно вивчати способи викладу, що найчастіше зустрічаються в текстах з економіки, і ті, які необхідні для певного етапу навчання [4] .

Крім того, на наш погляд, слід урахувувати і традиційно тематичну організацію текстового матеріалу, коли виділяються головні теми тієї чи іншої економічної дисципліни, а лексико-граматичний матеріал відпрацьовується, коли це потрібно. Відбір навчального (текстового) матеріалу є важливим етапом у процесі визначення змісту навчання. Науковий текст для читання повинен бути структурований відповідно до мовленнєвих потреб студентів: лексичний матеріал, мовленнєві кліше, конструкції та інші типові мовленнєві звороти, які необхідні для його побудови, повинні становити основу тексту.

Текстовий матеріал повинен мати наукову значущість, що пов'язана з головними питаннями професійно-орієнтованого навчання, відповідати інтересам студентів, мати для них практичне значення, бути пов'язаним із матеріалом профільних дисциплін, що значно підвищує мотивацію навчання та оптимізує навчальний процес [3, с. 91]. Ми вважаємо, що на матеріалі таких текстів відпрацьовуються форми та конструкції наукового стилю мовлення, формується розуміння мети читання, розвивається гнучкість читання та мовленнєвий здогад.

Крім того, у процесі навчання читанню важливо звертати увагу на причини нерозуміння іноземними студентами ієрархії змістів текстів за фахом: по-перше, відсутність у студентів цілісного сприйняття тексту; по-друге, помилкове визначення тих слів, у яких виражені суб'єкт та предикат логічного судження; по-третє, лексичні труднощі економічного тексту.

У зв'язку з цим зусилля викладачів мають бути спрямовані на формування вмінь розуміти основний зміст тексту, поєднувати окремі факти в єдине ціле (тема – підтема – субтема – мікротема), прогнозувати подальший хід інформації та заключну частину тексту, визначати тему на основі різних орієнтирів (за назвою тексту, за ключовими словами, за інформацією першого абзацу), розуміти загальний логічний план тексту (розподіл тексту на смислові частини, виділення головної думки абзацу, фрагмента смислових частин тексту, складання різних видів плану (простий, складний, називний, тезовий)).

Крім того, для набуття необхідних умінь подальшого самостійного читання професійної літератури доцільно виконувати вправи, спрямовані на впізнавання незнайомих слів за асоціацією, за контекстом, за словотворчими елементами, на впізнавання мовних моделей або мовних зразків, характерних для спеціальної літератури, вміння користуватися термінологічним словником.

Для подолання граматичних труднощів під час роботи з економічним текстом слід сформувані відповідні навички читання та довести їх до автоматизму. З цією метою необхідно навчити студентів виділяти в тексті характерні для нього мовні моделі, бачити взаємозв'язок слів, що становлять цю мовну модель.

Ще одним напрямом при навчанні читання, на нашу думку, є використання термінологічної лексики, без знання та осмислення якої неможливе формування як мовної, так і професійної компетенції. Читання, сприйняття і ефективне запам'ятовування текстів за фахом забезпечується за рахунок засвоєння найбільш інформативних слів мовленнєвого повідомлення. Відомо, що найбільш інформативною в текстах зі спеціальних дисциплін є термінологічна лексика, при роботі над якою методично важливим виявляється вивчення принципу її організації, виділення угруповань, що здійснюються на екстралінгвістичній основі, лексико-семантичних і тематичних груп. Понятійний склад економічних термінів характеризується різноманітністю та різноплановістю, значним проникненням термінів у сферу загальноповсякденної

лексики (перспективне планування, народне господарство, економічне завдання), широким використанням загальноновживаних слів у якості термінів (норма, надійність), великою питомою вагою термінів-словосполучень у структурному складі економічних термінів (амортизація на повне відновлення..., прямий коефіцієнт) та деяких інших [2]. Завдання лексичного відбору економічної термінології під час навчання мови спеціальності іноземних студентів-економістів полягає у тому, щоб вибрати найбільш уживані, частотні терміни, засвоєння яких давало б студенту можливість самостійно читати спеціальну літературу з економіки.

На закінчення відзначимо, що найбільш оптимальний шлях для навчання читання полягає у виборі значущих текстів економічного змісту, структурно-смісловий аналіз яких дає можливість розвивати та вдосконалювати мовленнєві навички, і у відборі термінологічної лексики як мовленнєвої одиниці, що обумовлена не тільки системою понять економічної галузі знань, але й системою мовлення.

Питання навчання читання у конкретних умовах, а саме навчання студентів-економістів, потребують системності та подальшої реалізації у навчальних посібниках з читання, що враховують професійну орієнтацію учнів.

Література:

1. Жарко О. Формування комунікативної компетенції у студентів немовних спеціальностей при вивченні іноземної мови у закладах вищої освіти I-II рівнів акредитації. *Молодий вчений*. 2018. №10 (62). С. 54–59.
2. Копилова О.В. Понятійний апарат економіки в системі навчання мови іноземних студентів. *Проблеми і перспективи мовної підготовки іноземних студентів у закладах вищої освіти: збірник наукових статей за матеріалами XVI Міжнародної науково-практичної конференції (19 жовтня 2021 р.)*. Х.: Видавництво Іванченка І.С., 2021. С. 335-340.
3. Черновалюк І. Професійно орієнтована мовна підготовка іноземних здобувачів вищої освіти. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*. Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2022. Вип. 41. С. 82–99.
4. Kopylova O.V., Titarenko O.O. The formation of language competence of foreign students-economists by means of distance technologies. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2021. Вип. 38. С. 111–123.

**Розвиток професійного мовлення
на уроках української мови як іноземної**

Муляр І. В.

*доц., к. філол. н., доцент кафедри перекладу та лінгвістичної підготовки іноземців
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна
e-mail: imuliar5@gmail.com*

У нових реаліях, пов'язаних з війною, постало питання організації ефективного дистанційного навчання, яке передбачає швидку адаптацію освіти до нових умов. Щоб забезпечити неперервність у навчальній діяльності, на сьогодні науковці розробляють широкий спектр навчальних матеріалів, інструментів для створення цифрового навчального контенту, доступного в інтернеті, який полегшує процес здобуття знань, сприяє кращій взаємодії викладачів та студентів. Наразі викладач є наставником, який повинен координувати пізнавальний процес, постійно удосконалювати зміст дисципліни, яку він викладає, підвищувати творчу активність і кваліфікацію відповідно до нововведень. Дистанційна форма навчання дає необмежені можливості в забезпеченні найсучаснішими навчально-методичними матеріалами. Водночас є потреба у створенні навчальних посібників та підручників, які б допомагали іноземним студентам опановувати фахові реалії і поняття, набувати фахового досвіду, розвивати комунікативні навички взаємодії в майбутній професійній сфері. Під час навчання української мови як іноземної на певному етапі викладачеві потрібно акцентувати увагу на розвитку професійного мовлення студентів відповідно до обраної галузі. Тому майстерністю викладача є створення мовленнєвих ситуацій, які сприятимуть удосконаленню професійної мовної компетенції іноземців, виходячи із комунікативних потреб майбутніх фахівців.

Наближаючи навчання до реальних умов, сучасні дослідники віддають перевагу реалізації комунікативного підходу до навчання [1-2], тому більшість

часу на заняттях приділяють розмовним практикам. Студентів насамперед ознайомлюють із низкою етикетних формул для ввічливого початка, перебігу та завершення спілкування, навчають, як правильно презентувати себе, відрекомендуватися відповідно до етичних вимог тощо [3, с. 95-97]. Прийомами реалізації цього процесу можуть бути ситуативні діалоги, бліцпитання, рольові ігри, змістом яких будуть змодельовані ситуації майбутньої професійної взаємодії, оформлення презентації своєї майбутньої діяльності (бажано зі звуковим коментарем), відеороликів, відеомайстер-класів тощо) [4]. Важливим також є поступове знайомство з відповідними мовними зворотами, укладання словника професійної лексики та термінів, підготовка невеличких повідомлень з новою інформацією з фахової проблематики, розповідь про перспективи майбутньої професії, підготовка коротких відповідей на запитання, сприймання на слух мовлення фахівців під час перегляду відео або слухання аудіозапису з потрібною інформацією та перевірка її сприймання, робота з науковими фаховими текстами, підготовка рефератів тощо. Усі ці види робіт потребують творчого осмислення, продумування змісту та чіткої структури, вміння поєднувати традиційних методів навчання зі специфічними прийомами для дистанційної освіти.

Застосування різноманітних розмовних практик та інших творчих завдань сприятимуть розвитку культури фахового мовлення та спілкування; формуватимуть уміння і навички правильного і переконливого мовлення відповідно до запропонованих ситуацій, характерних для фахової діяльності; уміння будувати висловлення з фахової проблематики та презентувати себе як кваліфікованого фахівця і майбутнього професіонала впродовж усього завдання; уміння взаємодіяти відповідно до ситуації спілкування, здійснювати самооцінювання власної діяльності. Усі ці вміння і навички є досить важливими складовими для майбутніх фахівців.

Отже, під час віртуально-мережевого навчання, викладач, використовуючи сучасні інтерактивні технології на додаток до традиційних,

має змогу здійснювати якісно новий підхід до навчання іноземних студентів. У такому разі цей процес стає цікавим, індивідуалізованим та ефективним.

Література:

1. Ковтун О.В. Комунікативний підхід у мовній освіті: діахронічний аналіз. *Наука і освіта*. № 7. 2011. С. 50-54.
2. Муляр І. В. Усномовні завдання на практичних заняттях з української мови для студентів-іноземців підготовчого відділення. *Міжнародний науково-методичний семінар «Новітні педагогічні технології у викладанні мов іноземним студентам»: м-ли семінару, м. Харків, 25 лютого 2021 року*. Харків: ХНАДУ, 2021. с. 112-114.
3. Муляр І.В. Формування навичок мовного етикету під час навчання української мови як іноземної. *Міжнародний науково-методичний семінар «Новітні педагогічні технології у викладанні мов іноземним студентам»: матеріали семінару, м. Харків, 24 лютого 2022 року*. Харків: ХНАДУ, 2022. С. 95-97.
4. Світлик М. Д. Ігрові вправи та рольові ігри – ефективні методи викладання української мови як іноземної. *Актуальні проблеми викладання української мови як іноземної: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 19 квітня*. Білоцерківський НАУ, 2019. С. 64-67.

**Формування міжкультурної компетентності під час вивчення дисципліни
«Історія та культура України» в умовах дистанційної освіти**

Прилуцька Л.А.

*к. іст. н., доцент кафедри мовної підготовки
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
м. Харків, Україна
e-mail: kafmp@ukr.net*

В сучасному світі глобалізація і міжнародний обмін знань стають дедалі більш важливими. Вивчення іноземними студентами історії та культури інших країн сприяє розвитку міжкультурної компетентності. Міжкультурна компетентність – це здатність сприймати, розуміти і взаємодіяти з представниками інших культур, розширюючи свій горизонт і збагачуючи власний світогляд.

Сьогодні Україна у стані повномасштабного збройного конфлікту і саме вивчення цієї дисципліни не лише репрезентує нашу державу світовій спільноті, а й допомагає іноземним здобувачам вищої освіти зрозуміти

історичний та культурний контекст подій, що відбуваються в країні, і відповідні дії та реакції людей. І це створює сприятливий ґрунт для подальших самостійних пошуків про те, якою є Україна і сприяє розвитку міжнародних відносин.

Дистанційна освіта має свої переваги, особливо в контексті глобальної пандемії COVID-19 та воєнного стану на території України, такі як гнучкість та доступність. Проте, вона також може створювати виклики для формування міжкультурної компетентності. Для забезпечення ефективного формування міжкультурної компетентності в іноземних здобувачах вищої освіти під час вивчення дисципліни «Історія та культура України» у дистанційному форматі, освітні заклади та викладачі можуть розглядати наступні рекомендації:

Використовувати інтерактивні методи: вивчення культури і історії країни повинно бути активним та інтерактивним. Віртуальні тури, групові проекти та дискусії сприяють поглибленню розуміння та взаємодії. Зокрема, за допомогою додатку Slipchamp, кожен іноземний студент може створити віртуальну екскурсію українськими історичними місцями та пам'ятками, додавши до відео 360-градусні панорами та розповідаючи цікаві факти.

Залучати місцевих експертів: запрошення експертів та практиків для обговорень та майстер-класів може надати студентам можливість безпосередньо взаємодіяти з представниками української культури. Наприклад, організація віртуального майстер-класу з писанкарства для іноземних студентів є чудовою ідеєю для занурення їх в українську культуру та традиції, де іноземні студенти матимуть можливість створити щось особисте та важливе, спільно ділитися культурними знаннями та навичками.

Збагачувати культурний обмін: залучення іноземних студентів до культурних заходів та святкових обрядів України сприяє їхній активній участі в культурному житті. Скажімо, участь у онлайн-церемоніях українських свят та обрядів, таких як Великдень, Маланка чи Масляна може бути цікавим досвідом та важливим способом поділитися культурним багатством України з іншими.

Підтримувати спільні проєкти: спільні проєкти між іноземними та українськими здобувачами вищої освіти, інтернаціональні вебінари сприяють обміну досвідом та взаєморозумінню. Особливо цікавими є фільмові чи мультимедійні проєкти: спільно створіть фільм, мультимедійну презентацію або веб-серіал про історію та культуру України. Це може включати документальні фільми, інтерв'ю, анімації та інше. Також цікавим буде аналіз фольклору з різних культур, виявляючи схожість та різниці в міфах і легендах.

Оцінка міжкультурної компетентності: важливо розробити критерії та завдання, що враховують розвиток міжкультурних навичок у студентів. Для прикладу, таке завдання як міжкультурні інтерв'ю «Діалоги про війну: реальні історії».

Отже, формування міжкультурної компетентності під час вивчення дисципліни «Історія та культура України» відкриває можливість для іноземних студентів дізнатися більше про історію України, розуміти традиції, цінності та ідентичність українського народу. До того ж заохочуючі інтерактивну співпрацю між іноземними та українськими здобувачами вищої освіти, формується спільнота, яка підтримує міжнародні цінності миру і взаємопідтримки. Це також сприяє розумінню реального впливу війни на життя людей та суспільство, що робить навчання більш емоційно значущим і особистим, оскільки іноземні студенти стають більш інформованими та активними агентами змін у світі, що посилює міжнародне розуміння та солідарність у підтримці України.

Література:

1. Максимович О.В. Міжкультурна компетенція як предмет соціологічного теоретизування в дослідженнях соціокультурної взаємодії в умовах прикордоння. *Спеціальні та галузеві соціології*. 2020. Вип. 12, Т. 1. С. 97-104
2. Освіта в умовах війни: реалії, виклики та шляхи подолання: матеріали II Форуму академічної спільноти (20–24 червня 2022 року, м. Дніпро; Державний вищий навчальний заклад «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури») / Упоряд. М. В. Савицький, І. П. Мамчич. Дніпро: ДВНЗ «ПДАБА», 2022. 152 с

3. Сучасні проблеми методики викладання мов та навчання іноземців у закладах вищої освіти: колективна монографія / Колектив авторів. Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2022. 168 с.

Особливості професійної підготовки майбутніх учителів у КНР

Ян Хунхао

*аспірант кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
Харків, Україна
e-mail: yanghonghao1989@163.com*

Світове суспільство сьогодні визнає якість освіти основною метою, пріоритетом свого розвитку. У Китайській Народній Республіці освіта визнана одним з найважливіших загальнонаціональних пріоритетів розвитку економіки та суспільства. Сучасні зміни в освітній системі Китаю перш за все «спрямовані на підвищення освітнього рівня молоді, формування функціонально і професійно підготовлених фахівців, здатних забезпечити економічний розвиток, конкурентність та політичну незалежність держави, що потребує вдосконалення національних освітніх стандартів» [4, с. 43]. Провідними принципами розвитку освіти КНР у XXI столітті є перевага новаторського духу, «дедалі більше уваги приділяється вихованню усвідомлених, вдумливих кадрів з високим рівнем навичок» [1, с. 18]. Саме ці принципи відображено в нормативно-правових документах КНР, які ґрунтовно регламентують діяльність освітніх організацій країни. Також система освіти регламентується законодавчими органами провінцій, районів, міст, що мають право законотворчої діяльності у межах району адміністративного підпорядкування.

У законі КНР «Про вищу освіту» від 29.09.1998 р. [5] викладено основні її принципи. Так, стверджується, що вища освіта має реалізовувати державну освітню політику, служити справі соціалістичної модернізації та поєднуватися з

продуктивною працею, щоб освічені люди всебічно розвивались у моральному, інтелектуальному та фізичному відношенні (Стаття 4). Місією вищої освіти є формування високопрофесійних талантів з новаторським духом та практичними здібностями, розвиток науки, техніки та культури (Стаття 5).

Зміни у системі вищої освіти КНР у XX столітті є дуже значними. Якщо у 1949 році у країні існувало лише 205 державних закладів вищої освіти, то зараз їх існує понад 3000. Завдяки послідовним реформам, що проводить китайський уряд, в останні роки продовжується її вдосконалення. Високий рівень освіти у провідних закладах вищої освіти Китаю визнає і міжнародне суспільство. Так, дослідницька структура міжнародної вищої освіти QS, яка щорічно публікує рейтинги провідних університетів світу, включила у 2022 році до першої півсотні кращих світових університетів Університет Цінхуа (Tsinghua University) (17 місце), Пекінський університет (Peking University) (18 місце), Фуданський університет (Fudan University) (31 місце), Чжецзянський університет (Zhejiang University) (45 місце).

До закладів вищої освіти в Китаї відносять університети, коледжі та професійні вищі школи. Коледжі та університети реалізують профільну освіту. Сьогодні стратегія розвитку освіти КНР спрямована на підвищення якості освіти. Це стосується й професійного розвитку вчителів, що визнається урядом як важливий фактор підвищення якості освіти.

Сучасна організація педагогічної освіти передбачає два напрями підготовки: навчання майбутніх учителів у педагогічних закладах вищої освіти, перепідготовку та підвищення професійних компетенцій практикуючих викладачів при урядових освітніх структурах. Вища педагогічна освіта в Китаї націлена в основному на підготовку кадрів для середньої школи. Для підготовки вчителів повної середньої школи навчальна програма передбачає чотирирічне навчання, під час підготовки вчителів для неповної середньої школи – трирічне.

Високий соціальний статус учителя у КНР є стійкою тенденцією, що впливає на розвиток педагогічної освіти в країні. Педагог вважається творцем нації, який виховує ідеали та втілює в життя нові ідеї, сприяючи якісній підготовці спеціалістів. Це пояснюється конфуціанською традицією, яка «протягом багатьох століть є етико-філософської основою всієї китайської освітньої концепції в цілому і підготовки педагогічних кадрів зокрема, заклала фундамент культу освіченості й освіти, поваги до Вчителя і сприйняття його як соціальної фігури, рівної за значимістю правителю» [3, с. 103].

У розумінні китайських педагогів поняття «професійна підготовка», «професійна освіта» й також «професійний розвиток» є доволі близькими. Саме термін «професійна підготовка» сучасними дослідниками позиціонується як розвиток, не лише стан, а й процес отримання знань, їх вдосконалення, постійного поглиблення навчання професійним навичкам. Як стверджує Цзян Сяоань, під поняттям «професійний розвиток учителів» у КНР розуміється «зростання професійної культури, безперервне навчання та дослідження, процес постійного розвитку професійної етики (у Китаї зазвичай вживається термін «професійна мораль»), збагачення знаннями предмета, що викладається, підвищення кваліфікації з організації освітньої та виховної діяльності» [2].

Розглядаючи підготовку як набуття запасу знань, досвіду, здобутих у процесі навчання, практичної діяльності, ми розуміємо професійну підготовку майбутніх учителів у китайському педагогічному навчальному закладі як цілісний процес засвоєння й закріплення загально педагогічних і фахових знань, умінь, навичок, ознайомлення з передовим педагогічним досвідом. Результатом такої професійної підготовки є стан готовності майбутніх учителів до професійної діяльності в освітніх навчальних закладах.

Китай успішно впроваджує інноваційні механізми управління освітою, використовує їх інструментально та адаптує до вікових культурних традицій, що сприяє швидкому розвитку у сфері освіти. За прогнозами китайських

науковців, з 2020 по 2050 рік КНР вийде на лідируючі позиції у світі за рівнем якості освіти, у зв'язку з чим «стратегічна роль у сучасних умовах відводиться педагогічній освіті, покликаний готувати висококваліфіковані кадри, які будуть здатні втілити в життя переорієнтацію всієї системи освіти обличчям до модернізації, до світу, до майбутнього». [3, с. 99].

Дослідниками зроблено декілька висновків щодо сучасного стану професійної підготовки майбутніх учителів у КНР. На їхню думку, існуюча концепція педагогічної освіти та система підготовки вчителя у ЗВО відстає від розвитку сучасного суспільства, а подекуди низький рівень якості підготовки педагогічних кадрів пов'язаний з недостатністю відкритості та гнучкості в системі підготовки вчителя, з відсутністю усвідомлення інновацій у практиці в процесі професійної підготовки вчителя [3, с.103]. Важливим є також існування серед певного кола науковців думки, що спеціальна психолого-педагогічна підготовка не є обов'язковою у професійній підготовці вчителя, щонайменш у коледжах. Акцент, як вони вважають, треба робити на комп'ютерні та інформаційні технології в освітньому процесі [2]. Але, незважаючи на цю позицію, у Китаї сьогодні спостерігається тенденція до інтенсивного розвитку вищої педагогічної освіти, оскільки успіхи будь-якої реформи освіти значною мірою залежать від якості підготовки вчителя. Підготовка нового покоління учителів, які мають професійну компетентність і велику конкурентність на ринку праці, набуває особливої актуальності у процесі розвитку освіти.

Ми бачимо важливу проблему: за відсутності необхідної та достатньої педагогічної підготовки майбутні вчителі не зможуть добре навчати предметних дисциплін з методичної точки зору. Недостатній рівень психолого-педагогічної підготовки негативно впливатиме на якість викладання. Саме педагогічні дисципліни розкривають особливості навчання у педагогічних закладах, на відміну від багатoproфільного університету, та мають стати важливою частиною навчальної програми педагогічного закладу вищої освіти. Врахування необхідності введення до навчальних програм педагогічних

дисциплін, безумовно, різних залежно від рівня та цілей закладу освіти, сприятиме поступовому становленню професійної освіти у педагогічних ЗВО як самостійної системи, тим самим призводитиме до поступового переходу до відносної відкритості та спеціалізації педагогічних кадрів. Формування педагогічних знань залежить від раціональної структури навчального плану. Тому на етапі підготовки навчальної програми слід приділяти більше уваги розвитку в майбутніх вчителів педагогічних компетенцій та навичок.

Проведений аналіз дає змогу дійти висновків, що проблема підготовки майбутніх учителів у закладах вищої освіти КНР знаходиться під постійним державним моніторингом, але навчальні плани потребують оновлення відповідно до сучасних вимог щодо отримання професійної кваліфікації вчителя. Це забезпечить сучасний характер навчання студентів, надасть можливість як поліпшити професійні навички студентів, проводити наукові дослідження на високому рівні, так і допоможе їм адаптуватися до суспільства, підвищити конкурентоспроможність майбутніх учителів.

Література:

1. Корчагіна Г.С., Ян Чженьюй. Проблема професійної підготовки вчителів музики в КНР. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 36. 2021. С. 17-20.
2. Цзян Сяоянь. Висококваліфіковані вчителі як ключовий фактор якості освіти. Практика у Китайській Народній Республіці. 2016. URL: <https://www.hse.ru/data/2016/03/17/1127403847/Цзян%20Сяоянь.docx>
3. Чжан Лун. Тенденції розвитку та перспективи використання досвіду особистісно-професійного розвитку китайських учителів в умовах неперервної педагогічної освіти України. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. Випуск 47. 2016. С. 98-113.
4. Шпарик О. М. Пошук китайськими освітянами парадигми забезпечення якісної освіти у доробках американських науковців. *Рідна школа*. 2014. №8–9 (серпень–вересень). С. 41-45.
5. 中华人民共和国高等教育法. 1998. URL: http://www.npc.gov.cn/wxzl/wxzl/2000-12/05/content_4712.htm

Forecasting quality management in education

Abbasova-Zeynalova Nurana

Mingachevir State University

Mingachevir, Azerbaijan

e-mail: nurane.abbasova.1997@mail.ru

In modern times, quality is shown as one of the main indicators that ensure the socio-economic development of the country. Quality can also be seen as the perfection of economy. It is impossible to meet the demands of a constantly developing society without a quality indicator. Quality management is a systematic process that covers all stages from production planning to final product sales and service. This includes quality planning, assurance, control and improvement.

When we say quality in education, it is understood that quality indicators at the international level are reflected in the sphere of education. The process of quality management requires continuous development-oriented management in education. The development of education and the globalization of the economy have led to an increase in the importance of education at the world level. This change has forced countries to create a competitive education system and adopt internationally accepted education standards. In most countries, certain institutions have been established for the development of quality assurance mechanisms. The quality of education is a concept that encompasses all functions and activities that are part of academic life in a university system. Management of education as a dynamic system requires predictive information about development prospects in order to make appropriate management decisions.

In the process of education management, quality forecast evaluations depend on human (intellectual) capital and the activity of the economy in general. Forecasting for the management of the education system includes the selection of methods and approaches for the best use of the accumulated knowledge related to the development of education in the short, medium and long term. Forecasting the development of the education system in developed countries is considered one of the

most important factors. Research and development costs in this direction make up approximately 2% of the annual expenditure of the educational sector. The benefits of research and development are more than 50 times the costs associated with their implementation. Special attention should be paid to predicting the development of the education system, especially in the conditions of economic crisis. A forecast is a probable assessment of the future results and ways of development of the educational system, as well as the resources and organizational measures necessary for its implementation. In the process of making forecasts for the development of the education system, it is necessary to observe the following methodological principles:

- systematicity, which requires considering the object of forecasting and the background of forecasting as a system of mutual relations;
- optimality, which ensures the preparation of accurate and reliable forecasts with minimal cost;
- analogy, which includes the use of information sources obtained on the development of objects analyzed along the line of development of similar objects;
- complexity, which provides a comprehensive description of the object of prediction;
- specificity, which requires the calculation of differences, indicators and characteristic features that are unique to the analyzed object.

The forecasting of the education system should be evaluated in advance of the changes that may occur in the prospective development. The goal of forecasting, which includes a number of methods and approaches, is related to the best use of the accumulated knowledge on education to choose the priority directions of science and innovation development. Forecasting is an important element of state regulation of the education system, development of prospective strategic plans, national programs and projects. Making strategic decisions without taking into account the forecast evaluations of their results deepens the crisis in the economy and the life of society. The state regulation of the education system should be based on the coordination of forecasting, strategic and indicative planning, programming, scientific, financial,

logistical and personnel provision. Scientific support for the development of education should answer the following basic questions:

- which areas of scientific research will be prioritized in the next 15-50 years;
- in which areas of knowledge and when scientific theories will exhaust its potential, new paradigms will emerge;
- which fields of science will form the technical and technological image of future education;
- With what force should the scientific and technical potential be provided: rapid development of science within the selected priority areas, transition of education to the path of innovative development;
- how should be the relationship between fundamental research and applied research in the field of education;
- What is the expected effect of obtaining and applying the results of research and scientific-technical activity.

Forecasting (long-term, medium-term and short-term) determines the possible trends in the development of the education system under the influence of external and internal factors, evaluates the trajectories of its dynamics, the ways of influencing these trajectories and the results in order to be able to choose the optimal development path in the forecast period.

Despite the fact that the education system currently has the ability to compete with the education system of many developed countries, in order to further increase the quality of work and competitiveness, the state's education policy should be widely supported by the society, the necessary resources should be allocated for the development of education and the improvement of quality indicators, and their effective use mechanism should be created, the education system should be comprehensively modernized. It is known that the importance of education as the main factor in the establishment of new qualities in society increases with the trend of human capital formation. Therefore, the main strategic line-education modernization should be carried out in the next decade, including the main principles of the state's

education policy, problems related to the development trend of the society, and the main directions of the socio-economic policy.

Literature:

1. Guliyeva S. "The principle of quality management and its main directions", Baku, 2018.
- 2.. Mehdiyev M. I. "Quality management", Baku, 2017.
- 3.. Mammadzade Ramiz "Quality in education as one of the leading directions", "Teacher of Azerbaijan" Baku, 2020.

ЗМІСТ

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ЛІНГВОДИДАКТИКИ ТА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

<i>Артьомова О.І., Тараненко В.В.</i> Формування комунікативної компетенції студентів-іноземців в процесі вивчення української мови як іноземної ...	4
<i>Карімова Н.Е.</i> Навчання ідіом на заняттях з англійської мови	7
<i>Ланова І.В.</i> Значення тексту як складової навчання фахової мови у викладанні української мови як іноземної	11
<i>Малихіна Ю.О.</i> Навчальний посібник з української як іноземної як засіб формування граматичних навичок та мовленнєвих умінь	13
<i>Опришко Н.О., Rodrigues R.</i> Особливості інтенсивного курсу української мови для іноземних студентів підготовчого відділення, які навчаються англійською мовою	19
<i>Панченко О.І.</i> Можливості сприйняття української поезії за допомогою машинного перекладу	22
<i>Приходько С.О.</i> Особливості вивчення дієслів руху в іншомовній аудиторії	26
<i>Чжан Цайджин</i> Створення іншомовного комунікативного середовища в умовах онлайн-навчання в Китаї	30
<i>Nəsirova Gülşən Bayram, Shahana Heydarova Shahin</i> Integrated Approach to Grammar in Context	35
<i>Rahimov M.N., Hunbatova Sh.R.</i> Interaction of language and speech, the role of grammar and vocabulary in their implementation	40
<i>Suima I. P.</i> The role of interview in foreign language teaching	44
<i>Zeynalova-Mammadzade L.V</i> The role of borrowed words in foreign language teaching	48

СУЧАСНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС: ТРАДИЦІЙНІ ТА ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ, АЛГОРИТМИ ТА ПРИЙОМИ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ СТУДЕНТІВ

<i>Айтпаева А.С.</i> Когнитивный подход в обучении грамматике РКИ на начальном этапе	54
<i>Архипенко Л. М.</i> Тестування як засіб контролю знань при вивченні української мови як іноземної	59
<i>Васецька Л.І.</i> Особливості застосування хмарного сервісу MS TEAMS на довузівському етапі мовної підготовки іноземців	63
<i>Манаева Г.С., Чорна Ю.В.</i> Особливості організації самостійної роботи слухачів-іноземних громадян на довузівському етапі підготовки в умовах дистанційної освіти	66
<i>Мустафаєва А.Г., Бахшиєва Г.С., Гурбанова Г.Г.</i> Освітні інновації ХХІ століття: основні особливості дистанційної освіти та її роль у навчанні іноземної мови	70
<i>Рязанцева Д. В., Левченко Я.С.</i> Активізація самостійної роботи іноземних студентів: організація, напрями, перспективи	74
<i>Семененко І.Є., Левченко Я.С.</i> Оцінювання в дистанційному навчанні у процесі професійної підготовки іноземних студентів базових факультетів	76
<i>Уварова Т.Ю.</i> Інноваційні методи організації самостійної роботи студентів, які вивчають українську мову як іноземну	83
<i>Ушакова Н.В.</i> Формування лексичних навичок здобувачів освіти засобами ІКТ на початковому етапі навчання української мови як іноземної	89
<i>Шипотілова О.П.</i> Із досвіду вивчення польської мови як іноземної на базі Варшавського університету (м. Варшава, Республіка Польща)	94
<i>Шкурко О.В.</i> Сучасні засоби візуалізації навчальних матеріалів на заняттях з української мови як іноземної	97
<i>Якубаева К.С.</i> Дидактическая игра как средство обучения русскому	

языку иностранных учащихся	101
Isayeva F.Y., Mammadova U.Y. The use of online resources in teaching English as a foreign language	104
Petrova O.B. English medium instruction: foreign language teaching strategies	109
Sandu T. Technology as a tool of enhancing language learning process	112
Sciuchina O. Teaching english vocabulary during distance learning	120
Solovyova O. Combined methods of teaching foreign students	124

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ: ПИТАННЯ АДАПТАЦІЇ ТА ІНТЕГРАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ОСВІТНІЙ ПРОСТІР ЗВО

Іванова Т.А. Про міжкультурну комунікацію в сучасному світі	127
Игнатова Е.Р., Толмачева Д.С., Саденова А.Е. Межкультурная коммуникация в практике обучения русскому и казахскому языкам иностранных студентов	132
Любецька В.В. Формування компетентностей міжкультурної комунікації студентів-іноземців	138
Моргунова Н.С. Академічна доброчесність чи академічне шахрайство: вибір іноземних студентів	141
Нуршаихова Ж. А., Мусаева Г. А. Трансляция национальных ценностей в образовательном языковом пространстве	148
Снігурова І.І. Формування культури мовлення іноземних студентів у сучасних умовах	152
Тростинська О.М. Мотиваційний чинник у вивченні української мови іноземними здобувачами вищої освіти	156
Ушакова Н.І. Міжнародний діловий етикет для іноземних здобувачів наукового ступеня доктора філософії	160

Цупіна Д.С. Принципи розвитку риторичної компетентності іноземних студентів у закладах вищої освіти	163
Шевченко О.М. Розвиток навчально-пізнавальної активності іноземних здобувачів освіти на заняттях з української мови як іноземної	169
Dolinska V. Intercultural teaching as part of global education	173
Kangozhayeva R. Psychological and pedagogical substantiation of the formation of a foreign-language professional written intercultural and communicative competence	180
Карачова Д. В., Азібалова Т. М. The aspect of gender-inclusive approach in modern English language learning	185
Corcevoi M. Psychological aspects of digitalization of education	188
Kovalenko Y. The Role of Motivation and Engagement in Foreign Language Training	193
Mičko J. Issues of theory and practice of adaptation of foreign students	196

ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ЗВО

Бай Цзішен. Розвиток цифрової компетентності студентів закладів вищої освіти в умовах змішаного навчання	204
Копилова О.В. Оптимізація навчання читання текстів за фахом іноземних здобувачів вищої освіти економічних спеціальностей	208
Муляр І. В. Розвиток професійного мовлення на уроках української мови як іноземної	213
Прилуцька Л.А. Формування міжкультурної компетентності під час вивчення дисципліни «Історія та культура України» в умовах дистанційної освіти	215
Ян Хунхао Особливості професійної підготовки майбутніх учителів у КНР	218
Abbasova-Zeynalova N. Forecasting quality management in education ...	223

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ
МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Збірник наукових статей за матеріалами
XVIII Міжнародної науково-практичної конференції

19 жовтня 2023 р.

Підписано до друку 20.10.2023 р.

Формат 60x84 1/16.. Папір офсетний. Друк цифровий.

Умовн. друк. арк. 22,0.

Тираж 100 прим. Зам. №19-10.

Видавництво та друк

ФОП Іванченко І.С.

пр. Тракторобудівників, 89-а/62, м. Харків, Україна, 61135.

тел.: +38 (050/093) 40-243-50.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців,
виготівників та розповсюджувачів видавничої продукції

ДК № 4388 від 15.08.2012 р.

monograf.com.ua